

โครงสร้างพื้นฐานของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

คำนำ

สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ภูมิภาคซึ่งประกอบด้วยกลุ่มจังหวัดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เป็นจังหวัดชายแดนระหว่างประเทศไทย กับ ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ภูมิภาคส่วนนี้ประกอบด้วย จังหวัดยะลา จ.ปัตตานี จ.นราธิวาส และ จ.สตูล โดยมีพื้นที่รวมเท่ากับ 13,346.9 ตร.กม. (ร้อยละ 19.02 ของพื้นที่ภาคใต้) และมีความยาวตลอดแนวชายแดนประมาณ 492 กม. (รวม จ.สงขลา) สภาพที่ตั้งของภูมิภาคแยกออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน โดยมีจังหวัดสงขลาคั่นกลาง คือ กลุ่มพื้นที่ส่วนใหญ่อันประกอบด้วย จ.ยะลา จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาสส่วนหนึ่ง กับพื้นที่ของ จ.สตูลอีกส่วนหนึ่ง สภาพของภูมิภาคเช่นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้หลักเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ และทางสังคมวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานร่วมกันที่สำคัญในอันที่จะกำหนดชื่อของภูมิภาค ทั้งนี้ เพราะเดิมภูมิภาคนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น เมืองแขก หัวเมืองมลายู และสี่จังหวัดภาคใต้ เป็นต้น ต่อมาในปี 2506 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดชื่อภูมิภาคเสียใหม่ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ โดยให้ใช้ชื่อสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ครบถ้วน¹ เมื่อพิจารณาต่อมติดังกล่าวเห็นได้ว่า ได้ยึดถือสภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพทางสังคมวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ คือโดยสภาพภูมิศาสตร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาคมีอาณาเขตติดต่อกับภูมิภาคตอนเหนือของมาเลเซียและโดยทางสังคมวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่ของทั้ง 4 จังหวัด นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชากรที่แตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้น จะเห็นลักษณะเฉพาะของภูมิภาคได้อย่างชัดเจน และโดยเหตุดังนี้ การศึกษาชุมชนไม่ว่าระดับใดก็ตามของภูมิภาคนี้ จึงต้องปูพื้นฐานความเข้าใจต่อโครงสร้างพื้นฐานของภูมิภาคเสียก่อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

¹ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, หนังสือด่วนมากที่ 6528/2516 ลงวันที่ 23 เมษายน 2516, เรื่องการเรียกชื่อจังหวัดปัตตานี ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

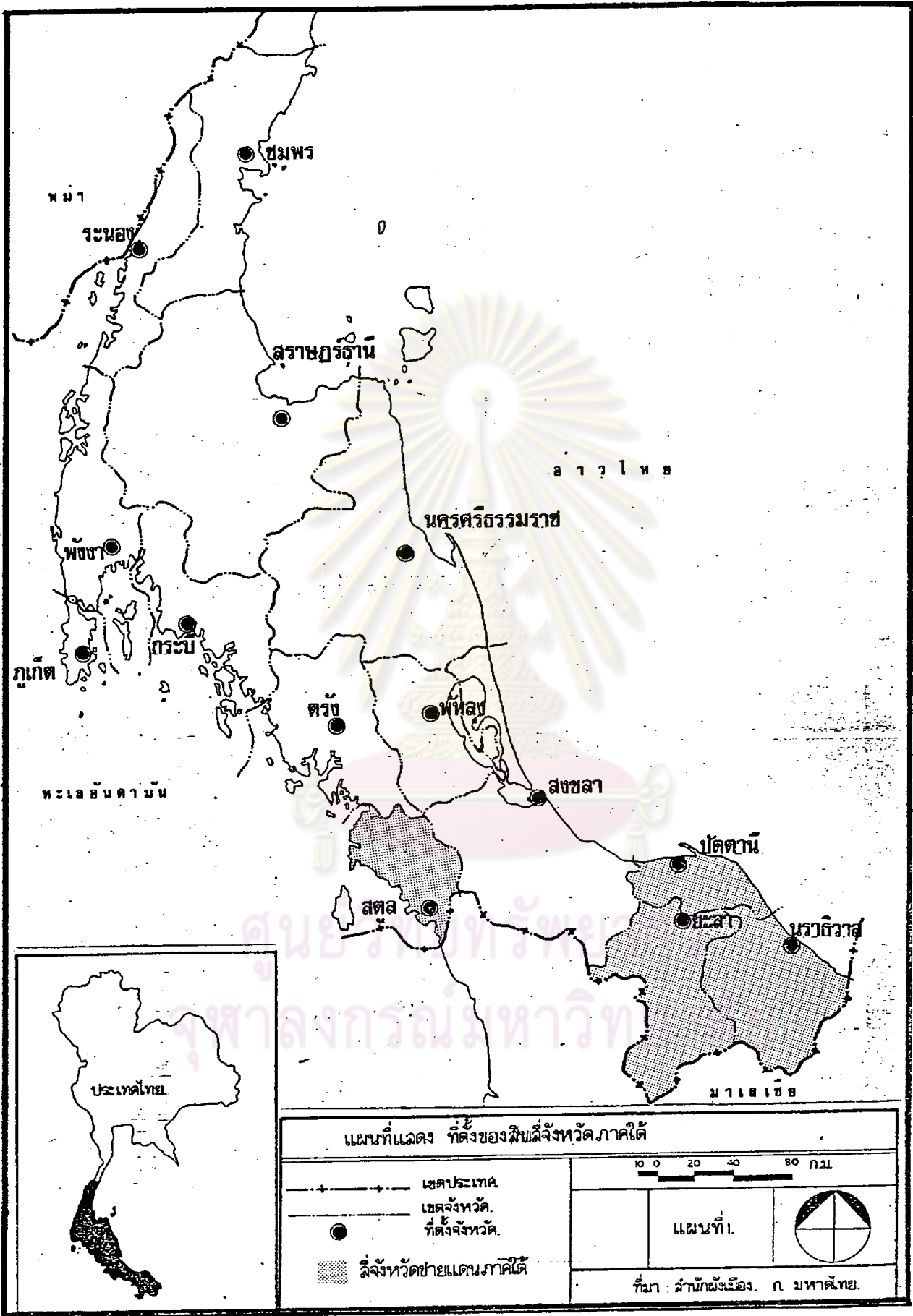
โดยนัยดังกล่าวนี้ การที่จะศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลโหวง โโก-ลก ซึ่งเป็น
 ชุมชนเมืองของจังหวัดนราธิวาส ซึ่งต้องศึกษาลักษณะทั่วไปของภูมิภาค เพราะจังหวัดนราธิวาสมี
 ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของภูมิภาคอย่างเด่นชัด ทั้งนี้ โดยสภาพทางภูมิศาสตร์และ
 ทางสังคมวัฒนธรรม ของ จ.นราธิวาส ก็มีลักษณะร่วมเช่นเดียวกับภูมิภาค คือ ในทางภูมิศาสตร์
 จ.นราธิวาส ก็มีสภาพเป็นจังหวัดชายแดนจังหวัดหนึ่ง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับรัฐต่าง ๆ ของ
 มาเลเซีย สำหรับทางสังคมวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่ก็เป็นมุสลิมเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่
 จะให้เข้าใจปัญหาพื้นที่ที่ศึกษาจึงต้องมีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานต่อปัญหาของภูมิภาค เพราะ
 ปัญหาบางประการของชุมชนเป็นปัญหาที่ได้รับผลกระทบมาจากปัญหาในระดับภูมิภาค โดยเหตุนี้
 การเข้าใจปัญหาภูมิภาคจึงเท่ากับทำให้มีความเข้าใจปัญหาชุมชนอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ที่ตั้งและอาณาเขต (แผนที่ 1)

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดตรัง พัทลุง ที่จังหวัดสตูล และติดต่อกับอ่าวไทย ที่
 จังหวัดปัตตานีกับนราธิวาส
- ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยมีอาณาเขตจรดรัฐต่าง ๆ
 คือ จังหวัดนราธิวาสติดต่อกับรัฐกลันตัน จังหวัดยะลาติดต่อกับรัฐเปรัก,
 รัฐไทรบุรี และจังหวัดสตูลติดต่อกับรัฐเปอลิส
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอ่าวไทย
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลอันดามัน

โครงสร้างทางประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติความเป็นมาของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น นับได้ว่าเป็นเรื่อง
 สำคัญเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ จะทำให้เข้าใจถึงที่มาของโครงสร้างทาง
 สังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาค ซึ่งโครงสร้างดังกล่าวนี้ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติ
 กรรมของสังคมนั่นเอง

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแผ่อิทธิพลของคำสอนอิสลาม เมืองปัตตานีในระยะเริ่มแรกสันนิษฐานว่า ประชากรนับถือคำสอนพราหมณ์ และคำสอนพุทธิกายมหายาน คำสอนอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในยุคของพญาตู นาคภา ตามพงศาวดาร กล่าวไว้ว่า กษัตริย์พระองค์นี้ทรงประชวรหนักโดยที่ไม่มีหมอคนใดสามารถรักษาให้หายได้ ต่อมาหมอชาวปาชายคนหนึ่งซึ่งเป็นชาวมุสลิม ได้เข้ามาอาสาการรักษา โดยมีข้อแม้ว่า หลังจากหายแล้วพระองค์จะต้องหันมานับถือคำสอนอิสลาม พระองค์ก็รับคำ แต่เมื่อโรคหายแล้วพระองค์ก็สับปีตพลั่วทำให้โรคกลับมากำ เริบอีก หมอชาวปาชายก็มาอาสารักษาอีก โดยมีข้อแม้ดั่งเดิมพระองค์ก็ยินยอม แต่เมื่อหายพระองค์ก็สับปีตพลั่วอีก จนกระทั่งเมื่อโรคกลับมากำ เริบอีกในครั้งที่สาม พระองค์จึงทรงยินยอมเปลี่ยนมานับถือคำสอนอิสลาม และได้เปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านอิสมาเอล ยาห์ ฮิลลูลาห์ ฟิล-อลาม คำสอนอิสลามจึงเป็นคำสอนประจำเมืองปัตตานีตราบจนปัจจุบันนี้

ประวัติคำศัพท์เมืองไทรบุรี

เมืองไทรบุรีนั้น หมายถึงพื้นที่ของจังหวัดสตูลทั้งหมด และรวมตลอดถึงพื้นที่บางส่วนของรัฐเคดาห์ในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมืองไทรบุรีมีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี โดยที่แต่เดิมบริเวณนี้เป็นอาณาจักรชื่อ ภู์ หรืออาณาจักรสงกาอุกา ครั้นต่อมาเมื่ออาณาจักรชื่อภู์ได้หายไปจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ก็ปรากฏชื่อเมืองไทรบุรีขึ้นมาเช่นกัน เมืองไทรบุรีในระยะแรกประชากรนับถือคำสอนพุทธเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี ดังจะพบได้จากชื่อของเจ้าเมืองในระยะแรกเป็นชื่อที่เหมือน ๆ กับภาษาไทย เช่น พระองค์โพธิสัตว์ พระองค์มหาวงศ์ เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากชื่อสถานที่บางแห่งก็เป็นชื่อไทย เช่น คลองแก้ว ซึ่งชาวมุสลิมก็เรียกชื่อนี้มาตราบเท่าปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรไทยกับเมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรี

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรไทยกับดินแดนดังกล่าวนี้ เป็นไปในรูปแบบเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชเมืองหนึ่ง ทั้งนี้เพราะจากหลักฐานปรากฏว่า อาณาจักรไทยเข้าไปมีอิทธิพลอย่างเด่นชัดในดินแดนบริเวณนี้ ภายหลังจากที่คำสอนอิสลามได้แพร่หลายอย่างมั่นคงแล้ว ดังนั้น รูปแบบความสัมพันธ์จึง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเมืองที่มีลักษณะวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับปัตตานี

ราชอาณาจักรไทยเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่ดินแดนปัตตานีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 แต่ยังมีลักษณะที่ไม่เด่นชัดนัก อิทธิพลของไทยปรากฏเห็นได้ชัดตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา และมีบทบาทต่อโครงสร้างการปกครองเมืองปัตตานีอย่างชัดเจน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนี้การศึกษาสิ่งขอกล่าวแยกออกเป็น 3 ยุค คือ

ยุคกรุงสุโขทัย หลักฐานที่มักจะอ้างอิงกันโดยทั่วไปในการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคกรุงสุโขทัย คือ หลักศิลาจารึก ซึ่งตามหลักฐานดังกล่าวนี้ ได้บันทึกถึงอาณาเขตของกรุงสุโขทัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองปัตตานีไว้ว่า "เบื้องหัวนอนรอดคองอิ พระบางแพรง ลู่วรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศิริธรรมราช ผังทะเลเป็นที่แล้ว"¹ จากข้อความดังกล่าวอาจวิเคราะห์ได้ว่า เมืองปัตตานีตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัยแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากเมืองศิริธรรมราช ในขณะนั้น มีอาณาเขตครอบคลุมถึงแหลมมะละกา การปกครองเมืองปัตตานีในยุคนี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชอื่น ๆ คือ เมืองหลวงให้อำนาจแก่ประเทศราชในการปกครองตนเอง โดยที่เมืองหลวงจะไม่ส่งข้าราชการไปปกครอง แต่เมืองประเทศราชจะต้องส่งเครื่องบรรณาการมาถวายตามระยะเวลาที่กำหนด (3 ปี ต่อ 1 ครั้ง) เรียกว่า บูหงามาคี (ดอกไม้เงินดอกไม้ทอง) ความสัมพันธ์ของไทยกับปัตตานีมีสภาพเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชอื่น ๆ โดยทั่วไป ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่ขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะเมืองประเทศราชจะยินยอมอยู่ใต้อาณัติของเมืองหลวงก็ต่อเมื่อเมืองหลวงยังมีความเข้มแข็ง พอที่จะให้ทุนให้โทษได้เท่านั้น แต่หากตราบิตที่เมืองหลวงอ่อนแอหรือระส่ำระสายหรือผลัดเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ เมืองประเทศราชมักจะถือโอกาสแข็งข้อ ไม่ยอมขึ้นกับเมืองหลวงอีกต่อไป โดยสภาพดังกล่าวนี้ ในราวพุทธศตวรรษที่ 21 อาณาจักรมะละกามีอำนาจมากขึ้น จึงแผ่อิทธิพลเข้ามาแทนที่กรุงสุโขทัยในดินแดนทางใต้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2003 เมืองปัตตานีจึงตกไปเป็นเมืองขึ้นของมะละกา ตลอดจนถึงยุคสุโขทัยและกลับมามีขึ้นต่อไทยอีกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2054 เมื่ออาณาจักรมะละกาตกไปเป็นของโปรตุเกส

¹ ชัยศักดิ์ บุษปะพันธ์, ไทยมุสลิม, (กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์แพรววิทยา, 2519

ยุคกรุงศรีอยุธยา ในยุคนี้เมืองปัตตานีได้กลับมาเป็นเมืองประเทศราชอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับกรุงสุโขทัย คือมีความสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง เมืองปัตตานีคอยกระต้างกระเดื่องอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีโอกาส เช่น เมื่อเกิดการกบฏขึ้นในสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2106) หรือเมื่อมีการมสัดเปลี่ยนแผ่นดินในสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173 - 2176) เจ้าผู้ครองเมืองปัตตานีคือ รายนางกูง ก็ถือโอกาสตั้งบรรณาการพระเจ้าปราสาททอง จึงทรงโปรดให้แต่งตั้งกองทัพไปปราบถึงสองครั้ง แต่ไม่สำเร็จ ครั้นจะแต่งกองทัพไปอีกครั้งที่สาม (พ.ศ. 2719) ออสนดาได้เข้ามาเกลี้ยกล่อมให้มาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ได้สำเร็จ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2310 ไทยต้องเสียกรุงให้พม่า เมืองปัตตานีก็ตั้งตนเป็นอิสระอีก (เช่นเดียวกับหัวเมืองอื่น ๆ) ตลอดมา จวบจนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะพระเจ้ากรุงธนบุรีไม่ได้เสด็จมาปราบเมืองปัตตานี เมืองปัตตานีจึงเป็นอิสระตลอดรัชสมัยกรุงธนบุรี

ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ อิทธิพลของไทยที่มีต่อโครงสร้างการปกครองเมืองปัตตานีปรากฏชัดในยุคนี้เอง กล่าวคือ ในปี 2328 หลังจากที่กรมพระราชชายวรวงศ์มหาสุริยสิงหนาท เสด็จกลับจากการไปตั้งรับกองทัพพม่าที่ตำบลลาดหญ้า เมืองกาญจนบุรี ที่เรียกว่า "สงครามเก้าทัพ" รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้กรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ ยกทัพไปปราบกองทัพพม่าที่เข้ามาทางปากฉัตร และให้ไปปราบเมืองปัตตานีให้กลับมาเป็นเมืองขึ้นของไทยเหมือนในสมัยก่อน กรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ จึงยกทัพไปปราบเมืองปัตตานี และสามารถยึดเมืองได้ในปี พ.ศ. 2329 โดยสู้ลด่านมะหะหมัด เจ้าเมืองปัตตานีถูกฆ่าตายในที่รบ กรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ จึงให้กวาดต้อนผู้คนพร้อมทั้งทรัพย์สิน ตลอดจนสัตว์ราว ๖ หมื่นปีนในหล่มนางพญาตานี เป็นต้น และพร้อมทั้งพระราชวงศ์ของเจ้าเมืองเดิมขึ้นปกครองเมืองแทน เรียกว่ารายาปัตตานี โดยให้อยู่ในความดูแลของเมืองสงขลา ดังนั้น เมืองปัตตานีจึงกลับมาขึ้นกับไทยอีกครั้งหนึ่ง การปกครองเมืองปัตตานีในยุคนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับในยุคอื่น ๆ ในลักษณะของความระส่ำระสาย ดังนั้น เมื่อปัตตานีก่อการกบฏได้แล้ว รัชกาลที่ 1 ได้ทรงมีรายาโงบายที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครอง เพื่อให้การปกครองในดินแดนภาคใต้มีเสถียรภาพ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2351 จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้แบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง (แผนภาพที่ 1) แต่ละเมืองมีฐานะเป็นหัวเมืองตรี และยังคงมีเจ้าเมืองปกครองโดยอยู่ในความดูแลของเมืองสงขลาต่อไป

เมื่อแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หัวเมืองแล้ว ทำให้การปกครองดินแดนแถบนี้มีความสงบตลอดมา จวบจนสิ้นรัชกาลที่ 2 ครั้นถึงรัชสมัยพระนั่งเกล้า ฯ หัวเมืองทั้งเจ็ดเกิดความวุ่นวายขึ้นอีก แต่กองทัพไทยโดยเจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาชลาสามารถปราบลงได้ การปกครองหัวเมืองทั้งเจ็ดจึงสงบตลอดมา

ในปี พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้มีการปฏิรูประบบการปกครองหัวประเทศ ที่เรียกว่า การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ดังนั้น จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบหัวเมืองทั้ง 7 ลงมาเหลือ 4 เมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองลำปูละ และเมืองระแงะ โดยให้รวมกันเป็นมณฑลปัตตานี ต่อมาเมื่อปี การเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 และได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล มาเป็นการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค โดยแบ่งเขตการปกครองเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดังนั้น มณฑลปัตตานีจึงแยกออกมาเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ตรีบาลฉบับปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองไทรบุรี ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี กล่าวคือเมืองไทรบุรีตกเป็นเมืองประเทศราชมาโดยตลอดยุคกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 เมืองไทรบุรีก็ตั้งตัวเป็นอิสระและเป็นอิสระมาโดยตลอดกรุงธนบุรี ครั้นเมื่อกรมพระราชวังบวร ฯ ยกทัพมาปราบเมืองปัตตานีได้แล้ว เจ้าเมืองไทรบุรีเกิดความเกรงกลัวต่อกองทัพไทย จึงยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี เมืองไทรบุรีจึงตกมาเป็นของไทยอีกครั้งหนึ่ง ไทยปกครองเมืองไทรบุรีมาโดยราบรื่นตลอดรัชกาลที่ 1 และที่ 2 แต่เมื่อเข้ารัชสมัยของรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2376 เจ้าเมืองไทรบุรีได้คบคิดกับพม่าที่จะมาตีไทยเมื่อรัชกาลที่ 3 ทรงทราบข่าวได้ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาชลาทัพไปปราบเมื่อปราบเมืองไทรบุรีได้สำเร็จแล้ว เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาชลา จึงแต่งตั้งให้พระยาวชิรวิชยเป็นผู้รักษาเมืองไทรบุรี ซึ่งการแต่งตั้งครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่เชื้อสายเจ้าเมืองไทรบุรีเดิมมาก เพราะเป็นการแต่งตั้งข้าราชการไทยมาปกครอง ดังนั้น ในรัชสมัยนี้จึงเกิดการกบฏขึ้น 2 ครั้ง ในปี 2374 และปี พ.ศ. 2387 ซึ่งกองทัพไทยก็ปราบได้สำเร็จทั้ง 2 ครั้ง โดยให้เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาชลาเป็นแม่ทัพในครั้งแรก และพระยาจักรีพิพัฒน์โกษา เป็นแม่ทัพในครั้งที่ 2 เมื่อเสร็จศึกในครั้งที่ 2 แล้ว ในปี พ.ศ. 2382 รัชกาลที่ 3 จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้แบ่งเมือง

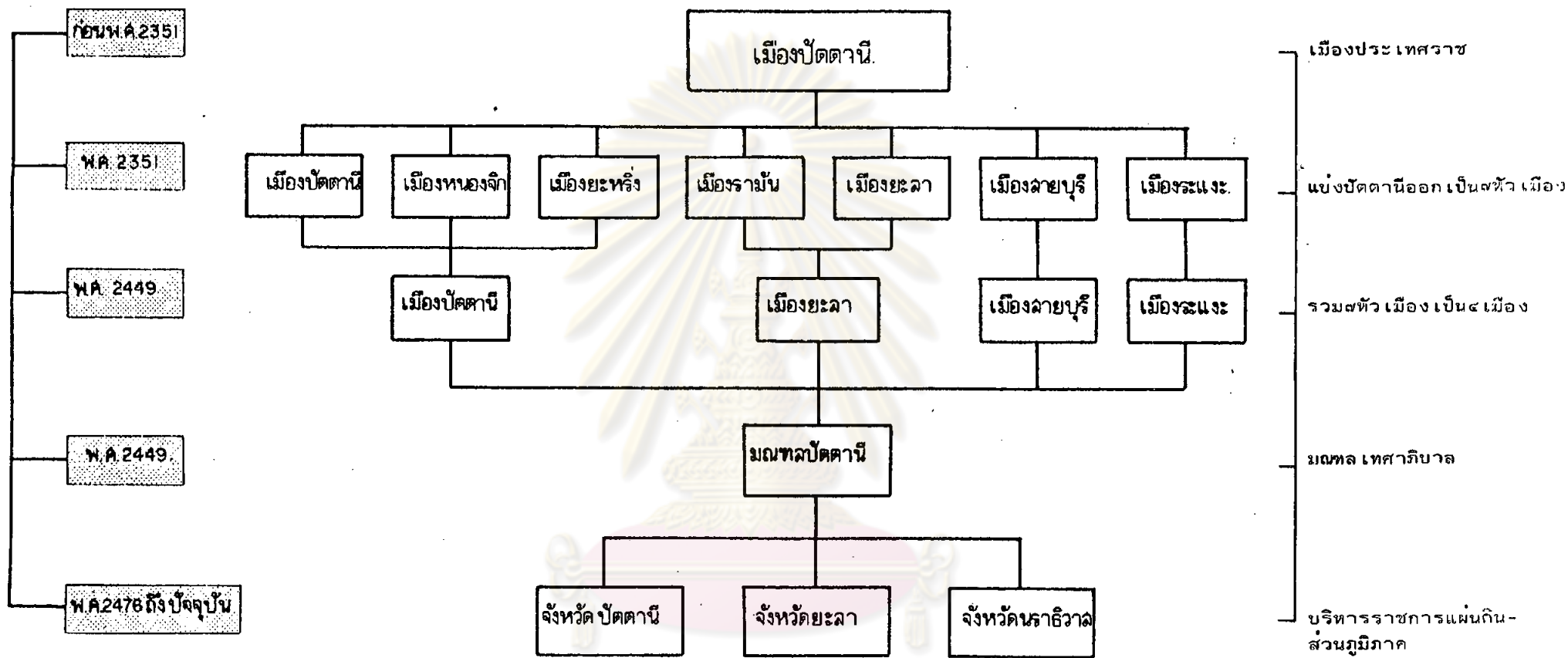

ไทรบุรีออกเป็น 4 เมือง (แผนภาพที่ 2) คือเมืองไทรบุรี เมืองกาบังปาฮู เมืองเปอร์ลิส และเมืองสตูล โดยยังคงให้มีเจ้าเมืองปกครอง แต่ต้องขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมา เมื่อเจ้าเมืองกาบังปาฮูตาย ในปี พ.ศ. 2402 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบเมืองกาบังปาฮูมารวมกับเมืองไทรบุรี โดยให้มีเจ้าพระยาไทรบุรีเป็นเจ้าเมือง และเปลี่ยนมาขึ้นต่อกรุงเทพฯ ฯ โดยตรง ครั้นถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 เมื่อทรงปฏิรูประบบการปกครองมาเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล หัวเมืองทั้ง 3 จึงได้รวมกันเป็นมณฑลไทรบุรี (2440) โดยแต่งตั้งให้เจ้าเมืองไทรบุรีเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑลไทรบุรี

ในปี พ.ศ. 2452 ไทยได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนกับอังกฤษ มีผลทำให้เมืองไทรบุรี กับเมืองเปอร์ลิส ตกไปเป็นของอังกฤษ ส่วนเมืองสตูลก็ให้ไปรวมกับมณฑลภูเก็ต ครั้นเมื่อมีการสร้างถนนสายควนเนียง-สตูล เสร็จแล้วจึงเปลี่ยนให้มาขึ้นกับสงขลาแทน ในที่สุดเมื่อมีการเปลี่ยนระบบการบริหารราชการแผ่นดินมาเป็นรูปแบบเช่นเดียวกับปัจจุบันแล้ว เมืองสตูลจึงได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดสตูล นับตั้งแต่นั้นมา

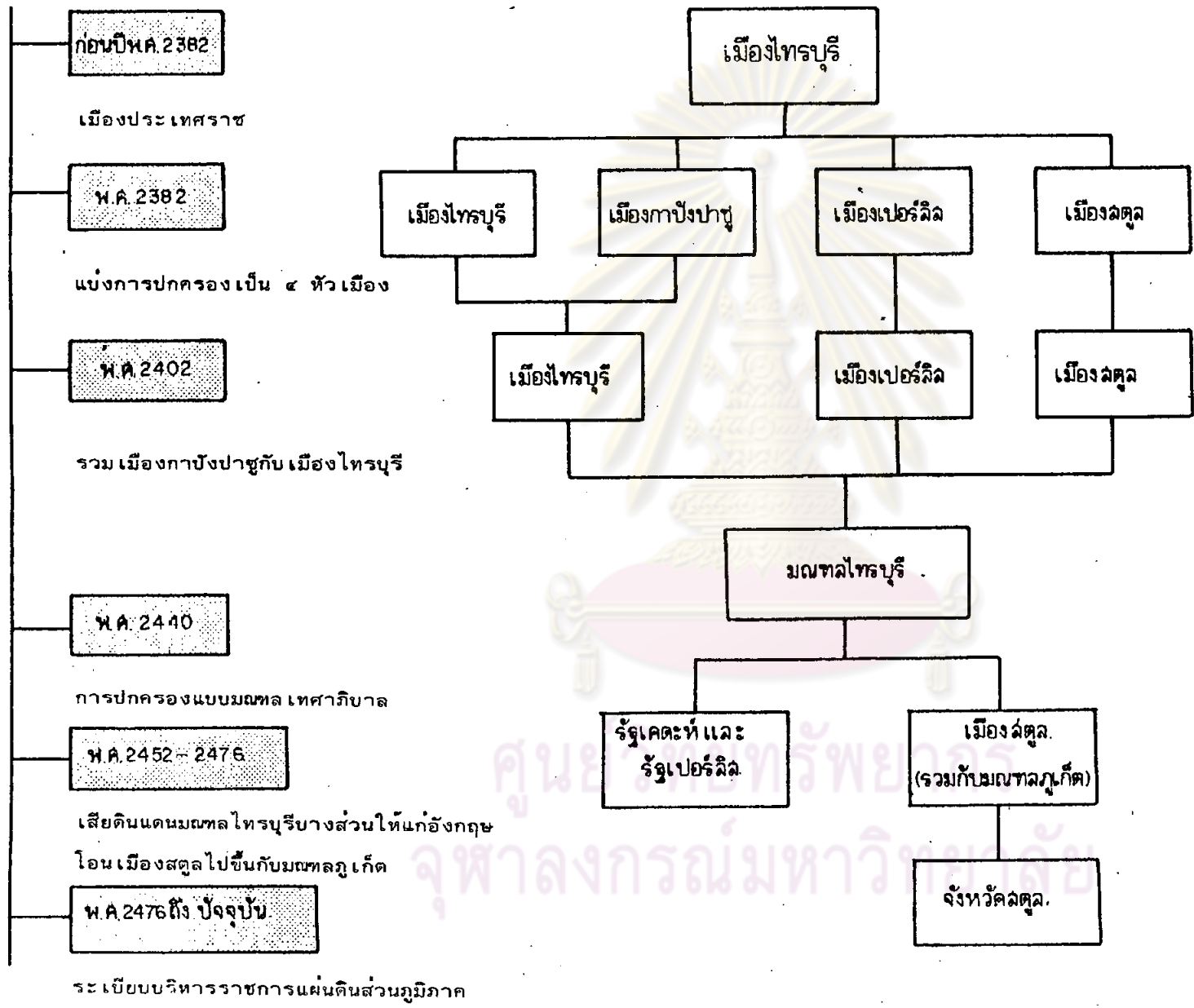
จากโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ เห็นได้ว่าภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (เมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรี) เป็นสังคมที่นอกจากจะมีประวัติศาสตร์เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แล้ว ยังมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศอีกด้วย กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่ของภูมิภาคนี้ ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม ในการดำเนินชีวิต ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ โดยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์จึงมีรูปแบบของความขัดแย้งกันในลักษณะของเมืองหลวงกับประเทศราชตลอดมา อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผลมาจากประวัติศาสตร์คือความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเองของประชากรในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนา วัฒนธรรม หรือรูปแบบสังคมก็ตาม สิ่งเหล่านี้มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมของสังคมในภูมิภาคนี้ ดังนั้น การกำหนดวาทนโยบายใด ๆ ก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจต่อปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ เพราะจะนำมาซึ่งความยอมรับในนโยบายนั้น ๆ ของประชากรในท้องถิ่นในที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองปัตตานี.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองไทรบุรี

โครงสร้างทางการบริหารการปกครอง

สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สัตระเยียบบริหารราชการแผ่นดิน ตามประกาศคณะปฏิวัติ ที่ 218 (ตารางที่ 1 ประกอบ แผนที่ 2) โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนการปกครอง

1. การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นจังหวัด 4 จังหวัด อำเภอ 40 อำเภอ ตำบล 261 ตำบล และจำนวนหมู่บ้านเท่ากับ 1,500 หมู่บ้าน รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 13,346.9 ตารางกิโลเมตร
2. การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 4 แห่ง เทศบาล 7 แห่ง และสุขาภิบาลอีก 24 แห่ง รวมเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองเท่ากับ 181.19 ตารางกิโลเมตร

เทศบาลตำบลสุโหงโกลก เป็นชุมชนเมืองชุมชนหนึ่งซึ่งจัดการปกครองตามระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และอยู่ในเขตการปกครองของ จังหวัดนราธิวาส โดยมีพื้นที่ครอบคลุมเขตตำบลสุโหงโกลก รวมเป็นเนื้อที่ 22.5 ตารางกิโลเมตร

โครงสร้างทางกายภาพ

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพทางพื้นที่ของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (แผนที่ 3)

1. บริเวณที่เป็นภูเขาสูง หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศที่มีความลาดชันเกินกว่า 10 % หรือ 150 เมตรขึ้นไป ลักษณะภูมิประเทศดังนี้ จะปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาค ในเขตสามจังหวัดอันประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนั้น ลักษณะพื้นที่ที่เป็นภูเขาจะเริ่มตั้งแต่แนวเขตติดต่อจังหวัดสงขลา ในเขตอำเภอยะหาคะครอบคลุมผ่านพื้นที่จังหวัดยะลา และสิ้นสุดลงที่จังหวัดนราธิวาส เทือกเขาที่สำคัญของลักษณะภูมิประเทศแบบนี้ คือเทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งเป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาเลเซีย ทิวเขาสันกาลาคีรีนี้ เริ่มต้นจากบริเวณชายฝั่งด้านตะวันตกในเขตจังหวัดสงขลา แล้วทอดตัวเป็นแนวตลอดตามเขตชายแดนไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ไปจนถึงต้นแม่น้ำโกลกในเขตอำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส รวมความยาว

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างการปกครองสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เขตการปกครอง	พื้นที่ กม. ²	จำนวนหน่วยการปกครอง		ชุมชนเมือง	
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล, สุขาภิบาล	พื้นที่
จังหวัดยะลา	4,621.17	50	275		
อ.เมือง	382.15	16	80	เทศบาลเมืองยะลา	19
				สุขาภิบาลลำใหม่	2
อ.เบตง	1,460	4	19	เทศบาลตำบลเบตง	40
อ.ยะหา	940	7	49	สุขาภิบาลยะหา	1.89
อ.รามัน	513.02	15	78	สุขาภิบาลกาบูกอเกาะ	3.75
				สุขาภิบาลโกตาบารู	2.50
อ.บันนังสตา	627	5	30	สุขาภิบาลบันนังสตา	4.80
อ.ธารโต	640	3	19	-	-
จังหวัดปัตตานี	2,109.58	109	564		
อ.เมือง	100.50	13	62	เทศบาลเมืองปัตตานี	4.78
อ.ลำยบุรี	242.5	11	57	เทศบาลตำบลตะลุมปัน	7.50
อ.โคกโพธิ์	466	12	85	สุขาภิบาลโคกโพธิ์	4.32
				สุขาภิบาลนาประดู่	4.32
อ.หนองจิก	251.7	12	66	สุขาภิบาลหนองจิก	1.44
อ.ปะนาเระ	158.6	10	50	สุขาภิบาลปะนาเระ	2.83
อ.มายอ	235	13	54	สุขาภิบาลมายอ	3.38
อ.ยะหริ่ง	214	17	75	สุขาภิบาลยะหริ่ง	1.42
				สุขาภิบาลตันหยง	1.35
อ.ยะรัง	200	12	67	สุขาภิบาลยะรัง	3.63
กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง	125	4	19		
กิ่ง อ.ไม้แก่น	104	2	13		
กิ่ง อ.กะพ้อ *		3	16	ประกาศตั้งเมื่อ 15 มี.ค. 25	

เขตการปกครอง	พื้นที่ กม. ²	จำนวนหน่วยการปกครอง		ชุมชนเมือง	
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล, สุขาภิบาล	พื้นที่
จังหวัดนราธิวาส	4,433.96	69	425		
อ.เมือง	297	7	44	เทศบาลเมืองนราธิวาส	12
อ.สุไหงโกทก	106	4	13	เทศบาลตำบลสุไหงโกทก	22.50
อ.ตากใบ	244	8	42	สุขาภิบาลตากใบ	1.18
อ.บาเจาะ	204	6	30	สุขาภิบาลบาเจาะ	7.80
อ.ยี่งอ	199.31	6	33	สุขาภิบาลยี่งอ	.64
อ.ระแงะ	1,215	12	83	สุขาภิบาลตันหยงมัส	3
อ.ริโอเลาะ	459	6	53	สุขาภิบาลริโอเลาะ	4.16
อ.แว้ง	350	6	35	สุขาภิบาลแว้ง	2.17
อ.สุไหงปาดี	374.15	6	38	สุขาภิบาลปะลุลู	4
อ.ศรีสาคร	400	4	26	สุขาภิบาลศรีสาคร	5
กิ่ง อ.สุคิริน	551	4	28		
จังหวัดสตูล	2,182.19	33	236		
อ.เมือง	850	11	62	เทศบาลเมืองสตูล	6.8
อ.ละงู	340	6	53	สุขาภิบาลฉลุง	1.25
อ.ทุ่งหว้า	294	6	32	สุขาภิบาลกำแพง	1.08
อ.ควนกาหลง	324.39	4	36	สุขาภิบาลทุ่งหว้า	.70
กิ่ง อ.ควนโดน	227	3	25		
กิ่ง อ.ท่าแพ	140	4	28		
รวมทั้งภูมิภาค	13,346.9	261	1,500	เทศบาล = 7 สุขาภิบาล = 24	181.19

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง

ทั้งสิ้น 428 กม.¹ นอกจากจะเป็นเส้นกันเขตแดนแล้ว ทิวเขาสันกาลาศรียังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญของพื้นที่บริเวณนี้อีกด้วย เช่น แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำลำปบุรี และแม่น้ำสุโขทัย เป็นต้น ต่อเนื่องจากทิวเขาตลอดแนวชายแดนเข้ามาในภูมิภาค จะปรากฏเป็นภูเขาเล็ก ๆ เป็นหย่อม ๆ ทั่วไป ตั้งแต่เขตอำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา อำเภอรารโต และอำเภอรามัน ในเขตยะลา ตลอดไปจนถึงเขตจังหวัดนราธิวาสในท้องที่อำเภอระแงะ อำเภอบาเจาะ อำเภอ รือเสาะ และอำเภอลำปบุรี เป็นต้น

สำหรับในเขตจังหวัดสตูล สักขะภูมิประเทศภูเขาสูง จะเป็นภูเขาที่ต่อเนื่องจากทิวเขานครศรีธรรมราช ซึ่งจะวางตัวเป็นเขตแดนระหว่างสตูลกับสงขลา และเป็นเขตแดนระหว่างประเทศในลุ่มนี้ โดยจะสิ้นสุดลงบริเวณชายฝั่งตะวันตกในเขตท้องที่ อ.เมือง จ.สตูล

2. ที่ราบลูกคลื่นลอนลาด (Rolling Plain) เป็นสักขะภูมิประเทศที่มีผลต่อเนื่องจากสักขะพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง ในเขตสามจังหวัดจะพบในพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดยะลา โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง อำเภอรามัน และอำเภอยะหา ส่วนในเขตจังหวัดนราธิวาสจะพบในพื้นที่บางส่วนของอำเภอแว้ง สุโขทัย ศรีสาคร เป็นต้น

สำหรับบริเวณจังหวัดสตูล จะพบมากในพื้นที่ต่อเนื่องจากทิวเขานครศรีธรรมราช ในเขตท้องที่อำเภอควนกาหลง กิ่ง อ.ควนโดน และอำเภอทุ่งหว้า

3. ที่ราบชายฝั่งทะเล สักขะที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตสามจังหวัด จะครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดปัตตานี และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีชายฝั่งยาวรวมกันทั้งสิ้น 170 กม. สักขะชายฝั่งไม่ว่าแห่งมาก และเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ โดยมีจังหวัดปัตตานีมีพื้นที่สักขะนี้กว้างใหญ่ที่สุด

ส่วนในเขตจังหวัดสตูลซึ่งมีชายฝั่งทะเลยาว 110 กม. นั้น จะมีพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลอยู่ทั่วไปในเขต อ.เมือง อ.ละงู กิ่ง อ.ท่าแพ และ อ.ทุ่งหว้า สักขะที่ราบชายฝั่งบริเวณนี้ จะดีกว่าทางสามจังหวัดในแง่ของประโยชน์ใช้สอย เพราะจะมีสักขะเป็นป่าชายเลน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเพาะปลูกน้อยมาก

¹ สุพล โภพิศ, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, (กรุงเทพฯ . ร.พ. อักษรวัฒนา, 2523)

ลักษณะภูมิอากาศ โดยการแบ่งลักษณะของ Koppen ซึ่งถือเอาปริมาณน้ำฝนและ อุณหภูมิเป็นเกณฑ์พิจารณา ทำให้อาจแบ่งสภาพภูมิอากาศของบริเวณนี้ออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1. ภูมิอากาศแบบป่าชื้นเมืองร้อน (Tropical Rain Forest, Af) เป็นลักษณะ อากาศที่ได้อิทธิพลของลมมรสุมทั้งสองฤดู คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้จะมีฝนตกตลอดปี โดยมีปริมาณฝนรวมเฉลี่ย เท่ากับ 2,552.5 มม. (102 นิ้ว) และเฉลี่ยเดือนหนึ่ง ๆ ไม่ต่ำกว่า 62 มม. บริเวณที่มี ภูมิอากาศแบบนี้ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่ชายฝั่งทางภาคตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ ส่วนในภูมิภาค สหรัชชัชยแดนภาคใต้จะพบลักษณะอากาศแบบนี้ บริเวณจังหวัดปัตตานีทั้งจังหวัด ตอนเหนือของ จังหวัดยะลาและนราธิวาส เป็นต้น

2. ภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate, Am) ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้แตกต่างจากแบบแรก โดยที่ภูมิอากาศแบบนี้จะมีปริมาณฝนเฉลี่ยต่อปีสูง มากกว่า โดยที่ในปีหนึ่งจะมีระยะเวลาอย่างน้อยเดือนหนึ่งหรือสองเดือนที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 62 มม. พืชพันธุ์ธรรมชาติ จึงเป็นป่าดงดิบ ฝนจะตกมากในระหว่างเดือน พ.ค. - ธ.ค. ส่วนระหว่างเดือน ม.ค. - เม.ย. เป็นระยะที่มีอากาศร้อนอบอ้าว ลักษณะภูมิอากาศดังกล่าว นี้ จะพบในบริเวณชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ โดยในเขตภูมิภาคนี้ จ.สตูล พื้นที่ตอน ใต้ของ จ.ยะลา และนราธิวาส จะมีภูมิอากาศลักษณะดังกล่าวนี้

โครงการคมนาคม

ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับได้ว่าเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มี ระบบการคมนาคมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ เพราะการติดต่อกับภูมิภาคนี้ สามารถ กระทำได้สะดวก โดยการคมนาคมทั้งสามรูปแบบ คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

การคมนาคมทางบก

ทางหลวง เส้นทางหลวงของภูมิภาคนี้มีความยาวรวมกันทั้งสิ้น 2,598.44 กม. โดย แยกออกเป็นทางหลวงแผ่นดิน เท่ากับ 779.317 กม. ทางหลวงจังหวัด 1,077.883 กม. และทางหลวงที่ไม่อยู่ในความควบคุมของกรมทางหลวงอีก 741.44 กม. (ตารางที่ 2) เมื่อ พิจารณาในระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดนราธิวาสมีความยาวถนนรวมกันมากที่สุด รองลงมา

ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดสตูล อย่างไรก็ตามหากนำมาเปรียบเทียบกับสัดส่วนกับพื้นที่แล้ว กล่าวได้ว่า พื้นที่ที่มีถนนครอบคลุมอย่างหนาแน่น และทั่วถึงคือพื้นที่ราบของภูมิภาค อันประกอบด้วยพื้นที่ของ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส ดังจะพบได้จากค่าดัชนี ถนนต่อพื้นที่ของจังหวัดทั้งสองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาค ลักษณะดังกล่าวนี้มีสาเหตุมาจากความได้เปรียบของพื้นที่ในการพัฒนาทางคมนาคม เพราะสภาพพื้นที่ราบย่อมทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างน้อยกว่าพื้นที่ภูเขา ดังนี้ จะเห็นได้ว่าในขณะที่พื้นที่ราบของภูมิภาค ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของ จ.ปัตตานี และพื้นที่บางส่วนของ จ.นราธิวาส จะมีโครงข่ายถนนทั่วถึงนั้น ในเขตพื้นที่สูงของภูมิภาค อันประกอบด้วย พื้นที่บางส่วนของ จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส มีโครงข่ายถนนเบาบางกว่า โดยเฉพาะพื้นที่ตลอดแนวชายแดนระหว่าง จ.ยะลา กับ จ.นราธิวาส จะไม่มีถนนติดต่อถึงกันได้ ลักษณะพื้นที่ยังเป็นป่าและภูเขาสูง การคมนาคมภายในพื้นที่ กระทำได้โดยถนนซึ่งสามารถใช้ได้เพียงบางฤดูกาลเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโครงข่ายของถนน พบว่าถนนที่มีลักษณะเป็นเส้นทางหลักของภูมิภาค มีจำนวนทั้งสิ้น 4 สาย คือ (แผนที่ 4)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 เป็นถนนที่เชื่อมโยงการคมนาคมของภูมิภาคกับ จ.สงขลา โดยเริ่มต้นในเขต จ.สงขลา พาดผ่านพื้นที่ชายฝั่งทะเลของ จ.ปัตตานี และสิ้นสุดที่ จ.นราธิวาส

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 เป็นถนนที่เชื่อมการติดต่อระหว่าง จ.ปัตตานี กับ จ.ยะลา บทบาทสำคัญของถนนสายนี้ คือ เป็นถนนที่รองรับการคมนาคมทางอากาศ เพราะเป็นถนนสายเดียวที่ผ่านสนามบินพาณิชย์ปัตตานี ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต.บ่อทอง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

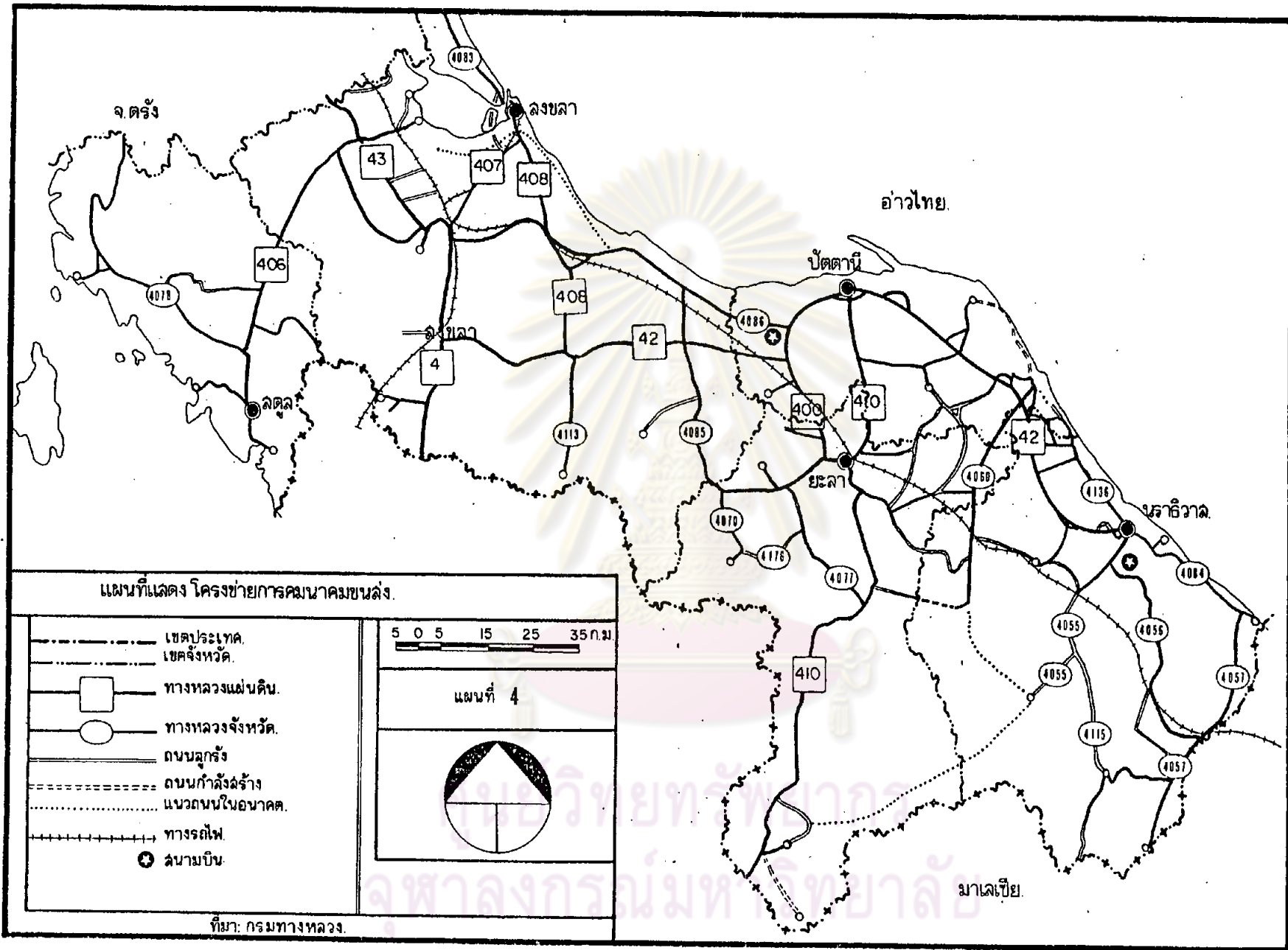
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 เป็นถนนอีกสายหนึ่งที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกับเส้นทาง 409 เพราะนอกจากจะเชื่อม จ.ปัตตานี กับ จ.ยะลา ด้วยกันแล้ว ยังทำหน้าที่รองรับการคมนาคมทางน้ำของปัตตานีอีกด้วย กล่าวคือ จ.ยะลา จะใช้เส้นทางสายนี้ในการขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือ เช่นเดียวกับใช้เส้นทางหมายเลข 409 ในการใช้บริการสำนัมนินพาณิชย์ปัตตานี เช่นกัน นอกจากนี้ ถนนสายนี้ยังมีลักษณะคล้ายกับกระตุกสันหลังของ จ.ยะลา เพราะเป็นถนนสายเดียวที่เชื่อม อ.เมืองยะลา กับ อ.เบตง ดังนั้น จึงเป็นเส้นทางที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจ การขนส่งระหว่างประเทศอีกสายหนึ่ง

ตารางที่ 2 ความยาวถนนในเขตสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เขตการปกครอง		ทางในความควบคุม กรมทางหลวง		ทางที่ไม่อยู่ใน ความควบคุม	รวมความยาว ถนน	ความยาว ถนน/พื้นที่ ม./กม. ²
จังหวัด	พื้นที่	ทางหลวง แผ่นดิน	ทางหลวง จังหวัด			
ยะลา	4,621.17	164.60	226.55	106	497.15	107.56
ปัตตานี	2,109.58	179	53.95	220.65	453.60	215.02
นราธิวาส	4,433.96	58	347.911	127.450	533.361	120.29
สตูล	2,182.19	40	122.647	48.95	211.597	96.97
รวม	13,346.9	779.317	1,077.883	741.440	2,598.640	194.70

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 เชื่อมการคมนาคมระหว่าง จ.สงขลา กับ จ.สตูล โดยมีจุดเริ่มต้น ที่ อ.รัตนภูมิ (สงขลา) และไปสิ้นสุดที่ อ.เมือง จ.สตูล

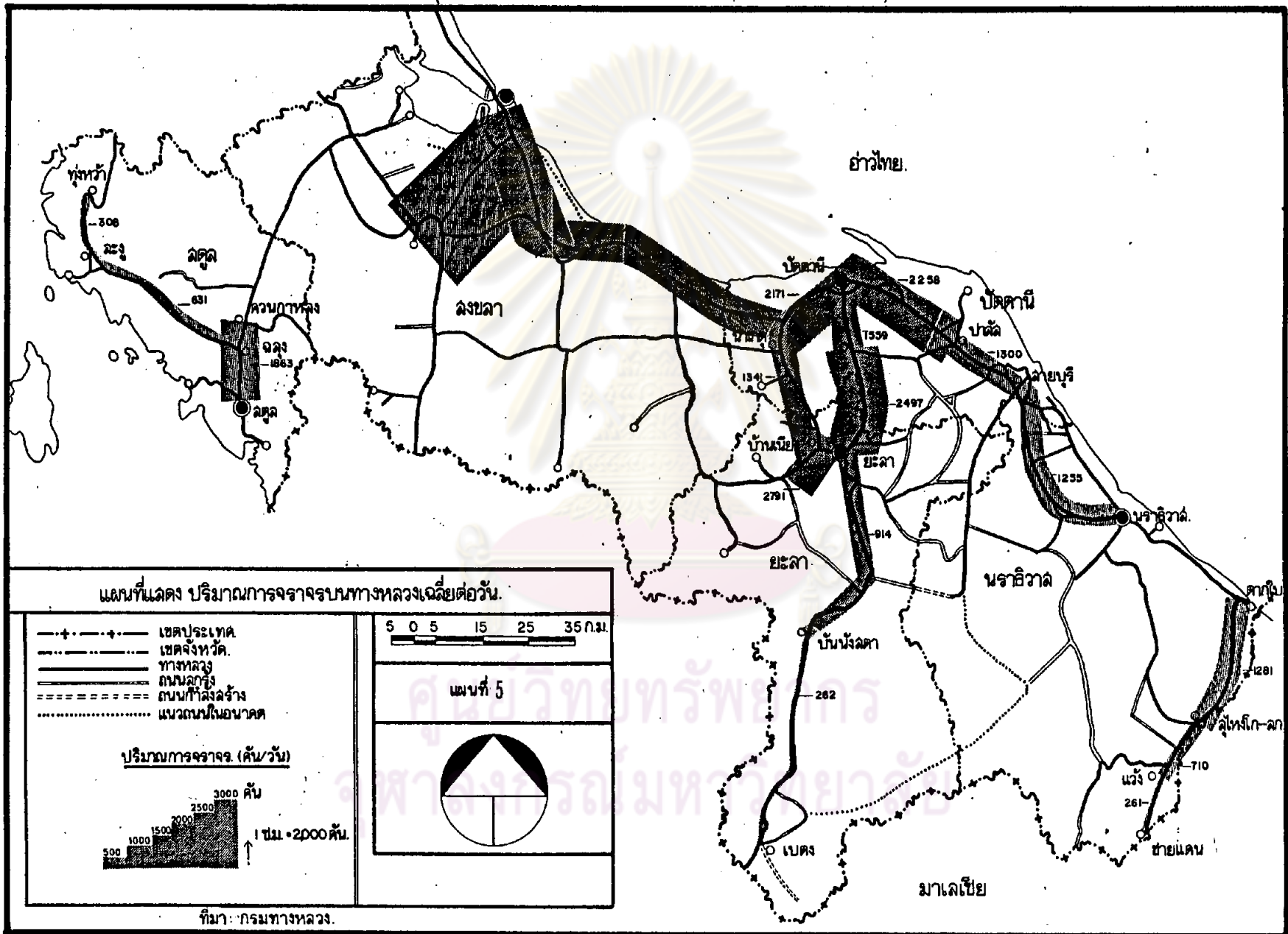
ทางหลวงทั้ง 4 สายนี้ เป็นเส้นทางหลักของภูมิภาค โดยมีทางหลวงจังหวัดประสานต่อเนื่องเป็นร่างแห ครอบคลุมพื้นที่ของภูมิภาค และเมื่อพิจารณาถึงปริมาณการใช้เส้นทาง หรือที่เรียกว่า ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน พบว่า เส้นทางเหล่านี้จะมีบทบาทสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้จากตารางที่ 3 ประกอบกับแผนที่ 5 สามารถวิเคราะห์ได้ว่าพื้นที่ที่มีปริมาณการเดินทางสูง พบได้ใน 3 พื้นที่ โดยจุดแรกเป็นพื้นที่ที่มีการเดินทางสูงสุด คือ บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลตั้งแต่ปัตตานีถึงนราธิวาส โดยมีทางหลวงหมายเลข 42 เป็นเส้นทางหลัก ลักษณะกิจกรรมที่สำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีปัตตานีเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ เนื่องจากมีปริมาณการจราจรเกิดขึ้นสูง โดยเฉพาะระยะทางระหว่างนาเกตุถึงปัตตานี (2177) และระหว่างปัตตานีถึงปาส์ลี (2258) ความเป็นศูนย์กลางของปัตตานีในพื้นที่บริเวณนี้ มีสาเหตุมาจากมีศักยภาพทางด้านการคมนาคมที่เหนือกว่าพื้นที่โดยรอบ ส่วนพื้นที่อีกจุดหนึ่งที่มีกิจกรรมคับคั่ง คือ การคมนาคมระหว่างปัตตานีกับยะลา ตามทางหลวงหมายเลข 409 และ 410 โดยเฉพาะเส้นทาง 410 ตั้งแต่ อ.ยะรัง ถึง จ.ยะลา จะมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมากที่สุด ปริมาณการจราจรเท่ากับ 24,977 คันนั้น เมื่อนำไปสัมพันธ์กับพื้นที่แรก พบว่า ทั้ง 2 พื้นที่ต่างก็มีปัตตานีเป็นตัวร่วม จึงเป็นข้อยืนยันถึงบทบาทของปัตตานีได้ดีที่สุด นอกจากพื้นที่ทั้งสองบริเวณแล้ว พื้นที่ตลอดแนวชายแดนของนราธิวาส ตั้งแต่ อ.ตากใบ ถึง อ.สุไหงโกลก ตามทางหลวงหมายเลข 4057 ก็เป็นพื้นที่ที่มีการจราจรสูงอีกพื้นที่หนึ่งเท่ากับ 1,281 คันต่อวัน โดยจะมีปริมาณรถบรรทุกมากเป็นอันดับสอง (รองจากระยะทางระหว่างนาเกตุถึงปัตตานี) เท่ากับ 796 คัน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยดังสุดทางเศรษฐกิจของชุมชนชายแดนนั่นเอง

รถไฟ นอกจากการคมนาคมโดยทางหลวงแล้ว เส้นทางรถไฟก็เป็นการคมนาคมทางบกอีกรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยกว่าทางหลวง สำหรับภูมิภาคนี้ การคมนาคมทางรถไฟจะมีบทบาทเพียง 3 จังหวัดเท่านั้น เพราะ จ.สตูล ไม่มีเส้นทางรถไฟผ่าน สำหรับเส้นทางรถไฟที่ผ่านพื้นที่ของ 3 จังหวัด (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) มีความยาวรวมกันเท่ากับ 134 กม. นับตั้งแต่สถานีโคกโพธิ์ (ปัตตานี) จนถึงสถานีสุไหงโกลก (นราธิวาส) เส้นทาง

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน

ทางหลวง		ปริมาณการจราจรเฉลี่ย		
หมายเลข	ระยะทางจาก - ถึง	รถโดยสาร	รถบรรทุก	รวม
42	นาแก - ปัตตานี	1,370	801	2,171
	ปัตตานี - ปาส์ลี	1,912	346	2,258
	ปาส์ลี - ลำยบุรี	881	419	1,300
	ลำยบุรี - นราธิวาส	951	304	1,255
406	ควนกาหลง - สี่ตูล	1,283	580	1,863
409	นาแก - บ้านเขียง	852	489	1,341
	บ้านเขียง - ยะลา	2,032	759	2,791
410	ปัตตานี - ยะรัง	1,240	319	1,559
	ยะรัง - ยะลา	1,852	645	2,497
	ยะลา - ปันนังลัดดา	597	317	914
	ปันนังลัดดา - เบตง	197	65	262
4057	ตากใบ - สุโหงโก-ลก	485	796	1,281
	สุโหงโก-ลก - แวง	421	289	710
	แวง - เขตแดน	177	84	261
4078	ฉลุง - ละงู	421	210	631
	ละงู - ทุ่งหว้า	204	104	308

ที่มา : กองวางแผน กรมทางหลวง

รถไฟสายนี้มีขบวนรถวิ่งผ่านวันละ 22 ขบวน และมีสถานีตลอดเส้นทางจำนวน 24 สถานี แยกออกเป็นสถานีของ จ.ปัตตานี 3 สถานี จ.ยะลา 8 สถานี และ จ.นราธิวาส 13 สถานี เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของสถานีเหล่านี้ ในฐานะการให้บริการแก่ชุมชน กระทำได้โดยเปรียบเทียบค่าผู้โดยสารกิโลเมตร (Passenger kilometres)* เพราะปริมาณผู้โดยสารกิโลเมตร จะเป็นดัชนีตัวหนึ่ง que แสดงถึงความสำคัญของแต่ละสถานี จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้โดยสารกิโลเมตรนี้ พบว่าสถานีที่มีค่าดัชนีเกินกว่า 10 ล้านคน มีจำนวนทั้งสิ้น 6 สถานี ตามลำดับ คือ สถานียะลา สถานีสุโหงโกลก สถานีตันหยงมัล สถานีโคกโพธิ์ และสถานีเรือเล่าะ (ตารางที่ 43 ภาคผนวก) สถานีทั้ง 6 สถานีนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นสถานีศูนย์กลาง เพราะการมีค่าดัชนีที่สูงแสดงว่าเป็นสถานีที่มีปัจจัยดึงดูดหรือลักษณะพิเศษกว่าสถานีอื่น ๆ ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของการเป็นสถานีหลักของจังหวัด ซึ่งหมายถึงเป็นสถานีที่เป็นตัวแทนของชุมชนใหญ่หรือชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้ ประชากรของชุมชนใหญ่จะใช้บริการรถไฟหรือผู้ที่เดินทางมายังชุมชนใหญ่นั้น ๆ โดยทางรถไฟ จะต้องใช้บริการที่สถานีนี้ เพราะอาจเนื่องจากเป็นสถานีที่ใกล้และสะดวกที่สุด เช่น สถานีโคกโพธิ์ ซึ่งถือเป็นสถานีของปัตตานี ในกรณีนี้ การเดินทางไปปัตตานีโดยทางรถไฟจากภาคกลาง ผู้โดยสารจะต้องลงที่สถานีนี้จะสะดวกที่สุด ขณะเดียวกัน สถานีตันหยงมัลก็ถือเป็นสถานีของนราธิวาสด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน

2. ลักษณะของการเป็นสถานีพรมแดนระหว่างประเทศ มีเพียงสถานีเดียวคือสถานีสุโหงโกลก อันเป็นสถานีของชุมชนชายแดน และนอกจากนี้ ยังเป็นสถานีปลายทางของเส้นทางรถไฟสายใต้อีกด้วย

3. ลักษณะของการเป็นสถานีที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด ซึ่งมีเพียงสถานีเดียวเช่นกัน คือสถานียะลา

ลักษณะเด่นทั้ง 3 ประการ เป็นปัจจัยดึงดูดส่วนหนึ่ง (นอกเหนือจากข้อดีของการคมนาคมทางรถไฟ) อันมีผลให้ประชากรนิยมใช้บริการรถไฟที่สถานีนั้น ๆ และมีผลต่อการส่งเสริมบทบาทและการเติบโตของชุมชนที่สถานีที่ตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน

*ผู้โดยสารกิโลเมตร (Passenger kilometres) = จำนวนผู้โดยสารระหว่างสถานี คูณด้วยระยะทางระหว่างสถานี

การคมนาคมทางน้ำ

ท่าเรือพาณิชย์ ภูมิภาคนี้มีท่าเรือพาณิชย์ 3 แห่ง คือ

1. ท่าเรือพาณิชย์ปัตตานี
2. ท่าเรือพาณิชย์นราธิวาส
3. ท่าเรือพาณิชย์สตูล

ท่าเรือพาณิชย์ทั้ง 3 จะมีบทบาททางด้านการขนส่งสินค้ามากกว่าการโดยสาร เพราะมีข้อจำกัดมากกว่าการคมนาคมรูปแบบอื่น ดังนั้น การโดยสารทางเรือจึงเป็นการติดต่อระหว่างพื้นที่ชายฝั่งทะเลในระยะสั้น ๆ เท่านั้นเอง สำหรับการขนส่งสินค้าผ่านท่าเรือทั้ง 3 แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การขนส่งสินค้าชายฝั่ง เป็นการขนส่งระหว่างจังหวัดชายฝั่งทะเลภายในประเทศ ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการขนส่งกับจังหวัดต่าง ๆ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ ฯ ลมุทรปราการ และชลบุรี

2. การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบการขนส่งสินค้าทั้ง 2 ลักษณะ พบได้ว่าท่าเรือพาณิชย์ทั้ง 3 มีบทบาทในการขนส่งระหว่างประเทศมากกว่าภายในประเทศ ทั้งนี้ เห็นได้จากปริมาณสินค้าที่ให้บริการที่ท่าเรือในปี 2524 จำนวนทั้งสิ้น 121,403.193 ตัน เป็นสินค้าที่ขนส่งโดยเรือสินค้าระหว่างประเทศถึง 119,456.957 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.40 ของปริมาณสินค้าทั้งหมด ในขณะที่ปริมาณสินค้าที่ขนส่งโดยเรือสินค้าชายฝั่งมีเพียง 1,946.236 ตัน หรือเท่ากับร้อยละ 1.6 เท่านั้นเอง (ตารางที่ 44 ภาคผนวก) นอกจากนี้ จากตัวเลขดังกล่าวอาจสรุปได้ว่าบทบาทท่าเรือทางอ่าวไทยมีมากกว่าทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย โดยมีท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำของภูมิภาค เพราะท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีมีการคับคั่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อวัดโดยปริมาณสินค้าเข้าและสินค้าออกจากท่าเรือ จากตัวเลขปริมาณสินค้ารวม 121,403.193 ตันนั้น จะให้บริการท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีเกือบทั้งหมด เท่ากับ 115,731.139 ตัน คิดเป็นร้อยละ 95.33 ในขณะที่ท่าเรืออีก 2 แห่ง จะมีสินค้าเข้า สินค้าออก รวมกันเพียง

5,672.055 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.67 เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นข้อยืนยันถึงความเป็นศูนย์กลาง
ทางการคมนาคมทางน้ำของท่าเรือปัตตานีได้อย่างดี

การคมนาคมทางอากาศ

1. สนามบินพาณิชย์ปัตตานี ตั้งอยู่ที่ ต.บ่อทอง อ.หนองจิก
2. สนามบินพาณิชย์นราธิวาส ตั้งอยู่ที่ อ.เมืองนราธิวาส

โครงสร้างการสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า การให้บริการสาธารณูปโภคทางด้านไฟฟ้า เป็นหน้าที่โดยตรงของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งได้รับกระแสไฟฟ้ามาจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตอีกยว่งหนึ่ง แหล่งผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ได้มาจาก 2 แหล่ง คือ

1. โรงไฟฟ้าพลังความร้อน อ.หาดใหญ่ มีกำลังการผลิต 3 / 15
2. โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบางลาง อ.บันนังสตา จ.ยะลา มีกำลังการผลิต

เท่ากับ 3 / 24

กระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้ง 2 แห่ง ใต้น้ำไปให้บริการแก่พื้นที่ โดยผ่านทางสถานีเปลี่ยนแรงดัน (Substation) ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งในบัจจุบันมีสถานีเปลี่ยนแรงดัน 2 แห่ง คือ

1. สถานีเปลี่ยนแรงดันหาดใหญ่ capacity 50 MVA (จ่ายกระแสไฟฟ้าให้

จ.สตูล)

2. สถานีเปลี่ยนแรงดันยะลา capacity 40 MVA (จ่ายกระแสไฟฟ้าให้

จ.ปัตตานี จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส)

สำหรับความต้องการใช้กระแสไฟฟ้านั้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ประมาณการใช้ไฟฟ้า โดยคาดการณ์จะเนถึงความต้องการในระยะ 10 ปี ตั้งแต่ 2525 - 2535 จากการประมาณ

การดังกล่าว พบว่าจะเกิดความไม่สมดุลระหว่างความต้องการ (demand) กับความสามารถในการตอบสนอง (supply) เพราะความต้องการเพิ่มสูงกว่าความสามารถในการตอบสนอง จากตารางที่ 46 ในภาคผนวก เห็นได้ว่าในปี 2524 ปริมาณการใช้ไฟฟ้าเท่ากับ 34.9 เมกกะวัตต์ โดยแยกเป็นของ จ.ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เท่ากับ 29.3 เมกกะวัตต์ และ จ.สตูล 5.6 เมกกะวัตต์ (รวมอยู่กับหาดใหญ่) ในระยะ 10 ปีต่อมา ความต้องการใช้ไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 147.89 เมกกะวัตต์ หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าตัว ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความสามารถในการตอบสนอง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจึงได้ทำการก่อสร้างสถานีเปลี่ยนแรงดันเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง คือ

1. สถานีเปลี่ยนแรงดันปัตตานี capacity 25 MVA
2. สถานีเปลี่ยนแรงดันนราธิวาส capacity 25 MVA
3. สถานีเปลี่ยนแรงดันสตูล capacity 25 MVA

เมื่อการก่อสร้างสถานีเปลี่ยนแรงดันทั้ง 3 แห่งเสร็จสิ้น (พ.ศ. 2526) ประสิทธิภาพการให้บริการไฟฟ้าก็จะเพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาไฟฟ้าชนบท (สังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) ได้วางแผนงานดำเนินงานการไฟฟ้าชนบท โดยขยายการให้บริการไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ในสภาพการณ์ปัจจุบันพบว่า การให้บริการไฟฟ้าแก่ชนบทยังไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ จากตารางที่ 47 ภาคผนวก เห็นได้ว่าชุมชนระดับหมู่บ้านของภูมิภาคที่มีไฟฟ้าใช้มีเพียง 518 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 37 เท่านั้น และเมื่อพิจารณาในระดับจังหวัดก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน โดยที่ทุกจังหวัดยังคงมีพื้นที่ชนบทที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เกินกว่าครึ่งหนึ่งทั้งสิ้น โดยเฉพาะจังหวัดสตูลจะมีชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้น้อยที่สุด เท่ากับ 11.87 % ของชุมชนทั้งหมด สำหรับระดับอำเภอจะเห็นลักษณะความแตกต่างอย่างเด่นชัด ทั้งนี้จะพบได้ว่า บางอำเภอมีไฟฟ้าใช้เกือบเต็มพื้นที่ เช่น อ.โคกโพธิ์ จะมีพื้นที่ที่มีไฟฟ้าใช้ถึง 78.57 % ในขณะที่ตัวเมืองบางอำเภอกลับมีพื้นที่ที่ต้องพัฒนาทางด้านไฟฟ้าอีกมาก เช่น อ.ละงู ซึ่งมีหมู่บ้านทั้งสิ้น 46 หมู่บ้าน แต่เป็นหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้เพียง 2 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 4.35 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อาจสรุปในลักษณะรวมได้ว่า พื้นที่ที่ได้รับการบริการไฟฟ้ามามากที่สุดของภูมิภาคคืออำเภอที่ตั้งอยู่บนที่ราบของ จ.ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งจะเห็นได้จากอำเภอเหล่านี้มีร้อยละของชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้สูงกว่าอำเภออื่น ๆ ในทางตรงข้าม อำเภอตอนใน

ภูมิภาคและอำเภอทั้งหมดของ จ.ลพบุรี จะมีพื้นที่ที่ได้รับบริการไฟฟ้าน้อยที่สุด ซึ่งพิสูจน์ได้โดยร้อยละของชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้อยู่ในระดับที่ต่ำมากนั่นเอง

โทรศัพท์ สารธารณูปโภคทางด้านโทรศัพท์ ดำเนินการโดยองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย โดยมีชุมสายโทรศัพท์จำนวน 11 ชุมสาย แบ่งออกเป็น จ.ยะลา 2 ชุมสาย จ.ปัตตานี 3 ชุมสาย จ.นราธิวาส 5 ชุมสาย และ จ.ลพบุรี 1 ชุมสาย

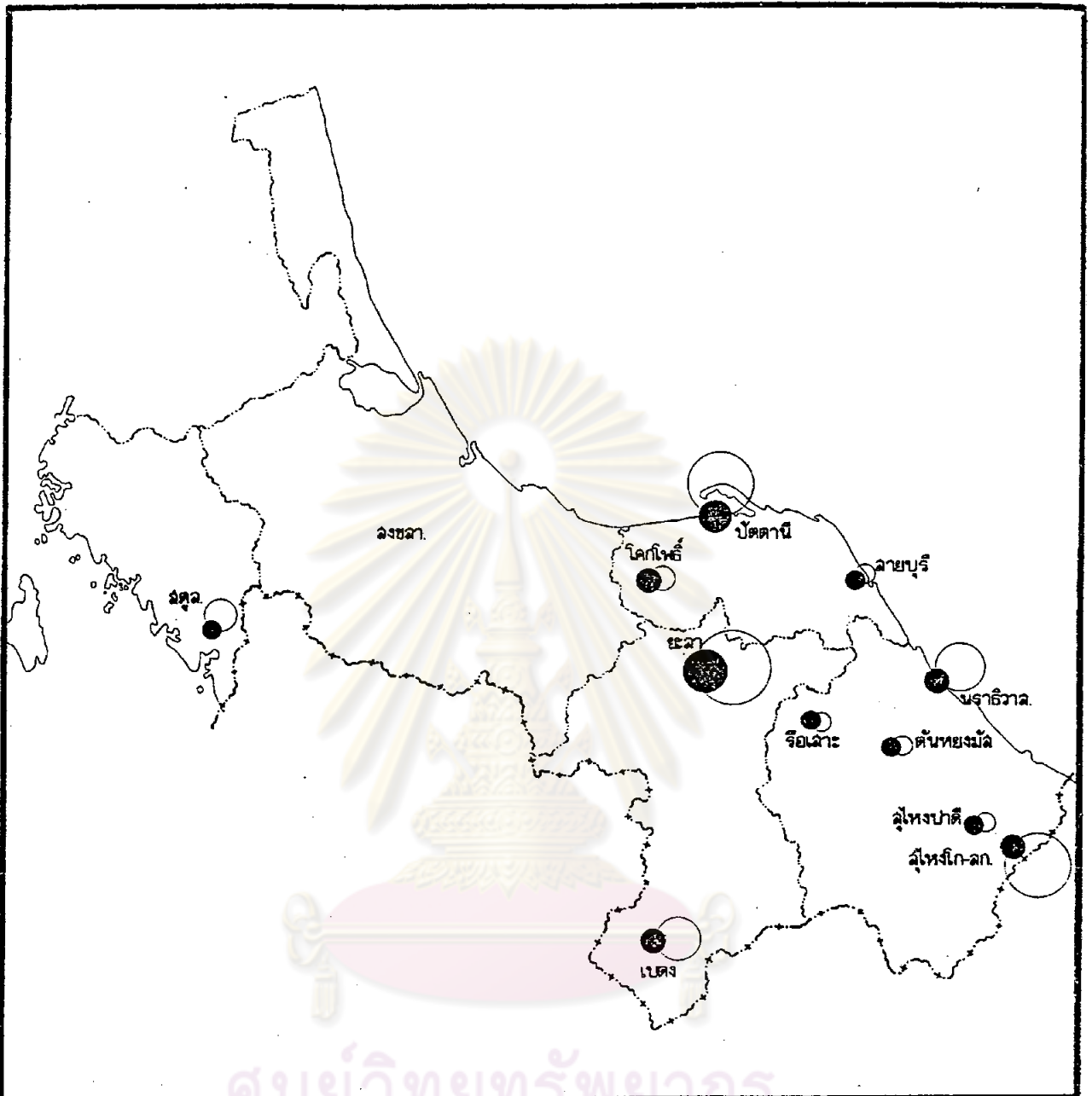
เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญของชุมสาย โดยใช้จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เป็นดัชนี จากตารางที่ 4 ชุมสายทั้ง 11 แห่ง มีเลขหมายโทรศัพท์รวมกันเท่ากับ 5,600 เลขหมาย แยกออกเป็น จ.นราธิวาส 2,000 เลขหมาย จ.ยะลา 1,600 เลขหมาย จ.ปัตตานี 1,600 เลขหมาย และ จ.ลพบุรี 400 เลขหมาย ส่วนในระดับชุมสายนั้น ชุมสายยะลา มีจำนวนเลขหมายมากที่สุด เท่ากับ 1,000 เลขหมาย หรือคิดเป็นร้อยละ 17.85 ของภูมิภาค ในขณะที่ชุมสายหรือเสา ตั๊กหมงมีลี ล้ายบุรี และสุโขทัย มีเลขหมายน้อยสุด คือ ชุมสายละ 200 เลขหมาย (3.57 %) ลักษณะดังนี้ อาจกล่าวได้ว่า ชุมสายยะลามีบทบาทสูงในด้าน การสื่อสารรูปแบบนี้ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากการวางโครงการพัฒนาโทรศัพท์ โดยเพิ่มเลขหมายแก่ชุมสายต่าง ๆ นั้น ชุมสายยะลาจะมีการเปลี่ยนแปลงเลขหมายมากที่สุด โดยเพิ่มขึ้น 1,600 เลขหมาย คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 160 % สำหรับชุมสาย อันดับรองลงมา คือ ชุมสายสุโขทัย ชุมสายปัตตานี โดยเฉพาะชุมสายสุโขทัย เป็นชุมสายที่จะมีบทบาทสูงมากในอนาคต เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนในระดับเดียวกัน เพราะมีจำนวนเลขหมายเพิ่มขึ้น 963 เลขหมาย หรือคิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 156% ซึ่งเป็นอัตราที่สูงมากสำหรับชุมชนในระดับอำเภอ นอกจากนี้องค์การโทรศัพท์มีโครงการที่จะให้บริการโทรศัพท์ทางไกลขยับขึ้นใน 23 อำเภอ โดยแบ่งเป็นอำเภอของยะลา 4 อำเภอ ปัตตานี 7 อำเภอ นราธิวาส 6 อำเภอ และลพบุรี 6 อำเภอ เมื่อสิ้นสุดตามโครงการดังกล่าวนี้ การสารธารณูปโภคทางโทรศัพท์ของภูมิภาคจะมีบริการอย่างทั่วถึง อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพ การพัฒนาของพื้นที่ในที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เห็นได้ว่า โครงสร้างทางกายภาพของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะในประเด็นการเข้าถึงกลุ่มของภูมิภาค

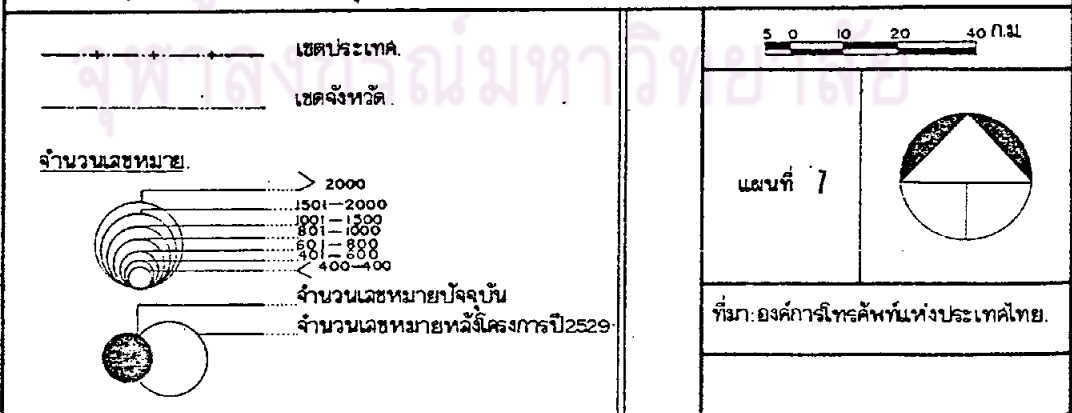
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่ทำการ ชุมสายโทรศัพท์	จำนวนเลขหมาย		การเปลี่ยนแปลง		บริการโทรศัพท์ทางไกลขยับ (พ.ศ. 2527)
	2525	2527	จำนวน	ร้อยละ	
จังหวัดยะลา	1,600	3,600	2,000	125	เปิดบริการ 4 แห่ง คือ
ชุมสายยะลา	1,000	2,600	1,600	160	อ.บันนังสตา, อ.ยะหา,
ชุมสายเบตง	600	1,000	400	66.67	อ.รามัน, อ.ธารโต
จังหวัดปัตตานี	1,600	2,600	1,000	62.5	เปิดบริการ 7 แห่ง คือ
ชุมสายปัตตานี	800	1,800	1,000	125	ทุ่งยางแดง, ไม้แก่น,
ชุมสายโคกโพธิ์	600	600	-	-	ยะรัง, ท้องฉีก,
ชุมสายสายบุรี	200	200	-	-	มายอ, ยะหริ่ง, ปะนาเระ
จังหวัดนราธิวาส	2,000	3,536	1,536	76.8	เปิดบริการ 6 แห่ง คือ
ชุมสายนราธิวาส	600	1,200	600	100	ศรีสาคร, แวง,
ชุมสายรือเสาะ	200	200	-	-	ตากใบ, ลูคีรีน,
ชุมสายตันหยงมัล	400	400	-	-	บาเจาะ, ยี่งอ
ชุมสายคูโหวงโกลก	600	1,536	936	156	
ชุมสายคูโหวงปาดิ	200	200	-	-	
จังหวัดสตูล	400	800	400	100	เปิดบริการ 7 แห่ง คือ
ชุมสายสตูล	400	800	400	100	ฉลุง, ควนกาหลง,
					ทุ่งนุ้ย, ควนโดน,
					ละงู, ทุ่งหว้า, ท่าแพ
รวม 4 จังหวัดชาย แดนภาคใต้	5,600	9,536	3,936	70.28	

ที่มา : องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

แผนที่แสดง กระจายและจำนวนเลขหมายโทรศัพท์.

ซึ่งใช้ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์พิจารณา อันมีผลให้แบ่งภูมิภาคออกได้ 2 ส่วน คือ สัตูลส่วนหนึ่ง กับอีก 3 จังหวัดอีกส่วนหนึ่ง

การแบ่งภูมิภาคออกเป็น 2 ส่วนนี้ เป็นลักษณะการแบ่งแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งหมายความว่า การติดต่อระหว่างกันโดยตรงไม่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าการคมนาคมรูปแบบใด ดังนั้น การติดต่อดังกล่าวจำเป็นต้องผ่านพื้นที่นอกภูมิภาค โดยเฉพาะต้องผ่าน จ.สงขลา ลักษณะดังกล่าวนี้ จะมีผลก็แต่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (infra-structure) จะเน้นหนักที่ส่วนของ 3 จังหวัด มากกว่า จ.สัตูล ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า จ.สัตูลจะมีศักยภาพการพัฒนาดำกว่า 3 จังหวัด ก็โดยเหตุผลดังกล่าว

นอกจากนี้ ลักษณะของภูมิภาค ก็เป็นลักษณะเด่นอีกข้อหนึ่ง และถือเป็นข้อจำกัด การพัฒนาของพื้นที่ ทั้งนี้ เพราะสภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่สูงและภูเขาสูงกว่าที่ราบ ดังนั้น จึงทำให้สามารถแยกพื้นที่ออกได้เป็น 2 ส่วนเช่นกัน คือ พื้นที่ที่เป็นที่ราบส่วนหนึ่ง อันประกอบด้วยที่ราบชายฝั่งทะเลของ จ.สัตูล จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาหรือที่สูง อันประกอบด้วย จ.สัตูล (บางส่วน) จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส (บางส่วน) พื้นที่ทั้งสองจะมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน เพราะพื้นที่ภูเขาย่อมเป็นอุปสรรคในการพัฒนามากกว่าที่ราบ โดยเฉพาะการขยายโครงการทางสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต้องเสียค่าใช้จ่าย สูงกว่าที่ราบ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานของภูมิภาค จึงมีโครงข่ายที่หนาแน่นใน ที่ราบของภูมิภาค โดยเฉพาะพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลปัตตานีและนราธิวาส นอกจากนี้ ลักษณะของภูเขาและที่สูงยังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ของภูมิภาค แต่เนื่องจากขนาดของ ภูมิภาคมีลักษณะแคบ จึงทำให้แม่น้ำเหล่านี้ไหลแรง ไม่เหมาะต่อการคมนาคมทางน้ำ

เมื่อพิจารณาศักยภาพทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ไม่ว่าจะ เป็นระบบการคมนาคม การไฟฟ้าหรือการโทรศัพท์ พบว่าจะมีโครงข่ายที่ทั่วถึงตลอด บริเวณที่ราบของ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส มากกว่าพื้นที่ตอนใน ซึ่งจะมีศักยภาพสูงเฉพาะพื้นที่เท่านั้น เช่น อ.เมืองยะลา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคแล้วเสร็จ ไม่ว่าจะ เป็นการไฟฟ้าชนบทก็ดี หรือการขยายเลขหมายโทรศัพท์ ตลอดจนการค้าเดินการตาม แผนพัฒนาพื้นที่ตลอดแนวชายแดนก็ดี จะทำให้เพิ่มศักยภาพของพื้นที่ส่วนนี้อย่างมาก โดยเฉพาะ พื้นที่ตลอดแนวชายแดน จะมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในอนาคต

โครงสร้างประชากร

ในการศึกษา เพื่อที่จะวางแผนพัฒนาพื้นที่ใด ๆ ก็ตาม ปัจจัยหนึ่งที่มีวางแผนจะต้องให้ความสำคัญยิ่งกว่าปัจจัยอื่น ๆ ก็คือ เรื่องของประชากร เพราะการวางแผนไม่ว่าจะมีพื้นที่กว้างใหญ่ขนาดระดับประเทศ ภาค และอนุภาค หรือพื้นที่ขนาดเล็กจนถึงระดับหมู่บ้านก็ตาม เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสังคม ซึ่งมีมนุษย์เป็นกลไกสำคัญทั้งสิ้น เนื้อหาในการศึกษาเกี่ยวกับประชากรจะมีความลึกซึ้ง ที่แตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น ๆ อาทิเช่น การศึกษาเพื่อวางแผนทางด้านประชากรโดยตรงแล้ว บ่อมจะต้องศึกษาโดยละเอียดกว่าการศึกษาเพื่อวางแผนในทางด้านอื่น ๆ สำหรับการศึกษาโครงสร้างประชากรของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี วัตถุประสงค์เพื่อต้องการปูพื้นฐานให้เข้าใจภาพของภูมิภาคนี้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ดังนั้น จึงจำกัดพื้นที่การศึกษาลงเฉพาะระดับอำเภอ และจำกัดหัวข้อการศึกษาลงแค่ 3 ประเด็น คือ ขนาดของประชากร ความหนาแน่น และการกระจายตัวของประชากร และการเปลี่ยนแปลงประชากร

ขนาดของประชากร

กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ได้รายงานจำนวนประชากรของประเทศไทย ในจังหวัดต่าง ๆ เมื่อสิ้นธันวาคม 2524 พบได้ว่า ประชากรภาคใต้มีจำนวนทั้งสิ้น (5,934,699) คน กระจายตัวตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 14 จังหวัด โดยมีจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.55 ของภาคใต้ และมีจังหวัดระนองมีประชากรน้อยที่สุด เท่ากับ 86,103 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.45 ของภาคใต้ ในประชากรจำนวนดังกล่าวนี้ แยกเป็นประชากรของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 1,367,002 คน คิดเป็นร้อยละ 23.03 ของประชากรภาคใต้ ประชากรของภูมิภาคนี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 4 จังหวัด โดยจังหวัดปัตตานีมีประชากรสูงสุด เท่ากับ 465,001 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.02 ของภูมิภาค รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส จำนวน 452,066 คน (33.07 %) จังหวัดยะลา 280,816 คน (20.54 %) และจังหวัดสตูลมีประชากรน้อยที่สุดเท่ากับ 169,119 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.37 ของประชากรภูมิภาค

เมื่อศึกษาประชากรบนพื้นที่การปกครองขนาดรองจากจังหวัดคืออำเภอนั้น จะเห็นได้ว่า ประชากรของภูมิภาคกระจายตัวอยู่บนพื้นที่ระดับอำเภอทั้งสิ้น 40 อำเภอ และบนพื้นที่

ชุมชนเทศบาล 7 เทศบาล โดยจะพบได้ว่าอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรถึง 89,131 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.52 ของภูมิภาค ในขณะที่กิ่งอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี มีประชากรน้อยที่สุดเพียง 7,685 คน หรือคิดเป็นร้อยละ .56 อย่างไรก็ตาม เราอาจจัดลำดับขนาดของประชากรบนพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 5 กลุ่ม ตามแผนภาพที่ 20 (ภาคผนวก) ประกอบแผนที่ 8 ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 60,000 คน ซึ่งมีความหนาแน่นทั้งสิ้น 4 อำเภอ คือ อ.ระแงะ(นราธิวาส) อ.เมืองยะลา อ.โคกโพธิ์ และอำเภอยะรัง (ปัตตานี)

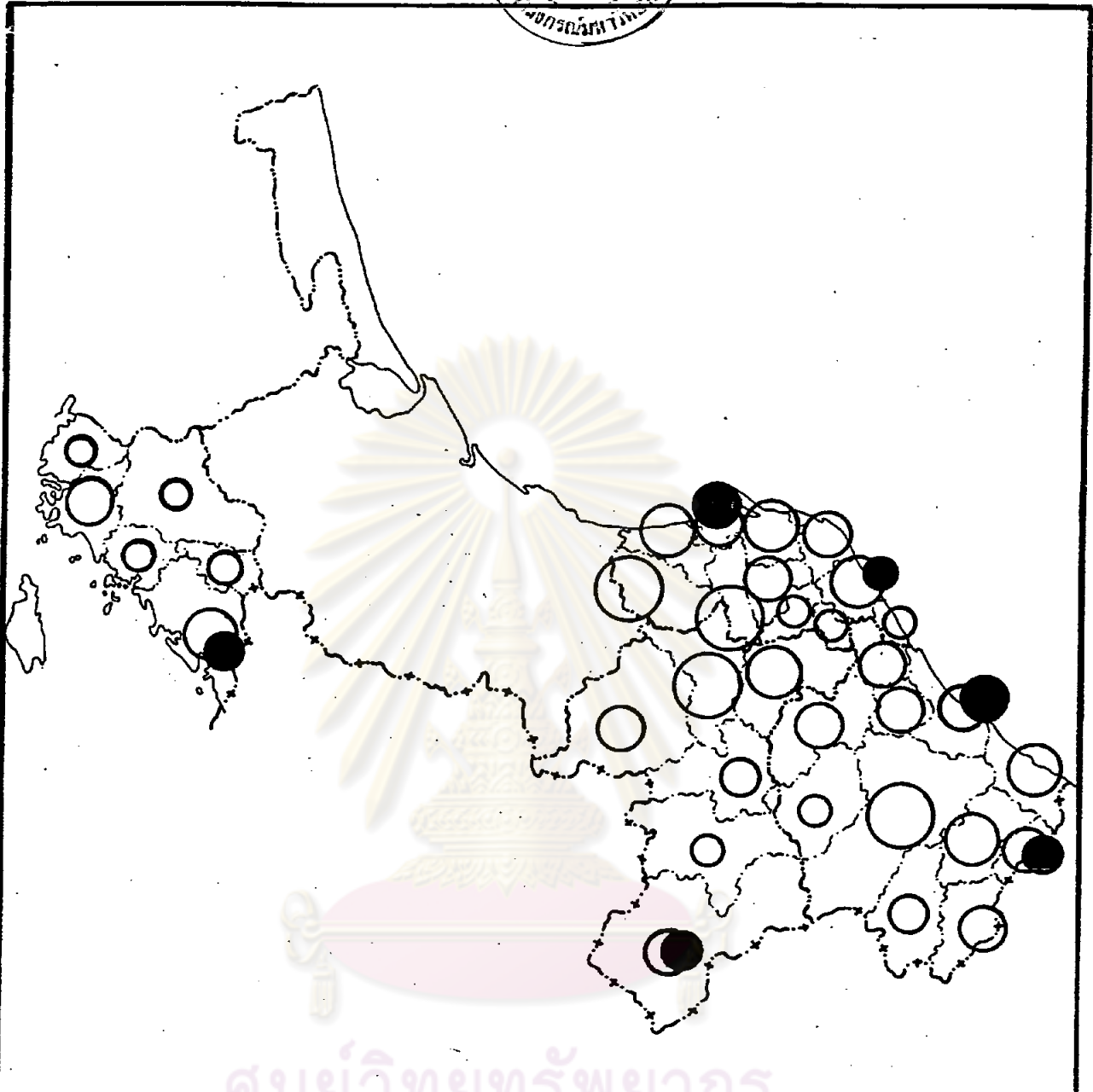
กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 45,000 - 60,000 คน ซึ่งมีความหนาแน่นทั้งสิ้น 7 อำเภอ กับ 1 เทศบาล โดยแยกออกตามจังหวัดต่าง ๆ ได้เป็น

ปัตตานี	อ.ยะหริ่ง อ.หนองจิก อ.ลำยบุรี
ยะลา	เทศบาลเมืองยะลา อ.รามัน
นราธิวาส	อ.สุโหงปาดี อ.ตากใบ
สตูล	อ.เมืองสตูล

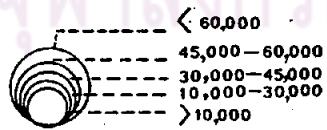
กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 30,000 คน - 45,000 คน มีความหนาแน่นทั้งสิ้น 12 อำเภอ กับ 2 เทศบาล แยกเป็น

ปัตตานี	อ.เมืองปัตตานี อ.มายอ อ.ปะนาเระ เทศบาลเมืองปัตตานี
ยะลา	อ.ยะหา อ.เบตง
นราธิวาส	เทศบาลเมืองนราธิวาส อ.เมือง อ.รือเสาะ อ.สุโหงโกลก
	อ.บาเจาะ อ.แว้ง อ.ช้าง
สตูล	อ.ละงู

กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 15,000 - 30,000 คน มีความหนาแน่นทั้งสิ้น 3 อำเภอ และ 3 เทศบาล คือ

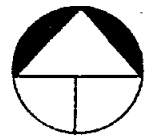
แผนที่แสดง ขนาดประชากรรายอำเภอปีพ.ศ. 2524

- ประชากรในเขตเทศบาล
- ประชากรนอกเขตเทศบาล

5 0 10 20 40 กม.

แผนที่ 8

ที่มา : กรมการปกครอง

ยะลา เทศบาลตำบลเบตง อ.บันนังสตา

นราธิวาส เทศบาลตำบลคูโหวงโกลก กิ่ง อ.สุคีริน

สตูล เทศบาลเมืองสตูล อ.ควนกาหลง

กลุ่มที่ 5 คือ ชุมชนที่มีประชากรน้อยกว่า 15,000 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 7 อำเภอ กับ 2 เทศบาล คือ

ปัตตานี กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง กิ่ง อ.ไม้แก่น เทศบาลตำบลตะลุมปัน

ยะลา อ.ธารโต

นราธิวาส อ.ศรีสาคร

สตูล อ.ทุ่งหว้า กิ่ง อ.ท่าแพ กิ่ง อ.ควนโดน

ความหนาแน่นและการกระจายตัวของประชากร

การศึกษาประเด็นนี้เป็นการนำเอาข้อมูลทางด้านประชากรมาสัมพันธ์กับข้อมูลทางด้านพื้นที่ เพื่อที่จะดูถึงจำนวนของประชากรบนพื้นที่ 1 ตร.กม. ดังนั้น จึงจะศึกษาควบคู่กันไป เพราะเป็น สภาพการณ์ที่เป็นเหตุและผลกัน กล่าวคือ ผลของการศึกษาความหนาแน่นจะมีผลต่อลักษณะการ กระจายตัวของประชากรว่ามีสภาพอย่างไร นอกจากนี้ ยังเป็นดัชนีตัวหนึ่งในการที่จะชี้ถึงความ แตกต่างของพื้นที่ โดยเหตุที่ว่าพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าอีกพื้นที่อื่นนั้น แสดงได้ว่าพื้นที่นั้น ย่อมมีปัจจัยดึงดูดที่ดีกว่า

ในปี พ.ศ. 2524 สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ย เท่ากับ 102.42 คน : กม.² ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าของภาคใต้ ซึ่งเท่ากับ 82 คน : กม.² สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาพื้นที่ในระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดปัตตานีมีความหนาแน่นเฉลี่ย ของจังหวัดสูงสุดเท่ากับ 220.42 คน : กม.² จังหวัดนราธิวาส เท่ากับ 101.96 คน : กม.² จังหวัดสตูลเท่ากับ 77.50 คน : กม.² และจังหวัดยะลาที่มีความหนาแน่นเฉลี่ยของจังหวัดต่ำสุด เท่ากับ 60.77 คน : กม.² อย่างไรก็ตาม หากศึกษาพื้นที่ในระดับอำเภอ อาจจำแนกพื้นที่ออก ตามความหนาแน่นของประชากรได้ 6 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 2,000 คน : กม.² ซึ่งได้แก่ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองทั้งหมด

2. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 1,000 - 2,000 คน : กม.²

ได้แก่ เทศบาลตำบลตะลุงป็น

3. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 300 - 1,000 คน : กม.²

ได้แก่ อ.เมืองปัตตานี อ.ยะรัง เทศบาลตำบลเบตง และเทศบาลตำบลคูโหลก

4. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 100 - 300 คน : กม.²

ได้แก่ อ.ละลุ กิ่ง อ.ท่าแพ อ.โคกโพธิ์ อ.หนองจิก อ.ยะหริ่ง อ.มายอ อ.ลำยบุรี
อ.ปะนาเระ อ.เมืองยะลา อ.รามัน อ.บาเจาะ อ.ยิงอ อ.เมืองนราธิวาส อ.ตากใบ
อ.คูโหลกปาดิ และ อ.คูโหลก

5. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 50 - 100 คน : กม.²

ได้แก่ อ.ควนกาหลง อ.เมืองสตูล กิ่ง อ.ควนโดน กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง กิ่ง อ.ไม้แก่น
อ.ริอเลาะ อ.ระแงะ และ อ.แว้ง

6. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่า 50 คน : กม.² ได้แก่

อ.ทุ่งหว้า อ.ยะหา อ.บันนังสตา อ.ธารโต อ.เบตง อ.ศรีสาคร และ กิ่ง อ.คูคิริน

จากการวัดความหนาแน่นออกเป็น 6 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายรูปแบบการกระจายตัว
ประชากรของภูมิภาค โดยจำแนกลักษณะพื้นที่ออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจุกตัวของประชากร ซึ่งหมายถึง ชุมชนที่มีประชากรอาศัย
อยู่สูงมากกว่า 300 คน : กม.² กล่าวคือ มีประชากรรวมกันทั้งสิ้นเท่ากับ 286,801 คน คิด
เป็นร้อยละ 20.98 และมีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 412.83 ตร.กม. ดังนั้น จึงมีความหนาแน่น
เฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 694.72 คน โดยมีเทศบาลเมืองปัตตานีมีความหนาแน่นสูงสุดเท่ากับ
6,979.71 คน : กม.²

ลักษณะการกระจุกตัวของประชากรในกลุ่มนี้สูง อาจเนื่องมาจากลักษณะสำคัญ

3 ประการ

1.1 ลักษณะของความเป็นเมือง ดังจะพบได้ว่า ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงนี้เป็นชุมชนในระดับเทศบาล กล่าวคือในจำนวน 9 ชุมชน เป็นระดับเทศบาล 7 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี ท.ตำบลตะลุมป็น ท.เมืองยะลา ท.ตำบลเบตง ท.เมืองนราธิวาส ท.ตำบลลุโหวงโกลก ท.เมืองลุตูล

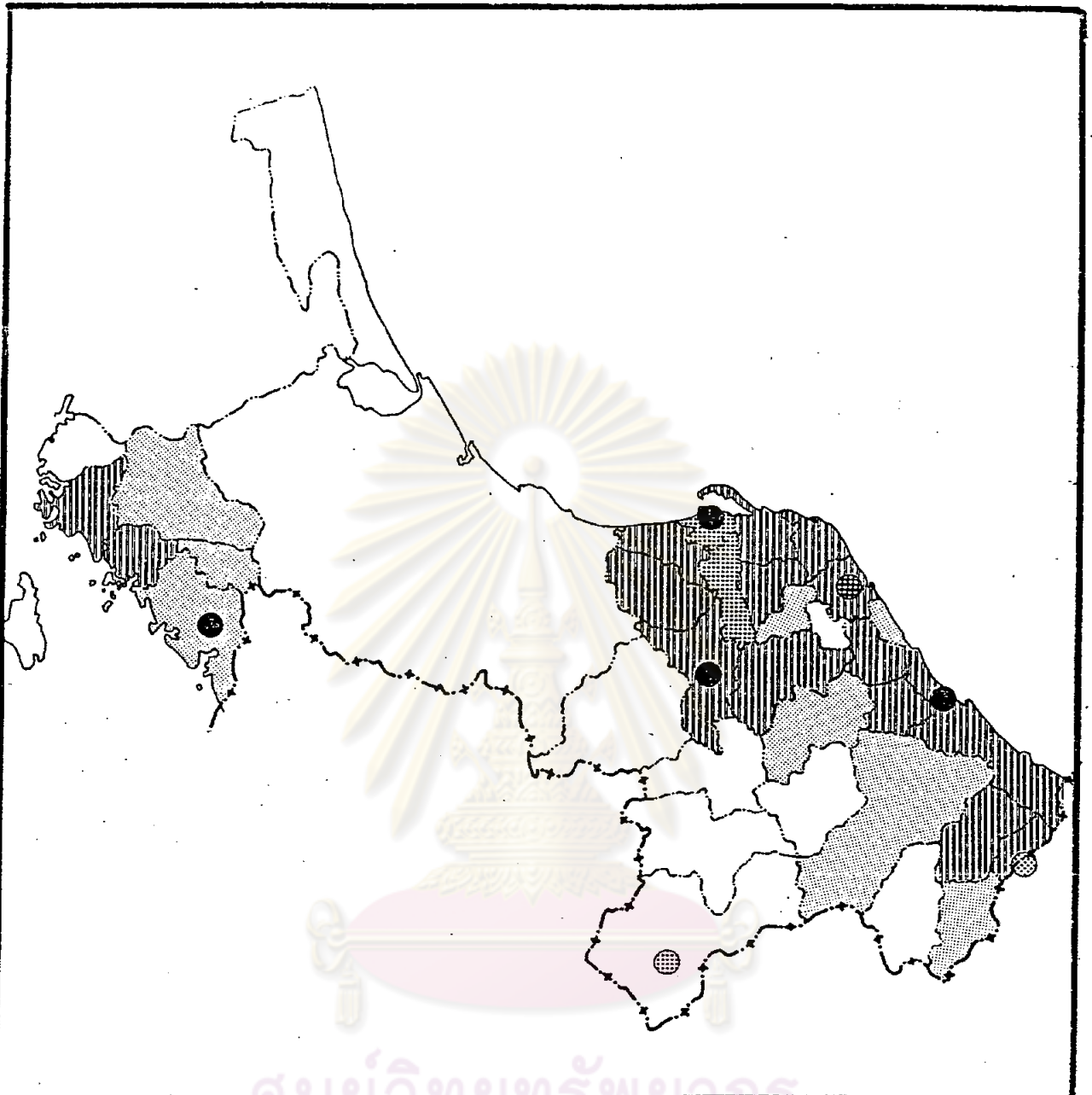
ลักษณะของความเป็นเมืองนี้ มีอิทธิพลต่อการดึงดูดประชากรให้เข้ามาอยู่อาศัยหลายประการ เช่น การเป็นแหล่งงาน เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การสาธารณสุข ตลอดจนการได้รับบริการจากหน่วยงานรัฐบาลมากกว่า

1.2 ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่กลุ่มนี้จะตั้งอยู่บริเวณที่ราบทั้งหมด โดยเฉพาะที่ราบชายฝั่งทะเลของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ส่วนพื้นที่บางส่วนถึงแม้จะไม่ได้ตั้งบนที่ราบชายฝั่งทะเล แต่ก็ตั้งอยู่บนที่ราบหุบเขาเช่นกัน เช่น ท.ตำบลเบตง เป็นต้น

1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการคมนาคม จะเห็นได้ว่าพื้นที่กลุ่มนี้มีโครงข่ายการคมนาคมที่สะดวกติดต่อได้ถึงกันตลอด (แผนที่ 4) ในขณะที่พื้นที่บางส่วนเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น อ.เมืองปัตตานี ซึ่งเป็นเมืองที่มีท่าเรือเป็นเมืองท่าให้กับจังหวัดยะลา โดยมีทางหลวงหมายเลข 410 ติดต่อระหว่างกันโดยสะดวก

2. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจายตัวของประชากรปานกลาง หมายถึง กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 100 - 300 คน : กม.² (กลุ่มที่ 4 เดิม) ประกอบด้วย 16 อำเภอ มีประชากรรวมกันทั้งสิ้น 658,625 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.18 ของภูมิภาค และมีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 4,367.43 ตร.กม. ความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 150.80 คน : กม.² กลุ่มอำเภอเหล่านี้มีที่ตั้งกระจายอยู่บนบริเวณชายฝั่งทะเลของทั้ง 3 จังหวัด จะมีเพียงบางอำเภอเท่านั้น ที่มีที่ตั้งคาบเกี่ยวกับพื้นที่ตอนในของภูมิภาค เช่น อ.เมืองยะลา อ.เรือเล่าและ อ.ลุโหวงปาดิ

3. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจายตัวของประชากรเบาบาง หมายถึง กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่า 100 คน : กม.² (กลุ่มที่ 5 และกลุ่มที่ 6 เดิม) กลุ่มอำเภอเหล่านี้ มีประชากรรวมกันเท่ากับ 421,576 คน คิดเป็นร้อยละ 30.84 และมีพื้นที่รวมกัน

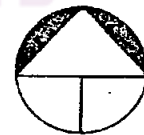
แผนที่แสดง ความหนาแน่นของประชากร.

คน : ตร.กม.

- ต่ำกว่า 50 คน.
- 50 - 100
- 100 - 300.
- 300 - 1000
- 1000 - 2000
- 2000 คน ขึ้นไป
- เทศบาล.

0 10 20 40 กม.

แผนที่ 9

ที่มา: กรมการปกครอง ก.มหาดไทย.

เท่ากับ 8,566.64 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 64.18 โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 49.21 คน : กม². ลักษณะเด่นของกลุ่มอำเภอเหล่านี้ ได้แก่ การมีสภาพที่ตั้ง เข้ามาทางตอนในของภูมิภาคจนตลอดแนวชายแดน ซึ่งโดยสภาพกายภาพแล้ว ไม่เหมาะสำหรับการที่จะตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง (แผนที่ 3) โครงข่ายการคมนาคมก็ไม่สะดวก เพราะสภาพพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางด้านคมนาคม ดังนั้น จึงทำให้ประชากรอาศัยอยู่น้อย

จากการจำแนกพื้นที่ทั้ง 3 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายภาพรวมของการกระจายตัวของประชากรได้ว่า ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรมีการกระจายตัวโดยทั่วไปบนพื้นที่ราบของภูมิภาค ซึ่งเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะที่ราบชายฝั่งทะเลตลอดแนวของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส จะมีการกระจายตัวของประชากรหนาแน่นปานกลาง แต่จะมีการกระจุกตัวอย่างสูงบางพื้นที่ เช่น ในเขตเทศบาลและในบางอำเภอ เช่น อ.เมืองปัตตานี อ.ยะหริ่ง เป็นต้น ส่วนลักษณะพื้นที่ตอนในของภูมิภาคจะมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง เพราะสภาพพื้นที่ไม่อำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน ดังนั้น เมื่อมีพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น ที่ราบหุบเขาก็จะมีประชากรอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ในขณะที่ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าเขาก็จะมีผู้อยู่อาศัยเบาบาง ซึ่งก็เป็นประชากรที่ต้องอาศัยสภาพภูมิประเทศดังกล่าวในการเลี้ยงชีพ เช่น อาชีพทำป่าไม้ เหมืองแร่ เป็นต้น

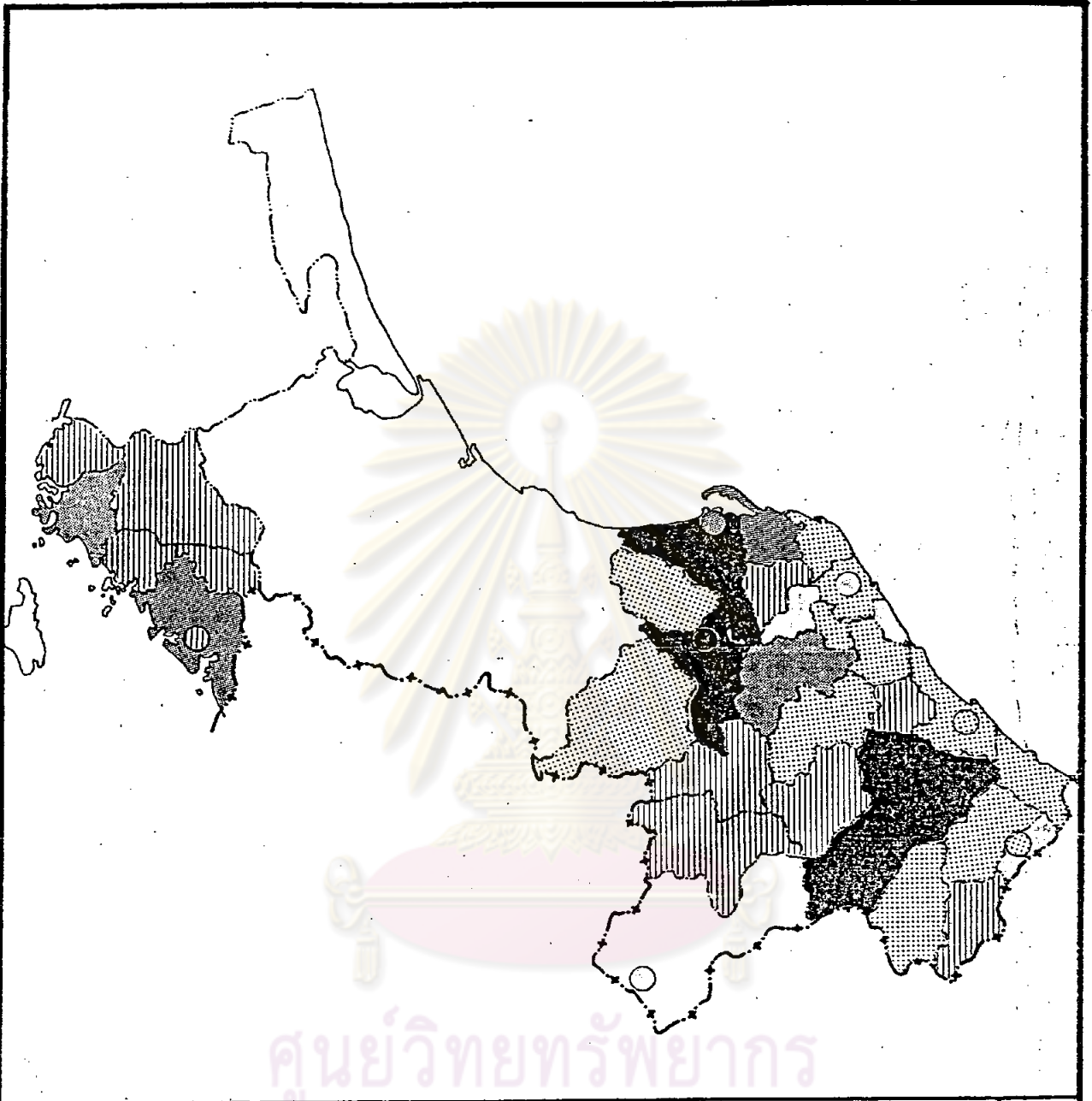
การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด จะเป็นดัชนีที่สำคัญตัวหนึ่งในอันที่จะชี้ถึงบทบาทและความสำคัญของพื้นที่นั้น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ใดมีประชากรอาศัยอยู่มาก และมีการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจแสดงออกถึงศักยภาพของพื้นที่ที่ดีกว่าพื้นที่อื่นที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรต่ำกว่า

การศึกษาถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงของประชากร อาจกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ (Relative change)
2. การเปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์ (Absolute change)

การเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ (Relative change) หมายถึง การวิเคราะห์พื้นที่โดยดูอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่ามีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเอง เปรียบเทียบกับอดีตแล้วมีลักษณะเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร จากตารางที่ 49 (ภาคผนวก) อาจกล่าวในภาพรวมได้ว่า ภูมิภาคสี่จังหวัดภาคใต้มีประชากรเพิ่มขึ้นจากปี 2520 ทั้งสิ้น 122,209 คน หรือคิดเป็น 9.82% ในช่วงระยะเวลา 5 ปี และมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย

ศูนย์วิทยพัทยาการ

แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากร (RELATIVE CHANGE)

<p>% การเปลี่ยนแปลง</p> <p>□ ประชากรเปลี่ยนแปลงลดลง</p> <p>□ 0-1%</p> <p>▨ 1-2</p> <p>▩ 2-3</p> <p>▧ 3-4.5</p> <p>■ 4.5-6%</p> <p>○ เทศบาล</p>		<p>0 10 20 40 ก.ม.</p>
		<p>แผนที่ 10</p>
		<p>ที่มา:</p>

ปีละ 1.96 % โดยจังหวัดลี้ตุลมีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุดคือ 11.16 % หรืออัตราเฉลี่ยปีละ 2.23 % รองลงมาคือ จังหวัดยะลา (10.67 %) จังหวัดปัตตานี (9.78 %) และจังหวัดนราธิวาส (8.84 %)

สำหรับชุมชนในระดับรองลงมา อาจจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ให้ออกเป็น 6 กลุ่ม ตามแผนภาพที่ 22 ภาคผนวก - ประกอบกับแผนที่ 10 ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 17 % ประกอบด้วย กิ่ง อ.ลี้ตุริน อ.ลี้ล้าคร อ.ธารโต ท.เมืองยะลา อ.เมืองปัตตานี

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 12 - 17 % ประกอบด้วย อ.ทุ่งหว้า ท.เมืองปัตตานี อ.ยะรัง กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง อ.เมืองนราธิวาส อ.ลี้ยบุรี

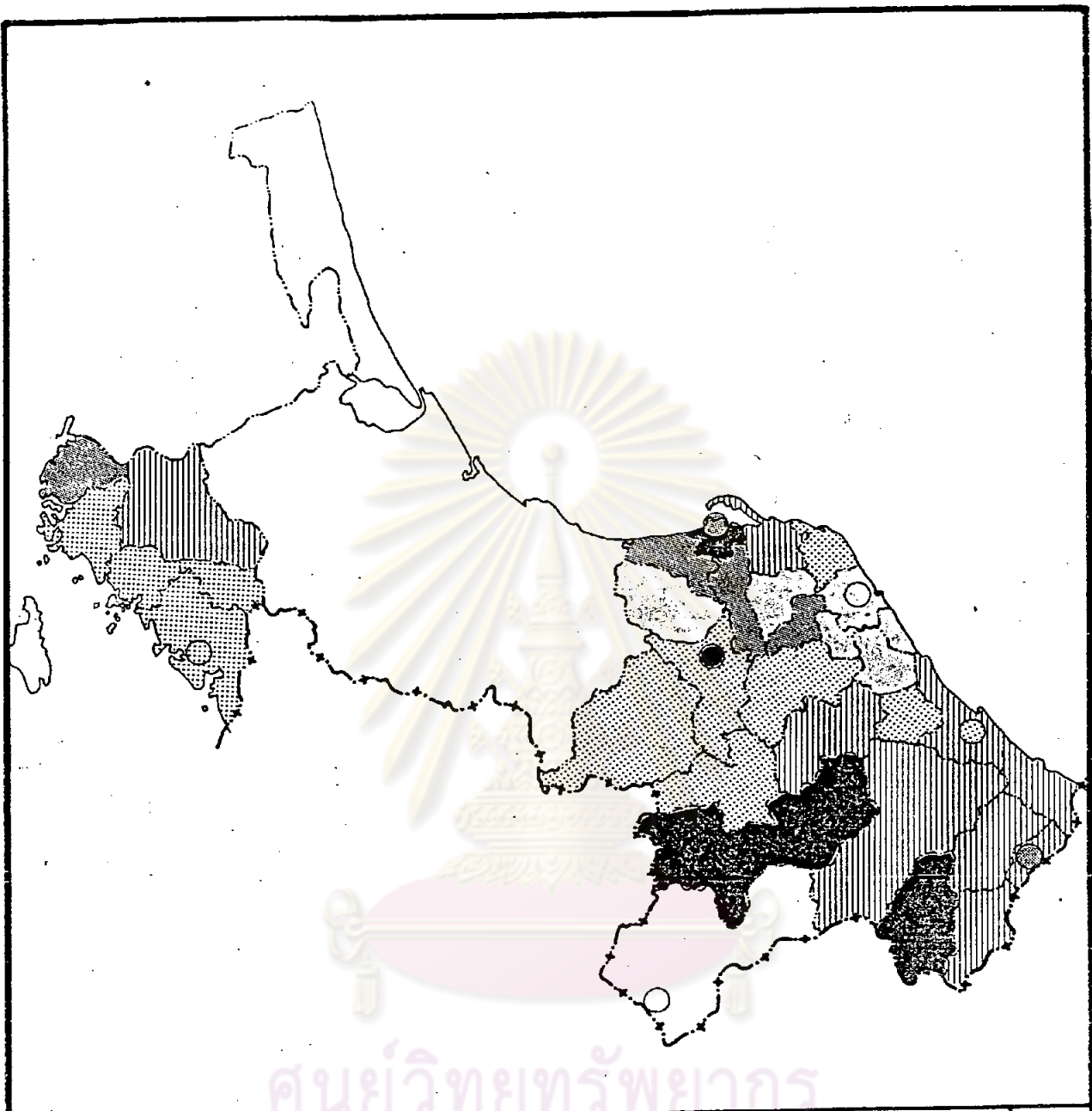
กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 8.5 - 12 % ประกอบด้วย อ.เมืองยะลา อ.เมืองลี้ตุล อ.ละงู อ.ปะนาเระ ท.เมืองลี้ตุล อ.รามัน อ.บันนังลี้ตา อ.ยะหา กิ่ง อ.ท่าแพ ท.เมืองนราธิวาส อ.บาเจาะ และ กิ่ง อ.ควนโดน

กลุ่มที่ 4 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 6 - 8.5 % ประกอบด้วย อ.ควนกาหลง อ.ระแงะ อ.ยะหริ่ง อ.เมืองนราธิวาส อ.ลี้โหวงโกลก อ.ลี้โหวงปาดิ อ.แว้ง อ.ตากใบ และ อ.ลี้เล๊ะ

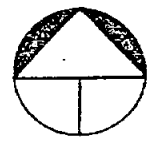
กลุ่มที่ 5 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 0 - 6 % ประกอบด้วย อ.ยี่งอ ท.เบตง อ.ลี้ยบุรี ท.ทะเลบัน กิ่ง อ.ไม้แก่น อ.โคกโพธิ์ และ อ.มายอ

กลุ่มที่ 6 คือ พื้นที่ที่ประชากรลดลงซึ่งมีเพียงอำเภอเดียวคือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

จากการจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ทั้ง 6 กลุ่มนี้ อาจวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากร (ABSOLUTE CHANGE.)

<p>% การเปลี่ยนแปลง</p> <ul style="list-style-type: none"> การเปลี่ยนแปลงลดลง 1 - 6% 6 - 8.5 8.5 - 12 12 - 17 17% ขึ้นไป เทศบาล 		<p>5 0 10 20 40 ก.ม.</p>
<p>แผนที่ 11</p>		
<p>ที่มา:</p>		

1. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่เพิ่มขึ้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของประชากร นั้น เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของชุมชน (ทางด้านประชากร) เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ พื้นที่ในกลุ่มนี้ ประกอบด้วยชุมชนในระดับอำเภอ 13 อำเภอ และระดับเทศบาล 4 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี ท.เมืองยะลา ท.ตำบลคูหาเงาะโลก ท.เมืองสตูล อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง อ.ปะนาเระ กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง อ.เมืองยะลา อ.ธารโต อ.สร้อยศรีนคร กิ่ง อ.คูคิริน อ.เมืองสตูล อ.ละงู อ.ทุ่งหว้า และ กิ่ง อ.ท่าแพ

2. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงนั้น ถึงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ แล้ว จะต้อยกว่า ประกอบด้วยชุมชนระดับอำเภอ 15 อำเภอ และระดับเทศบาล 2 เทศบาล คือ ท.ตำบลตะลุงบัน ท.ตำบลเบตง อ.สายบุรี อ.โคกโพธิ์ อ.ยะหริ่ง อ.มายอ กิ่ง อ.ไม้แก่น อ.เมืองนราธิวาส อ.คูหาเงาะโลก อ.ระแงะ อ.คูหาเงาะปาดิ อ.แว้ง อ.ยิงอ อ.ตากใบ อ.บาเจาะ อ.ริอเลาะ อ.ควนกาหลง กิ่ง อ.ควนโดน

3. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลงของภูมิภาค มีเพียงอำเภอเดียวคือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

การเปลี่ยนแปลงสมบูรณ์ (Absolute change) หมายถึง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประชากร โดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นร้อยละเท่าไรของการเติบโตของภูมิภาค จากตารางที่ 49 ภาคผนวก กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง 2520-2524 ซึ่งมียุทธศาสตร์ 122,209 คนนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่จังหวัดปัตตานีสูงสุด คิดเป็น 33.19 % ของภูมิภาค รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส เท่ากับ 30.03 % จังหวัดยะลา เท่ากับ 22.17 % และจังหวัดสตูล เท่ากับ 13.90 % อย่างไรก็ตาม อาจจัดกลุ่มของชุมชนในระดับอำเภอและเทศบาลออกเป็น 6 กลุ่ม ตามแผนที่ 11 ประกอบกับแผนภาพที่ 23 ภาคผนวก

กลุ่มที่ 1 คือชุมชนที่มีประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 4.5 % ของการเพิ่มของภูมิภาค ประกอบด้วย 5 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองยะลา อ.เมืองยะลา อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง และ อ.ระแงะ

กลุ่มที่ 2 คือชุมชนที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรระหว่าง 3 - 4.5 % ประกอบด้วย
4 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี อ.ยะหริ่ง อ.รามัน
อ.เมืองสตูล และ อ.ละงู

กลุ่มที่ 3 คือชุมชนที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรระหว่าง 2 - 3 % ประกอบด้วย
11 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองนราธิวาส อ.ปะนาเระ
อ.สายบุรี อ.โคกโพธิ์ อ.บาเจาะ อ.ริโอเลาะห์ อ.เมืองนราธิวาส
อ.ตากใบ อ.สุไหงปาดี .อ.แว้ง และ อ.ยะหา

กลุ่มที่ 4 คือชุมชนที่มีการเพิ่มประชากรระหว่าง 1 - 2 % ประกอบด้วย 10
อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองสตูล อ.ทุ่งหว้า อ.ควนกาหลง
กิ่ง อ.ท่าแพ กิ่ง อ.ควนโดน อ.มายอ อ.บันนังสตา อ.ธารโต
อ.ศรีสาคร กิ่ง อ.สุคีริน และ อ.ปังก

กลุ่มที่ 5 คือชุมชนที่มีการเพิ่มของประชากรระหว่าง 0 - 1 % ประกอบด้วย
3 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.ตำบลตะลุมน้ำ กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง
กิ่ง อ.ไม้แก่น และ อ.สุไหงโกลก

กลุ่มที่ 6 คือชุมชนที่มีประชากรลดลง ซึ่งมีเพียง 1 อำเภอ คือ อ.เบตง

ความสัมพันธ์ระหว่าง relative change กับ absolute change

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรทั้ง 2 ประเด็น โดยไม่ได้นำมาวิเคราะห์
พื้นที่ร่วมกัน อาจทำให้การตีความหมายขาดความสมบูรณ์ได้ ทั้งนี้เพราะชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง
ภายในตัวเองสูง อาจจะมีบทบาทน้อยกว่าอีกชุมชนหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง
ต่ำกว่า แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคมากกว่า จากแผนภาพที่ 24 (ภาคผนวก)ซึ่งได้นำเอา
ความเปลี่ยนแปลงทั้งสองมาสัมพันธ์กัน ทำให้ได้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้ง 2 ด้าน
คือทั้งจากการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง และการเพิ่มขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาค จาก
แผนภาพดังกล่าวอาจอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ 9 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรสูง และการเปลี่ยนแปลงนั้น คิดเป็นการเพิ่มต่อภูมิภาคสูงเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ และ 2 เทศบาล คือ อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง ท.เมืองยะลา และ ท.เมืองปัตตานี
2. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูง และมีการเพิ่มต่อภูมิภาคระดับปานกลาง ประกอบด้วย 2 อำเภอ คือ ท.ตำบลคูโหลก และ กิ่ง อ.สุคีริน
3. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูง แต่มีการเพิ่มต่อภูมิภาคต่ำ มี 4 อำเภอ คือ อ.คีรีลำคร อ.ธารโต กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง และ อ.ทุ่งหว้า
4. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับปานกลาง แต่เป็นการเพิ่มต่อภูมิภาคสูง ประกอบด้วย 6 อำเภอ คือ อ.เมืองยะลา อ.รามัน อ.ระแงะ อ.เมืองสตูล อ.ละงู และ อ.ยะหริ่ง
5. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งล่องลักษณะในระดับปานกลาง ประกอบด้วย 7 อำเภอ กับอีก 1 เทศบาล คือ ท.เมืองนราธิวาส อ.เมืองนราธิวาส อ.คูโหลกปาดิ อ.ตากใบ อ.บาเจาะ อ.ริโอเลาะ อ.ยะหา และ อ.ปะนาเระ
6. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเองปานกลาง และมีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มต่อภูมิภาคต่ำ มีจำนวน 6 อำเภอ กับ 1 เทศบาล คือ อ.คูโหลก อ.แว้ง อ.บันนังลิตา อ.ควนกาหลง กิ่ง อ.ท่าแพ และ กิ่ง อ.ควนโดน
7. กลุ่มชนที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรช้า และมีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มปานกลาง มี 2 อำเภอ คือ อ.ลำยบุรี และ อ.โคกโพธิ์
8. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรทั้ง 2 ลักษณะในระดับต่ำ มี 3 อำเภอ กับ 2 เทศบาล คือ อ.ปังกอ อ.มายอ กิ่ง อ.ไม้แก่น ท.ตำบลเบตง และ ท.ตำบลตะลุงบัน
9. กลุ่มชนที่มีประชากรลดลงมีเพียงอำเภอเดียว คือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

พื้นที่รองรับประชากรของภูมิภาคจากการเปลี่ยนแปลงประชากร

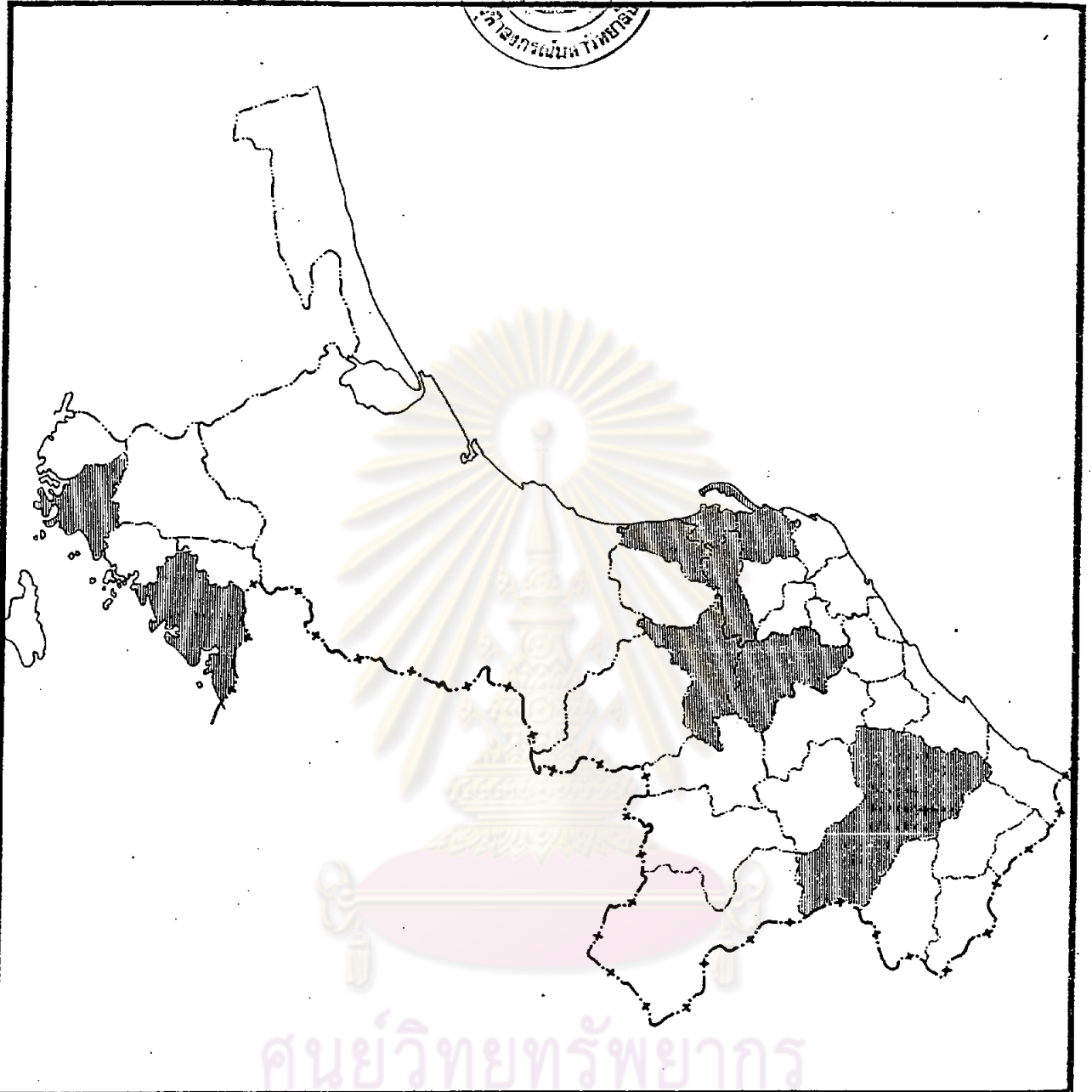
จากการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทั้ง 9 กลุ่ม กล่าวได้ว่า พื้นที่ที่รองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ กลุ่มพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ ตั้งแต่ 7.5 % และคิดเป็นการเพิ่มมากกว่า 3 % ของภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย 11 ชุมชน (กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 4) โดยมีประชากรที่เพิ่มขึ้นจำนวน 65,130 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.29 ของการเพิ่มประชากรภูมิภาค (แผนที่ 12) ในขณะที่ชุมชนที่เหลือจะรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นเพียง 57,079 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 46.71 ของการเพิ่มทั้งหมดเท่านั้นเอง

โดยสรุปแล้วลักษณะโครงสร้างประชากรของภูมิภาคสี่จังหวัดภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ของขนาดประชากร ความหนาแน่น การกระจายตัว และการเปลี่ยนแปลงประชากรก็ดี จะมีบทบาทสูงในบริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส โดยเฉพาะจะมี ความสำคัญสูงมากในพื้นที่ตั้งแต่เขตติดต่อระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดปัตตานี และจังหวัด ยะลา ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาว่าพื้นที่บริเวณนี้มักจะมีการกระจุกตัวของประชากรสูง และ มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราสูง ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่รองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรอีกด้วย แต่ อย่างไรก็ดี พื้นที่ที่มีแนวโน้มจะมีบทบาทสูงขึ้นในอนาคต คือบริเวณพื้นที่ตลอดแนวชายแดนไทย- มาเลเซีย ทั้งนี้ เพราะอิทธิพล 2 ประการ คือ ประการแรก ลักษณะทางกายภาพของชุมชน บริเวณนี้มีลักษณะเป็นอำเภอชายแดน ซึ่งโดยธรรมชาติของชุมชนชายแดนแล้ว จะมีการติดต่อ สัมพันธ์ระหว่างประชากรของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งจะมีบทบาทในทางเศรษฐกิจและทางสังคม จิตวิทยาสูง ดังนั้น ชุมชนบริเวณนี้ โอกาสที่จะเติบโตในอนาคตมีมาก ประการที่สองนั้น เนื่องจากอิทธิพลของนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของกองทัพภาคที่ 4 และการสร้างถนนสาย บุทรคำคีร์เลียบชายแดนไทย-มาเลเซีย โดยเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดยะลากับจังหวัดนราธิวาส (แผนที่ 5) ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ตลอดแนวชายแดนให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน ได้ ซึ่งในที่สุดพื้นที่บริเวณนี้จะทวีบทบาทในด้านต่าง ๆ มากขึ้นในอนาคต

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ :

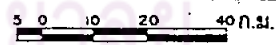
มูลค่าการผลิต จากรายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ในราคาคงที่ พ.ศ. 2523 ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งสิ้น 5,542.2 ล้านบาท คิดเป็น

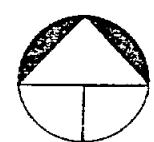

แผนที่แสดง พื้นที่รองรับประชากรของภูมิภาค.

 พื้นที่ (อำเภอ)รองรับประชากร.

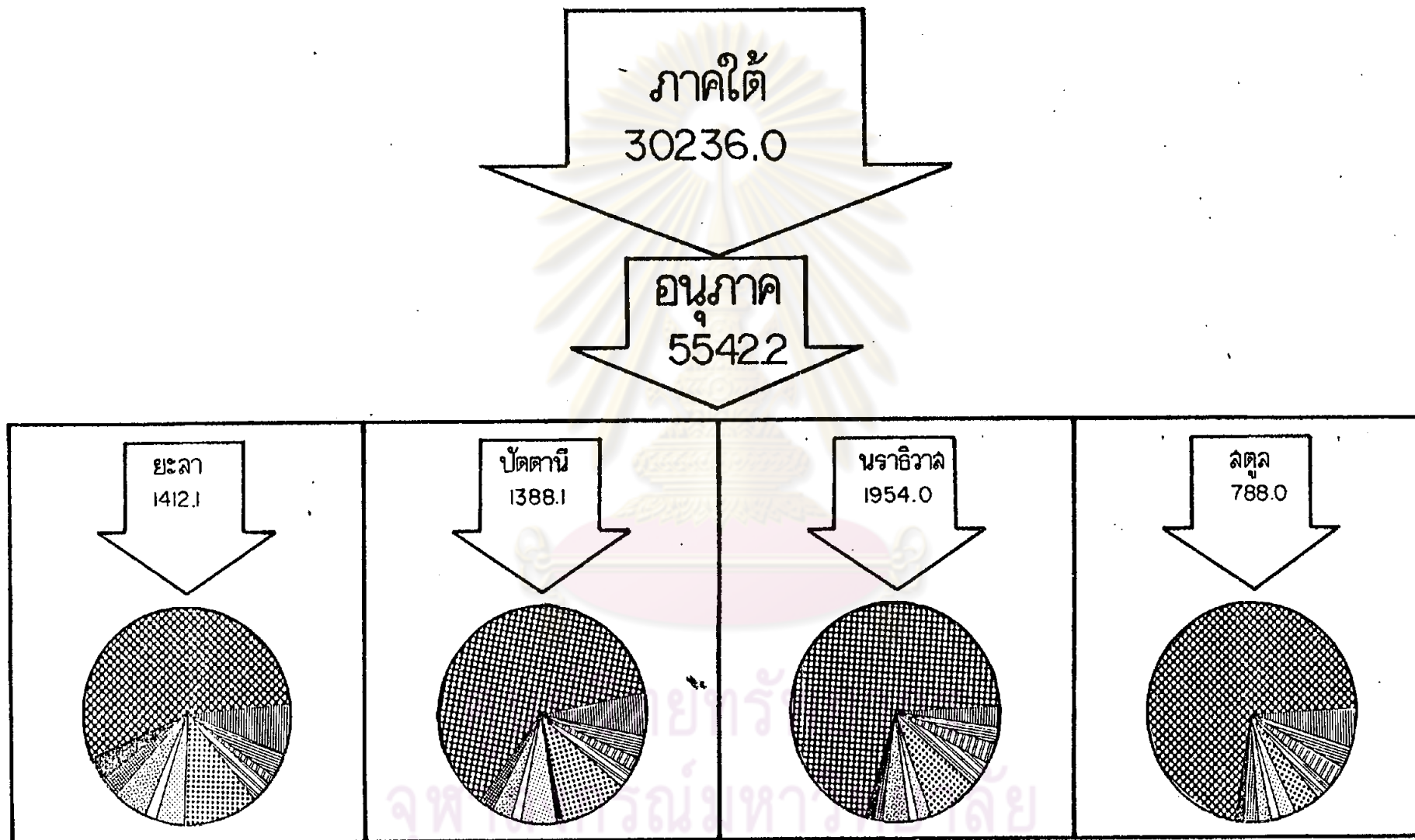
แผนที่ 12

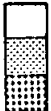

ที่มา:

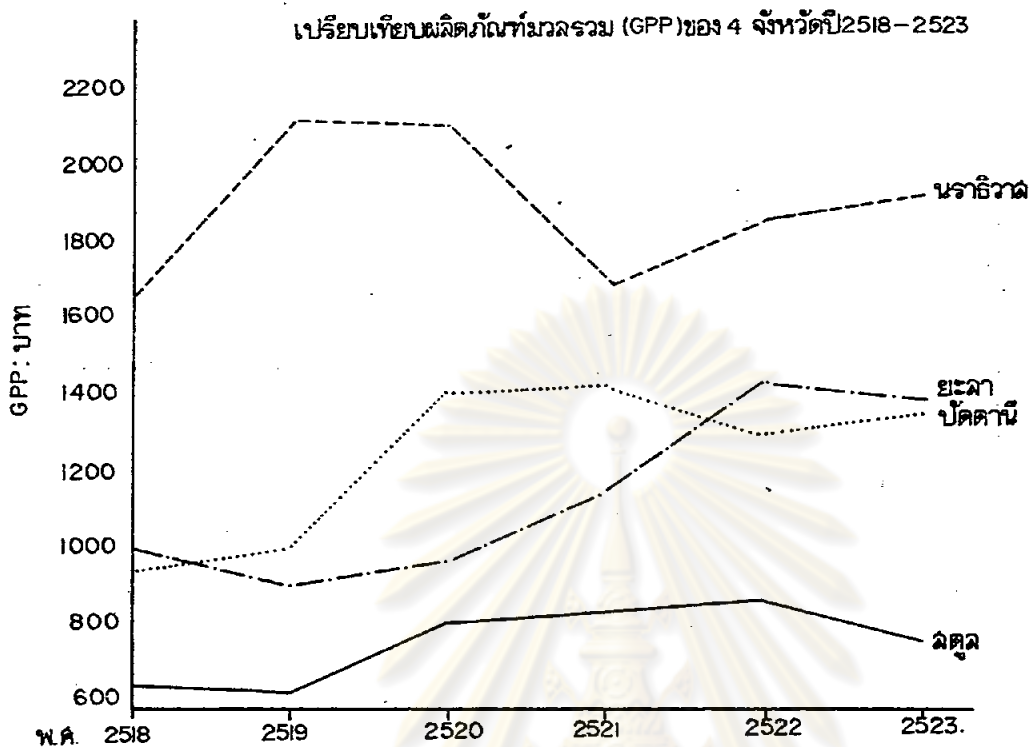
ร้อยละ 18.33 ของภาคใต้ ทั้งนี้ จ.นราธิวาส มีมูลค่าสูงสุดเท่ากับ 1,954 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ จ.ยะลา (1,412.1) จ.ปัตตานี (1,388.1) และ จ.สตูล (788) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเหล่านี้ เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของภาคใต้ ปรากฏว่าอยู่ในระดับกลาง ถึงต่ำ เพราะหากจัดลำดับจังหวัดภาคใต้ ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จะได้ตามลำดับคือ สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พังงา ตรัง ชุมพร นราธิวาส ภูเก็ต ระนอง ยะลา ปัตตานี พัทลุง กระบี่ และสตูล อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในระยะ 5 ปี ผ่านมา (2518 - 2523) ปรากฏว่า ภูมิภาคนี้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้เล็กน้อย แต่หากแยกพิจารณาเป็นรายจังหวัดนั้น อาจแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย จ.ปัตตานี และ จ.ยะลา จะมีอัตราการเติบโตสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ (6.48 %) เท่ากับ 8.38 % และ 7.02 % ตามลำดับ กลุ่มที่สองคือ จ.นราธิวาส และ จ.สตูล ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก คือ มีอัตราการเติบโตต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ (ตารางที่ 50 ภาคผนวก) สภาพดังกล่าวนี้ ดูราวกับว่าจังหวัดในกลุ่มที่สองจะด้อยกว่าในทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตของผลิตภัณฑ์มวลรวมกับประชากร ซึ่งจะได้รายได้ต่อหัวประชากรอันเป็นดัชนีชี้สภาพทางเศรษฐกิจตัวหนึ่ง กลับพบว่า จ.สตูลมีการเพิ่มของรายได้ในลักษณะที่ดีที่สุด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของภาคใต้ กล่าวคือ จ.สตูล มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยในปี 2518 แต่ลดลงเล็กน้อยในปีต่อมา และจะกระโดดขึ้นในปี 2520, 2521 และ 2522 ในที่สุด ปี 2523 ก็ตกลงมาเล็กน้อย สำหรับยะลานั้น เริ่มต้นเช่นเดียวกับ สตูลคือจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยในปี 2518 และลดลงในปี 2519, 2520 แล้วจะกระโดดสูงขึ้นในปี 2521, 2522 แล้วตกลงเล็กน้อย ในปี 2523 จ.นราธิวาส เริ่มต้นด้วยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย แต่จะสูงขึ้นในปี 2519 และ 2520 จากนั้นก็ลดต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโดยตลอด ส่วน จ.ปัตตานี มีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ โดยตลอดในระยะ 5 ปี ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 5 และตารางที่ 51 (ภาคผนวก)

สาขาการผลิต โครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมของภูมิภาคนี้ มีมูลค่ามาจากภาคเกษตรกรรม (Primary sector) และภาคการบริการ (Tertiary sector) เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่าง ภาคเกษตร (Primary sector) : ภาคการผลิต (Secondary sector) : ภาคบริการ (Tertiary sector) ได้เท่ากับ 47 : 10 : 43

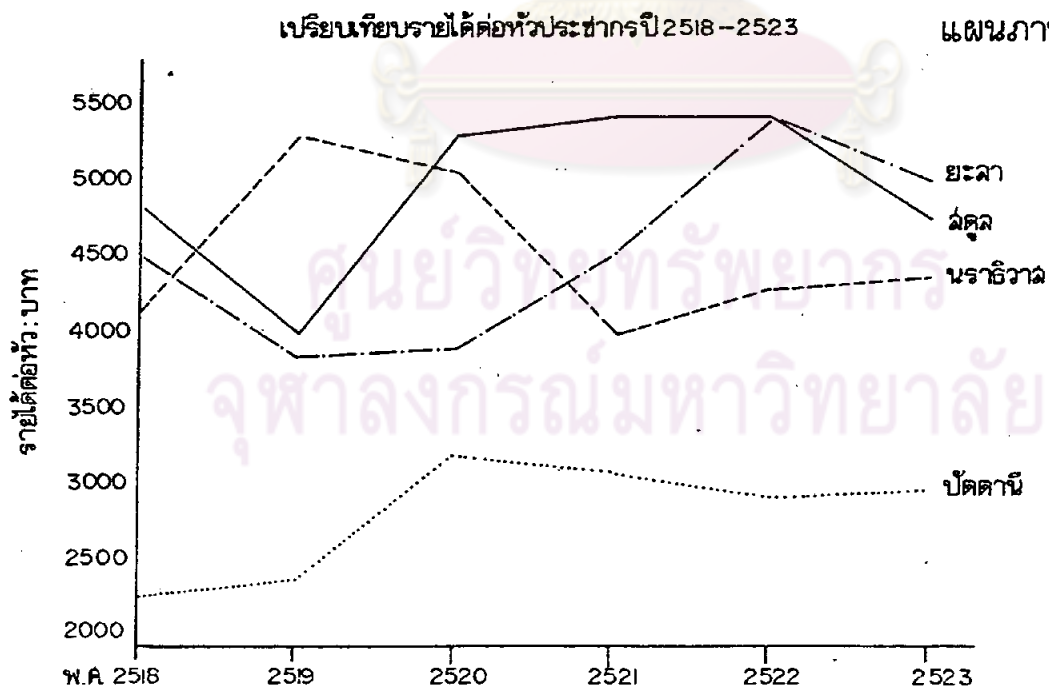

	เกษตรกรรม.		การไฟฟ้าและการประปา		การธนาคารและประกันภัย
	เหมืองแร่และข่อยหิน		การคมนาคม และขนส่ง		ที่อยู่อาศัย
	อุตสาหกรรม		การค้าส่ง และ ค้าปลีก		การบริหาร
	การก่อสร้าง				การบริการ.

แผนภาพ 4

แผนภาพ 5

ตามลำดับ สัดส่วนดังกล่าวนี้ เมื่อย้อนไปดูเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เพียงแต่มี สัดส่วนระหว่างภาคเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเล็กน้อย เท่ากับ 49 : 12 : 39 ซึ่งเห็นได้ว่า ภาคเกษตรและภาคการผลิตมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่ภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณา อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีของแต่ละภาคเศรษฐกิจประกอบ ปรากฏว่า ภาคการบริการมีการเพิ่มขึ้นสูงสุดเท่ากับ 7.61 % ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาค (5.31 %) รองลงมาได้แก่ ภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 4.40 % ต่อปี และภาคการผลิตมีการเติบโตต่ำที่สุด เท่ากับ 1.51 % ต่อปี ลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงว่าภาคการบริการกำลังทวีบทบาทเข้ามาแทนที่ภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 4.40 % ต่อปี และภาคการผลิตมีการเติบโตต่ำที่สุด เท่ากับ 1.51 % ต่อปี ลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงว่าภาคการบริการกำลังทวีบทบาทเข้ามาแทนที่ภาคเกษตรกรรมได้ในอนาคต เพราะโดยสภาพกายภาพมีข้อจำกัดต่อการขยายพื้นที่การเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม หากศึกษาของ รายละเอียดของแต่ละภาคเศรษฐกิจ อาจทำให้เข้าใจถึงโครงสร้างของแต่ละภาคเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น

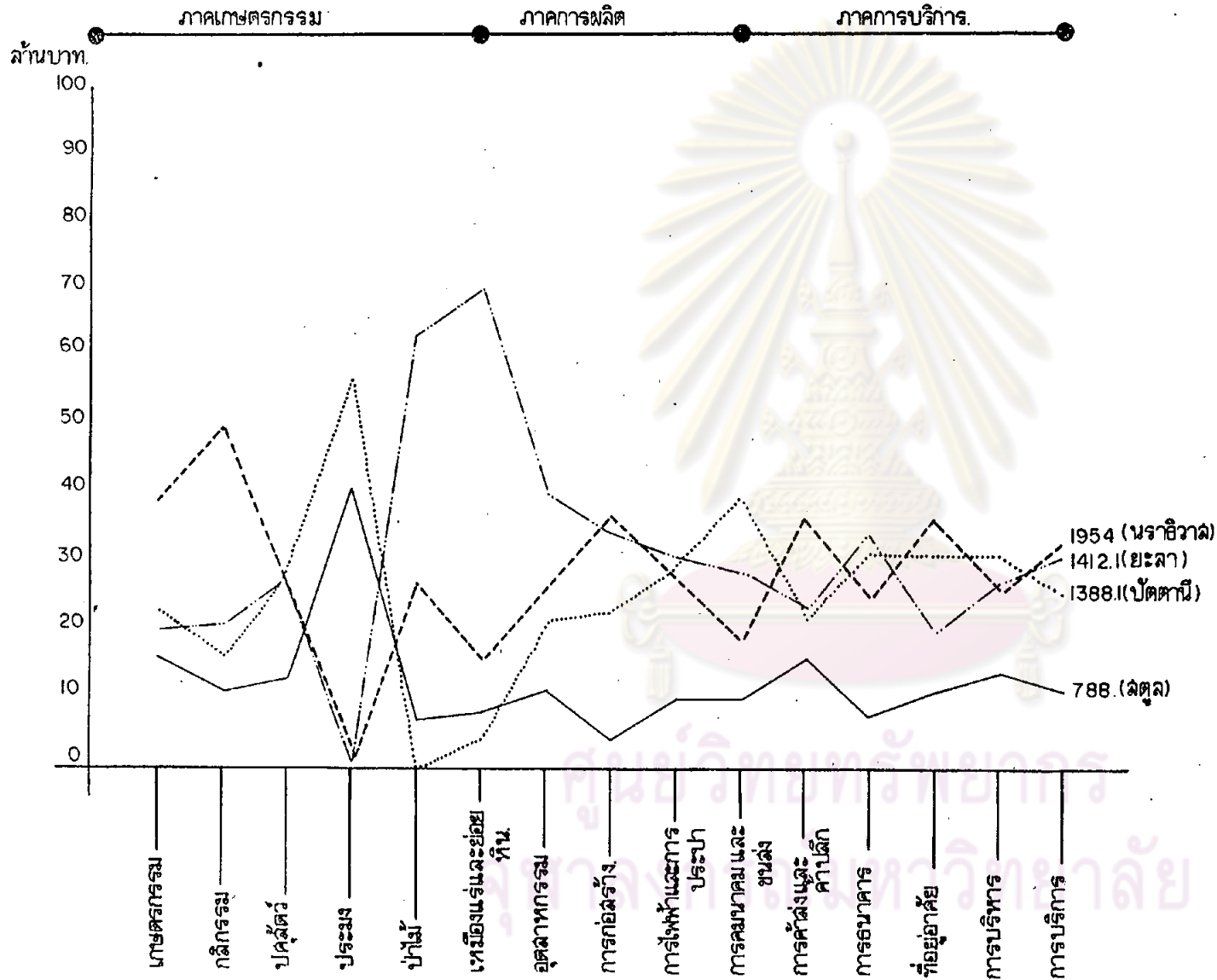
ภาคเกษตรกรรม (Primary sector) ประกอบด้วย สาขาการผลิตย่อย 4 สาขา คือ สาขากสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ ตารางที่ 5 ย้ำให้เห็นได้ว่า สาขากสิกรรมมีมูลค่าสูงสุด คือ สาขากสิกรรม ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีมูลค่าสูงสุดในกลุ่มเท่านั้น ยังมีค่าสูงสุดในทุก ๆ สาขาการผลิตของภูมิภาคอีกด้วย ทั้งนี้จะมีมูลค่าเท่ากับ 1,827.7 ล้านบาท หรือ 32.98 % ของผลิตภัณฑ์รวม แต่หากจะเปรียบเทียบถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงรายสาขาแล้ว สาขาประมงจะมีการเติบโตสูงสุดเท่ากับ 40.12 % ต่อปี ในขณะที่สาขากสิกรรมมีอัตราการเติบโตเพียง .32 % ต่อปีเท่านั้น แต่เนื่องจากสาขาประมงมีมูลค่าน้อยกว่าสาขากสิกรรมมาก ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของสาขาประมงจึงยังไม่อาจเทียบบทบาทของสาขากสิกรรมได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากร้อยละของสาขากสิกรรม (32.98) สูงกว่าร้อยละของสาขาประมงอย่างมาก (7.98) เมื่อพิจารณารายสาขาในระดับจังหวัด พบว่าแต่ละจังหวัดต่างก็มีบทบาทที่เด่น แตกต่างกันไปตามแต่ละสาขา กล่าวคือ ในสาขากสิกรรมซึ่งเป็นสาขาที่มีมูลค่ามากที่สุดนั้น จะมีที่มาจาก จ.นราธิวาสมากที่สุด เพราะจากมูลค่าสาขากสิกรรมรวม 1,827.7 ล้านบาทนั้น จะเป็นมูลค่าจากนราธิวาสเกินกว่าครึ่งหนึ่ง เท่ากับ 915.1 ล้านบาท (50.07 %) รองลงมาได้แก่ จ.ยะลา เท่ากับ 401 ล้านบาท (21.94 %) จ.ปัตตานี 299.9 ล้านบาท และ จ.สตูล เท่ากับ 211.7 ล้านบาท สำหรับสาขาการ

ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่มีมูลค่ามาจากจังหวัดที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ จ.ปัตตานี มีบทบาทต่อสาขาประมง จ.ยะลา มีบทบาทต่อสาขาปศุสัตว์และป่าไม้ ส่วน จ.สตูล ถึงแม้จะไม่มีสาขาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ามาจากสตูลก็ตาม แต่ก็มีความบทบาทต่อสาขาประมงรองจากปัตตานีได้เช่นกัน (ตารางที่ 6)

ภาคการผลิต (Secondary sector) เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด และมีอัตราการเติบโตช้าที่สุด ทั้งนี้ จากตารางที่ 5 เห็นได้ว่าในปี 2518 ภาคการผลิตมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เท่ากับ 530.2 ล้านบาท เป็นร้อยละ 12 ต่อมา ในปี 2523 มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 40.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ลดลงมาจากเดิม 2 % แสดงว่า เป็นการเพิ่มขึ้นช้ากว่าภาคเกษตรกรรม และภาคการบริการ นอกจากนี้ จากตารางดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า สาขาการผลิตที่สำคัญต่อภาคการผลิตนี้ เรียงตามลำดับคือ สาขาการก่อสร้าง สาขาอุตสาหกรรมเหมืองแร่และย่อยหิน การไฟฟ้าและประปา สำหรับสาขาการก่อสร้างนั้นเพิ่งจะมีบทบาทในระยะหลัง เพราะในปี 2518 สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ามากที่สุด แต่ได้ลดบทบาทลงโดยมีสาขาการก่อสร้างเข้ามาแทนที่ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากอัตราการเติบโตของสาขานี้ ซึ่งสูงกว่าอุตสาหกรรม สำหรับมูลค่าสาขาผลิตภัณฑ์ในระดับจังหวัดนั้น ปรากฏว่า จ.ยะลา มีบทบาทมากที่สุด เพราะจากมูลค่าการผลิตรวม 570.30 ล้านบาทนั้น และสัดส่วนน้อยที่สุด นอกจากนี้ หากพิจารณา รายสาขาปรากฏว่า ยะลา มีบทบาทมากที่สุด ใน 3 สาขา (จากจำนวน 4 สาขา) คือ เหมืองแร่และย่อยหิน อุตสาหกรรม การไฟฟ้าและการประปา โดยคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 70.14, 40.33 และ 31.27 ตามลำดับ สำหรับอีกสาขาคือการก่อสร้างนั้น จะมีที่มาจากรายวิชาส่วนมากที่ต่ำเท่ากับ 128.8 ล้านบาท (37.76 %)

ภาคการบริการ (Tertiary sector) เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีมูลค่ารองจากภาคเกษตรกรรม คือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมเท่ากับ 2,373.20 ล้านบาท หรือมีสัดส่วนเท่ากับ 43 % แต่ภาคการบริการนี้มีอัตราการเติบโตสูงที่สุด ทั้งนี้ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 654.4 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.07 คิดเป็นอัตราเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 7.61 % โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่ามากเรียงตามลำดับ คือ การค้าปลีกและค้าปลีก การบริการ การคมนาคมและขนส่ง การบริหารและป้องกันประเทศ การธนาคาร และที่อยู่อาศัย แต่เมื่อพิจารณาอัตราการเติบโตพบว่า สาขาการธนาคารจะมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดเท่ากับ 21.07 % รองลงมาได้แก่ สาขาการ

เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขา.

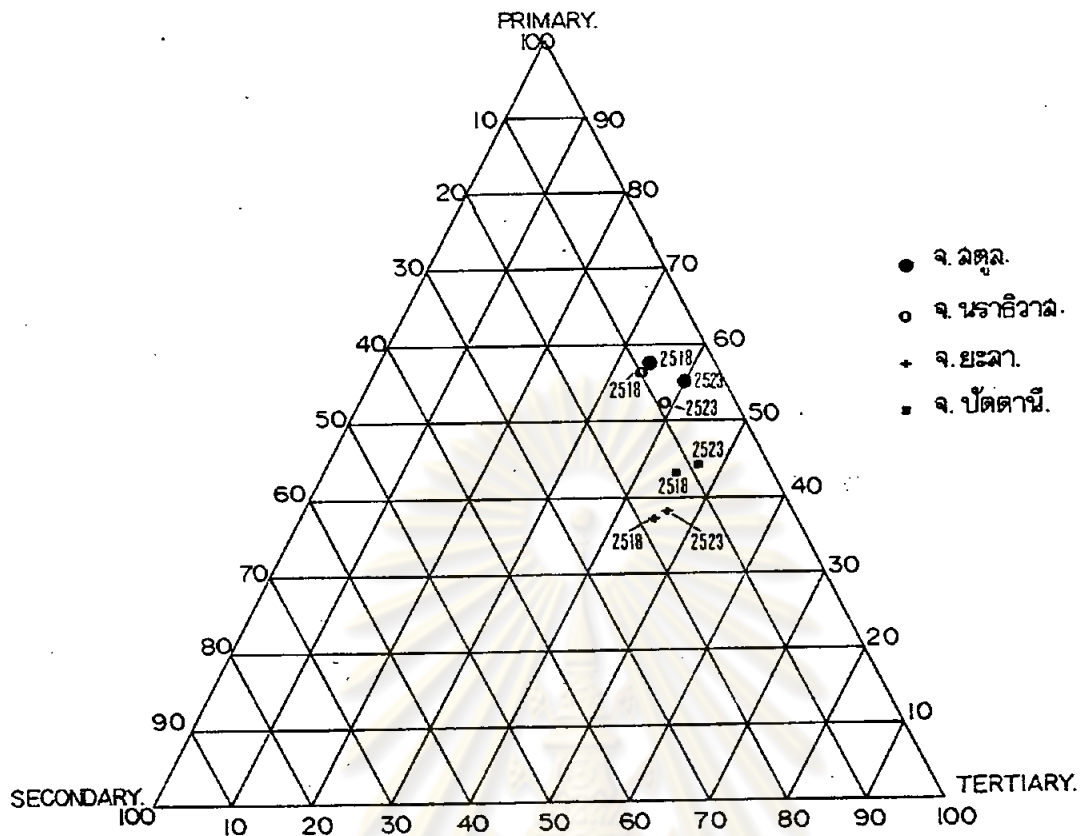

ตารางที่ 5 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขา 2518 - 2523

สาขา	มวลรวมผลิตภัณฑ์				การเปลี่ยนแปลง 2518-2523		
	2518	ร้อยละ	2523	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	
ภาคเกษตรกรรม	2,130.1	49	2,598.7	47	468.6	22	4.40
กลีกรวม	1,580.4	36.09	1,827.7	32.98	247.3	.16	.32
ปศุสัตว์	233.8	5.34	214.8	3.87	-19.3	-8.25	-1.39
ประมง	147.1	3.56	442.2	7.98	295.1	200.61	40.12
ป่าไม้	168.7	3.85	114	2.06	-54.7	-32.42	-6.48
ภาคการผลิต	530.2	12	570.30	10	40.1	7.56	1.51
เหมืองแร่และย่อยหิน	48.9	1.12	76.7	1.38	27.8	56.85	11.37
อุตสาหกรรม	297.4	6.79	167.6	3.02	-129.8	-43.64	-8.73
การก่อสร้าง	163.3	3.73	292.1	5.27	128.8	78.90	15.78
การไฟฟ้าและประปา	20.6	.47	33.9	.61	13.3	64.55	12.91
ภาคการบริการ	1,718.8	39	2,373.20	43	654.4	38.07	7.61
การคมนาคม	358.6	8.19	284.4	5.13	-74.2	-20.7	-4.14
การค้า	699.1	15.95	992.4	17.91	293.3	41.95	8.39
การธนาคาร	67.5	1.54	138.6	2.50	71.1	105.35	21.07
อสังหาริมทรัพย์	79.7	1.82	90.1	1.62	10.4	13.05	2.61
การบริหาร	123.9	2.83	235.3	4.25	111.4	89.9	17.98
การบริการ	390	8.90	632.4	11.41	62.15	20.84	12.43
รวม	4,379.1	100	5,542.2	100	1,163.1	26.56	5.31

ที่มา : กองบัญชีประจำชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จังหวัด.	มูลค่ามวลรวมผลิตภัณ์ที่พ.ศ.2518.						มูลค่ามวลรวมผลิตภัณ์ที่พ.ศ.2523.					
	PRIMARY.		SECONDARY.		TERTIARY.		PRIMARY.		SECONDARY.		TERTIARY.	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
ยะลา.	382.4	37	198	19.	465	44.	537.50	38	232.30	16	642.30	46.
ปัตตานี	423.5	43.	112.7	12	441.9	45	614.50	44.	119.70	9	653.90	47.
นราธิวาส.	940.1	56	161.4.	10	587.1	34	1016.4	52	177.20	9	760.40	39.
ลดูล.	384.1	57.	58.1	9.	224.8	34	430.30	55.	41.10	5	316.60.	40.
รวมอนุภาค	2130.1	49	530.2	12.	1718.8	39	2598.70	47.	570.30	10	2373.20	43.

บริหารและป้องกันประเทศ (17.98 %) การบริการ (12.43 %) การค้าส่งและค้าปลีก (8.39 %) ที่อยู่อาศัย (2.61 %) และการคมนาคมขนส่งมีอัตราการลดลงเท่ากับ -4.14 % โดยมีมูลค่ามาจากจังหวัดต่าง ๆ คือ จ.นราธิวาส จะมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคบริการสูงสุด รองลงมาได้แก่ ปัตตานี ยะลา และสตูล แต่ละจังหวัดมีบทบาทในสาขาแตกต่างกัน คือ จ.ยะลา จะมีบทบาทในสาขาการธนาคาร การบริการ จ.ปัตตานี มีบทบาททางด้านการคมนาคมขนส่ง การบริหาร นราธิวาสมีบทบาทในสาขาการค้าส่งและค้าปลีก ที่อยู่อาศัย สำหรับ สตูล ไม่มีบทบาทโดยตรงต่อสาขาการผลิตใด เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ

โครงสร้างการผลิตของจังหวัด อาจสรุปได้ตามตารางที่ 15 ดังนี้

จังหวัดยะลา ภาคเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด คือ ภาคเกษตรกรรมกับภาคการบริการ เพราะมีมูลค่ารวมกันแล้วเท่ากับ 1,179.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 84 ของทั้งจังหวัด โดยมีสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ เท่ากับ 38 : 16 : 46 สาขาการผลิตนำของจังหวัดนั้น จากแผนภาพที่ 7 สรุปได้ว่าขึ้นอยู่กับ 5 สาขาการผลิต ตามลำดับมูลค่าการผลิต คือ สาขาการบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การก่อสร้าง การคมนาคมและขนส่ง ทั้ง 5 สาขานี้ เห็นได้ว่าเป็นสาขาการผลิตจากภาคเกษตรกรรม 1 สาขา ภาคการผลิต 1 สาขา และภาคการบริการ 3 สาขา โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมเท่ากับ 1,012.6 ล้านบาท (71.71 %) ซึ่งเป็นมูลค่าส่วนใหญ่ของจังหวัด สาขาการผลิตเหล่านี้จึงมีบทบาทต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไป จะปรากฏว่า สาขาการผลิตที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงสูงสุด 5 อันดับแรก กับสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงใน 5 อันดับแรก มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ สาขาการบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การก่อสร้าง และการป่าไม้ สาขาการผลิตที่แตกต่างออกมาคือ การป่าไม้เข้ามาแทนที่การคมนาคมขนส่ง เพราะสาขาการผลิตระยะหลังมีการเปลี่ยนแปลงลดลง นอกจากนั้น สาขาผลิตอื่น ๆ ยังคงเดิม เพียงแต่ว่าจะมีอันดับที่แตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งมีค่าเพียงบอกความสำคัญของแต่ละสาขาการผลิต แต่อย่างไรก็ดี สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขานี้ เป็นสาขาการผลิตนำของยะลา เพราะนอกจากจะมีมูลค่าการผลิตรวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งแล้ว ผลของการเปลี่ยนแปลงสาขาเหล่านี้มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด

จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเช่นเดียวกับยะลา คือ หากเศรษฐกิจที่ล่าช้าต่อโครงสร้างการผลิตรวม คือ ภาคเกษตรกรรมและภาคการบริการ ทั้งนี้มีมูลค่าการผลิตรวมกันเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด และมีสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ ในปี พ.ศ. 2518 เท่ากับ 43 : 12 : 45 และ พ.ศ. 2523 เท่ากับ 44 : 9 : 47 ซึ่งจากสัดส่วนทั้งสองช่วงปีมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรกรรม และภาคบริการ โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงใน 5 อันดับแรก คือ สาขาการประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การคมนาคมขนส่ง รวมเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์ เท่ากับ 1,059.6 ล้านบาท (76.33 %) และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายสาขาปรากฏว่า สาขาประมง มีมูลค่าการเปลี่ยนแปลงสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การบริหาร สาขาการผลิตดังกล่าวนี้ ปรากฏว่าสอดคล้องกับสาขาการผลิตข้างต้น ยกเว้นแต่สาขาการบริหาร ซึ่งเข้ามาแทนที่สาขาการคมนาคมและขนส่ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า ดังนั้น จึงแสดงว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขาดังกล่าว มีผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิตรวมของจังหวัด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 สาขาการผลิต โดยเหตุนี้ จึงสรุปได้เช่นเดียวกับยะลาว่า สาขาการผลิตนำของปัตตานีขึ้นอยู่กับกรกสิกรรม ประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การคมนาคมและขนส่ง

จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุดของภูมิภาคเท่ากับ 1,954 ล้านบาท แบ่งออกเป็นภาคเกษตรกรรมเท่ากับ 1,016.4 ล้านบาท (52 %) ภาคการผลิตเท่ากับ 177.20 ล้านบาท (9 %) และภาคการบริการเท่ากับ 760.40 ล้านบาท (39 %) โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด 5 อันดับ คือ สาขาการประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การก่อสร้าง และการบริหาร แยกออกเป็นสาขาการผลิต จากภาคเกษตรกรรม 1 สาขา ภาคการผลิต 1 สาขา และภาคบริการ 3 สาขา มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 1,661 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 85 ของมูลค่าทั้งจังหวัด และเมื่อนำค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง (absolute change) เปรียบเทียบ ปรากฏว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขา มีค่าการเปลี่ยนแปลงสูงสุดของจังหวัด เรียงตามลำดับคือ การบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การกสิกรรม การก่อสร้าง การบริหาร ดังนั้น จึงสรุปความได้ว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขา เป็นสาขาการผลิตนำของนราธิวาส เนื่องจากมีมูลค่าสูงกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ มาก และประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของ 5 สาขาดังกล่าว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตของจังหวัด

ตารางที่ 6 ผลกระทบที่มีผลรวมของจังหวัดย่ายแดนภาคใต้

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
เกษตรกรรม	537.5	38	614.5	44	1,016.4	52	430.3	55
กลีกรวม	401	28.40	299.9	21.60	915.1	46.83	211.7	26.87
ปศุสัตว์	62.2	4.40	62.1	4.47	61.7	3.16	28.8	3.65
ประมง	.5	.04	252.4	18.18	7.8	.40	181.5	23.03
ป่าไม้	73.8	5.23	.1	.007	31.8	1.63	8.3	1.05
เหมืองแร่และย่อยหิน	53.8	3.81	3.8	.27	12.5	.64	6.6	.84
อุตสาหกรรม	67.6	4.79	36.4	2.62	44.7	2.29	18.9	2.40
การก่อสร้าง	100.3	7.10	69.5	5	110.3	5.64	12	1.52
การไฟฟ้าและประปา	10.6	.75	10	.72	9.7	.50	3.6	.46
การคมนาคมและขนส่ง	82.8	5.86	115.3	8.30	56.2	2.88	30	3.82
การค้าส่งและค้าปลีก	230.1	16.29	228.5	16.46	374.5	19.15	159.3	20.22
การธนาคาร	47.3	3.45	42.2	3.18	35.8	1.83	11.3	1.43
ที่อยู่อาศัย	18.7	1.32	28.5	2.05	32.8	1.68	10.1	1.28
การบริหารป้องกันประเทศ	65	4.6	73.9	5.32	63	3.2	33.4	4.29
การบริการ	198.4	14.05	163.5	11.78	198.1	10.14	72.4	9.19
รวม	1,412.1	100	1,388.1	100	1,954	100	788	100

ที่มา : กองบัญชีประยาบัติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 7 สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงที่สุด 5 อันดับแรกของจังหวัดบึงกาฬ

หน่วย : ล้านบาท

ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า
กลีกรรรม	401	กลีกรรรม	299.9	กลีกรรรม	915.1	กลีกรรรม	211.7
การค้าส่งและ ค้าปลีก	230.1	ประมง	252.4	การค้าส่งและ ค้าปลีก	374.5	ประมง	181.5
การบริการ	198.4	การค้าส่งและ ค้าปลีก	228.5	การบริการ	198.1	การค้าส่งและ ค้าปลีก	159.3
การก่อสร้าง	100.3	การบริการ	163.5	การก่อสร้าง	110.3	การบริการ	72.4
การคมนาคม ขนส่ง	82.9	การคมนาคม ขนส่ง	115.3	การบริหาร	63	การบริหาร	33.4
รวม	1012.6	รวม	1059.6	รวม	1661	รวม	658.3

ที่มา : จากตารางที่ 6

ตารางที่ 8 สาขาการผลิตที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์สูงสุด 5 อันดับแรก

ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ
กลีกรรรม	33.92	ประมง	41.73	การบริการ	34.36	ประมง	99
การบริการ	25.56	การค้าส่งและ ค้าปลีก	20.54	การค้าส่งและ ค้าปลีก	32.67	การค้าส่งและ ค้าปลีก	46.61
การค้าส่งและ ค้าปลีก	18	การบริการ	15.34	กลีกรรรม	20.57	กลีกรรรม	21
การก่อสร้าง	16.39	กลีกรรรม	10.46	การก่อสร้าง	16.69	การบริหาร	14.21
ป่าไม้	8.48	การบริหาร	8.32	การบริหาร	11.76	การคมนาคม ขนส่ง	12.31

ที่มา : คำนวณจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดยะลา, ปัตตานี, นราธิวาส และสตูล พ.ศ. 2518 - 2523

จังหวัดลพบุรี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมน้อยที่สุด แต่เนื่องจากมีจำนวนประชากรน้อย เช่นกัน จึงทำให้รายได้ต่อหัวประชากรอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของลพบุรีมีจำนวนทั้งสิ้น 788 ล้านบาท แบ่งเป็นภาคเกษตรกรรม 430.3 ล้านบาท ภาคการผลิต 41.10 ล้านบาท และภาคการบริการ 316.60 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ เท่ากับ 55 : 5 : 40 ดังนั้น มูลค่าการผลิตของจังหวัด จึงเน้นที่ภาคเกษตรกรรมและภาคบริการเป็นสำคัญ โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุดใน 5 อันดับแรก คือ การกลั่นประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ และการบริหาร ทั้ง 5 สาขา มีมูลค่าการผลิตรวมกันเท่ากับ 658.3 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 83.54 ของจังหวัด ซึ่งนับได้ว่า เป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ 5 สาขา ที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด ซึ่งประกอบด้วย สาขาประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การบริหาร การคมนาคมและขนส่ง จะเห็นได้ว่าสาขาการผลิตข้างต้นจะเป็นตัวร่วมถึง 4 สาขา ยกเว้นแต่สาขาการบริการที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลง จึงทำให้สาขาการคมนาคมและขนส่งเข้ามาแทนที่ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าสาขาการผลิตทั้ง 5 สาขาข้างต้นเป็นสาขาการผลิตนำของจังหวัดลพบุรี

จากที่กล่าวมาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดอย่างกว้าง ๆ ตลอดจนสรุปสาขาการผลิตนำ (สาขาการผลิตใหญ่ ๆ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด) ของแต่ละจังหวัด เห็นได้ว่า มีลักษณะเด่น 5 ประการ คือ

1. สาขาการผลิตที่เป็นสาขาการผลิตนำของทุกจังหวัด จะมีบทบาทที่ภาคเกษตรกรรม และภาคการบริการแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้จะพบว่า สาขาการผลิตนำของแต่ละจังหวัด จำนวน 5 สาขานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาจากภาคการบริการ รองลงมาได้แก่ ภาคเกษตรกรรม สำหรับภาคการผลิต (Secondary sector) จะมีบทบาทน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ

2. การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ จะมีการเปลี่ยนแปลงในภาคบริการสูงสุด และภาคการเกษตรรองลงมา ส่วนภาคการผลิตมีการเพิ่มขึ้นที่ช้า เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ แล้วมีอัตราการเพิ่มน้อยกว่า

3. สาขาการผลิตที่มีค่าสูงสุดของทุกจังหวัด มีลักษณะที่เหมือนกันทุกจังหวัด คือ สาขา

การกลีกรรรม ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ล่ายาการผลิตนี้เป็นล่ายาการผลิตนำของภูมิภาค แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพทำให้ขยายตัวช้า ค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลงจึงต่ำกว่าล่ายาการผลิตอื่น ๆ

4. นอกจากล่ายาการกลีกรรรมแล้ว ล่ายาการผลิตนำของทุกจังหวัดยังมีล่ายาที่ร่วมกันอีก 2 ล่ายา คือ ล่ายาการค้าส่งและค้าปลีกกับล่ายาการบริการ ดังนั้น 2 ล่ายาการผลิตนี้จึงเป็นล่ายาการผลิตนำของภาคใต้เช่นเดียวกับล่ายาการกลีกรรรม

5. ล่ายาการผลิตอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นตัวร่วมของทุกจังหวัด แต่อย่างน้อยจะต้องเป็นตัวร่วมของ 2 จังหวัด เช่น

ล่ายาการก่อสร้าง	จะเป็นล่ายาการผลิตนำของ	ยะลา และนราธิวาส
การคมนาคมและขนส่ง	จะเป็นล่ายาการผลิตนำของ	ยะลา และปัตตานี
ล่ายาประมง	จะเป็นล่ายาการผลิตนำของ	ปัตตานี และสตูล

โดยสรุป โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมีบทบาทสำคัญในภาคเกษตรกรรมอยู่ โดยเฉพาะล่ายาการกลีกรรรม ถึงแม้ว่าภาคการบริการจะเริ่มมีบทบาทมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจรองรับแรงงานส่วนใหญ่ได้ ทั้งนี้เพราะอาชีพหลักของประชากรคือ การทำการเกษตร โดยเฉพาะสวนยางพารา แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางพื้นที่ การขยายผลผลิตในการเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูกจึงทำได้น้อย การขยายผลผลิตจึงทำได้โดยการเปลี่ยนมาเป็นการปลูกยางพันธุ์ทดแทน ซึ่งกว่าจะให้ผลผลิตได้ก็ต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง ดังนั้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจในภาคการผลิตและภาคบริการ น่าที่จะเป็นเป้าหมายในการวางแผนได้ในอนาคต โดยเฉพาะการผลิตที่ต้องอาศัยวัตถุดิบจากการกลีกรรรม

โครงสร้างทางสังคม

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic groups) จากผลการศึกษาทางด้านประวัติศาตร์ ได้ข้อสรุปว่าประชากรของภูมิภาคนี้ ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ดังนั้น ประชากรส่วนหนึ่งจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลาม ในขณะที่ประชากรอีกบางส่วน

มีรูปแบบวิถีชีวิตตามคำสอนอื่น ๆ เช่น พุทธ คริสต์ ฮินดู เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะสังคมจึงเป็นสังคมที่คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน

ลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจำแนกกลุ่มประชากรในสังคมได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า ไทยมุสลิม
2. ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ เรียกว่า ไทยพุทธ
3. ประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น คริสต์ ฮินดู ยงจือ

สัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่ม จะมีจำนวนมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ตามแต่ระดับชุมชน ทั้งนี้ หากพิจารณาในชุมชนภาคใต้ พบว่า จะมีจำนวนประชากรไทยพุทธมากที่สุด เพราะจากจำนวนประชากรภาคใต้ทั้งสิ้น 5,625,929 คน จะเป็นไทยพุทธมากที่สุด จำนวน 4,210,312 คน รองลงมาคือไทยมุสลิม จำนวน 1,371,767 คน และศาสนาอื่น ๆ อีก 43,858 คน โดยมีสัดส่วนของประชากร พุทธ : มุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 74.84 : 24.38 : .78 (ตารางที่ 48 ภาคผนวก) ในชุมชนระดับนี้ กลุ่มของไทยพุทธจะเป็นชนกลุ่มใหญ่ (Majority group) และไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority group) สำหรับชุมชนในระดับจังหวัดของภาคใต้นั้น อาจจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามสัดส่วนของประชากรแต่ละศาสนา คือ (แผนที่ 46 ภาคผนวก)

1. จังหวัดที่มีกลุ่มไทยพุทธเป็นชนกลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย 10 จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง ตรัง พัทลุง และสงขลา จังหวัดเหล่านี้จะมีสัดส่วนของไทยพุทธมากที่สุด ทั้งนี้จากประชากรรวม 4,387,913 คน เป็นไทยพุทธ 3,882,744 คน ไทยมุสลิม 465,277 คน และศาสนาอื่น ๆ 33,892 คน คิดเป็นสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 89 : 10 : 1 ลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือ มีสัดส่วนของไทยพุทธต่อกลุ่มอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะบางจังหวัดแทบที่จะเป็นไทยพุทธทั้งจังหวัด เช่น ชุมพร ซึ่งมีสัดส่วนของไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 98.8 : .37 : .36 %

ตารางที่ 9 การเปลี่ยนแปลงประชากรจำแนกตามศาสนา

กลุ่ม	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลง			%/ปี
	2513	2523	จำนวน	absolute	relative	
ไทยพุทธ	257,099	321,568	64,469	24.33	25.07	2.5
ไทยมุสลิม	710,906	906,490	195,584	73.80	27.51	2.7
อื่น ๆ	4,981	9,958	4,977	1.87	99.92	2.9
รวม	972,986	1,238,016	265,030	100	27.24	2.7

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523 จ.ยะลา นราธิวาส สัตตล และปัตตานี

ตารางที่ 10 การเปลี่ยนแปลงประชากรรายจังหวัดตามศาสนา

จังหวัด	การเปลี่ยนแปลงไทยพุทธ				การเปลี่ยนแปลงไทยมุสลิม			
	จำนวน	absolute	relative	%/ปี	จำนวน	absolute	relative	%/ปี
ปัตตานี	17,008	26.38	23	2.3	69,154	35.36	27.07	2.7
ยะลา	20,383	31.62	26.76	2.6	46,593	23.82	38.58	3.8
นราธิวาส	11,033	17.11	15.46	1.5	57,627	29.46	22.64	2.2
สัตตล	16,045	24.89	45.07	4.5	22,210	11.36	27.40	2.7
รวม	64,469	100	25.07	2.5	195,584	100	27.51	2.7

ที่มา : จากตารางที่ 9

2. จังหวัดที่มีไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ ซึ่งก็คือ ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันมีประชากรรวมเท่ากับ 1,238,016 คน คิดเป็นร้อยละ 66.08 ของภาคใต้ แบ่งเป็นไทยมุสลิม 906,490 คน ไทยพุทธ 321,568 คน ลักษณะพิเศษของภูมิภาคนี้ ก็มีลักษณะเด่นเดียวกับกลุ่มแรกในประเด็นที่ว่า ทุกจังหวัดจะมีสัดส่วนของไทยมุสลิม แตกต่างจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะ จ.นราธิวาส มีความแตกต่างกันมากที่สุด เท่ากับ 72.48 : 20.72 : .80 % (มุสลิม : พุทธ : อื่น ๆ) และ จ.สตูลจะมีส่วนแตกต่างกันน้อยที่สุด เท่ากับ 66 : 33 : 1 % สภาพดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบทบาทของคำสอนอิสลามที่แผ่ขยายครอบคลุมดินแดนบริเวณนี้เอง ซึ่งทำให้ประชากรไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ และมีแนวโน้มที่จะคงสภาพดังนี้ ต่อบริเวณในอนาคต ทั้งนี้เพราะอัตราการเปลี่ยนแปลงของไทยมุสลิมมีสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตารางที่ 19 ชี้ให้เห็นได้ว่า ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2513 - 2523) ภูมิภาคนี้ มีประชากรเพิ่มขึ้นจำนวน 265,030 คน คิดเป็นร้อยละ 27.24 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 2.7 % การเพิ่มประชากรดังกล่าว เป็นการเพิ่มของไทยมุสลิมมากที่สุด เท่ากับ 195,584 คน หรือ 73.80 % ของการเพิ่มทั้งภูมิภาค รองลงมาได้แก่ ไทยพุทธ 64,469 คน (24.33 %) และศาสนาอื่น ๆ เท่ากับ 4,977 (1.87 %) เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเติบโตต่อปีของประชากรศาสนาอื่น ๆ จะเพิ่มมากที่สุด แต่เนื่องจากเป็นประชากรกลุ่มเล็กที่สุด จึงไม่มีบทบาทต่อภูมิภาคมากนัก ในขณะที่เดียวกันไทยมุสลิมจะมีอัตราการเติบโตรองลงมาเท่ากับ 2.7 % ต่อปี ซึ่งสูงกว่าของไทยพุทธเล็กน้อย สำหรับการเพิ่มประชากรในรายจังหวัด ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันใน 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จะมีอัตราการเพิ่มของไทยมุสลิมสูงกว่าไทยพุทธ แต่ จ.สตูล จะมีลักษณะที่แตกต่างเล็กน้อย คือ ถึงแม้ว่าการเพิ่มของจำนวนไทยพุทธจะน้อยกว่าไทยมุสลิม แต่เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเติบโตต่อปี ไทยพุทธจะสูงกว่าไทยมุสลิมมาก ลักษณะดังนี้ จ.สตูล จึงมีแนวโน้มที่ไทยพุทธจะเพิ่มขึ้น ได้สัดส่วนที่ใกล้เคียงกับไทยมุสลิม ทั้งนี้ โดยลักษณะที่ตั้งของสตูลอยู่ท่ามกลางกลุ่มจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ เป็นไทยพุทธจึงทำให้การเคลื่อนไหวของประชากรไทยพุทธเป็นไปได้ง่าย

ชุมชนระดับอำเภอของภูมิภาคก็มีลักษณะเด่นเดียวกับจังหวัด คือ อำเภอส่วนใหญ่จะมีไทยมุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ เพราะจำนวนอำเภอทั้งสิ้น 33 อำเภอ จะมีเพียง 2 อำเภอเท่านั้น ที่มีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คือ อ.เบตง (จ.ยะลา) และ กิ่ง อ.สุคีริน

(นราธิวาส) แต่ก็มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนักหรือเกือบจะเท่าเทียมกัน คือ อ.เบตง มีสัดส่วนระหว่างไทยพุทธ : ไทยมุสลิม เท่ากับ 51 : 49 % และ กิ่ง อ.สุคีริน เท่ากับ 55 : 45 % ในขณะที่อำเภออื่น ๆ จะมีสัดส่วนประชากรไทยมุสลิมสูงกว่าไทยพุทธมากมายน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการกระจายตัวประชากรแต่ละกลุ่มบนพื้นที่ พบว่า บางอำเภอจะมีกลุ่มประชากรไทยมุสลิมครอบคลุมเต็มพื้นที่ของอำเภอทีเดียว เช่น กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง มีการกระจายตัวของประชากรเท่ากับ 79.43 คนต่อ ตร.กม. จำนวนดังกล่าวนี้ เป็นไทยมุสลิมถึง 78.64 คน : กม.² ในขณะที่เป็นการกระจายตัวของประชากรไทยพุทธ เท่ากับ .78 คน : กม.² อย่างไรก็ตามหากพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของประชากร ในสภาพความเป็นจริงแล้ว อาจได้ลักษณะแตกต่าง ทั้งนี้ เพราะประชากรจะตั้งถิ่นฐานก็แต่เฉพาะพื้นที่ที่อยู่อาศัยได้เท่านั้น

วิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนเมืองสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ชุมชนเทศบาล ประกอบด้วยประชากร 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับชุมชนระดับอำเภอและจังหวัด คือ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ สำหรับสัดส่วนประชากรแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ เล็กน้อย คือในขณะที่ชุมชนระดับอำเภอจะมีประชากรไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่แต่ภายในเมือง กล่าวได้ว่ามีลักษณะของการก้ำกึ่งกัน ทั้งนี้ หากรวมประชากรเมืองทั้งภูมิภาคแล้ว ประชากรไทยพุทธมีสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ จากจำนวนประชากรในเมือง (ทั้งภูมิภาค) ทั้งสิ้น 165,583 คนนั้น เป็นประชากรไทยพุทธถึง 100,306 คน ไทยมุสลิม 63,378 คน และศาสนาอื่น ๆ 1,899 คน โดยคิดเป็นสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 61 : 38 : 1 (ตารางที่ 48) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด อาจแยกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่ม จ.ยะลา และ จ.สตูล กับกลุ่ม จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส กลุ่มจังหวัดทั้ง 2 กลุ่มจะมีสัดส่วนระหว่างประชากรไทยพุทธกับไทยมุสลิม ในลักษณะตรงข้ามกัน กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มแรก จะมีประชากรไทยพุทธอาศัยอยู่เป็นสัดส่วนสูงกว่าไทยมุสลิมมาก (ยะลา ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 77 : 22 : 1 % สตูล เท่ากับ 70 : 29 : 1 %) กลุ่มจังหวัดที่สองจะมีประชากรไทยมุสลิมอาศัยอยู่มากกว่าไทยพุทธ ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนสูงกว่าเพียงเล็กน้อยก็ตาม กล่าวคือ ปัตตานีมีสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 48 : 51 : 1 % ในขณะที่นราธิวาสมีสัดส่วนเท่ากับ 46 : 53 : 1 % เท่านั้น

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามศาสนาในเขตเทศบาล 2523

จังหวัด	ประชากรรวม		ไทยพุทธ		ไทยมุสลิม		อื่น ๆ		สัดส่วนประชากร พุทธ : มุสลิม : อื่นๆ
	รวม	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	
ปัตตานี	37,617	8.99	18,061	19.58	19,012	5.86	544		48:51:1
ยะลา	63,442	29.93	48,710	50.45	13,940	8.37	792		77:22:1
นราธิวาส	48,873	12.29	22,614	27.43	25,913	8.30	346		46:53:1
สตูล	15,651	10	10,921	21.15	4,513	4.37	217		70:29:1
รวมภูมิภาค	165,583	13.37	100,306	31.19	63,378	6.99	1,899	19.07	61:38:1

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : สำนักทะเบียนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 จ.ยะลา นราธิวาส สตูล

และปัตตานี

ตารางที่ 12 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรแต่ละคำล้นาในเขตเทศบาล

กลุ่มประชากร	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลง			growth rate
	2513	2523	จำนวน	absolute	relative	
ไทยพุทธ	70,580	100,306	29,726	58.68	42.12	4.2
ไทยมุสลิม	43,473	63,378	19,905	39.29	45.79	4.5
อื่น ๆ	873	1,899	1,026	2.03	117.52	11.7
รวมภูมิภาค	114,926	165,583	50,657	100	44.08	4.4

ที่มา : สัมภาษณ์ประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ 2523 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 13 การเปลี่ยนแปลงประชากรไทยพุทธและไทยมุสลิม

จังหวัด	ไทยพุทธ				ไทยมุสลิม			
	จำนวน	absolute	relative	growth rate	จำนวน	absolute	relative	growth rate
ปัตตานี	4,139	14.09	30.20	3.2	3,743	18.80	24.51	2.4
ยะลา	14,386	48.40	41.91	4.1	6,581	33.06	89.43	8.9
นราธิวาส	5,759	19.37	34.17	3.4	6,812	34.22	35.66	3.5
สตูล	5,392	18.14	97.52	9.7	2,769	13.91	158.77	15.8
รวม	29,726	100	42.12	4.2	19,905	100	45.79	4.5

สรุปสภาพกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมในบริเวณ สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่เด่นชัดอยู่ 2 ประการ คือ

1. ลักษณะพิเศษเกี่ยวกับที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ กล่าวคือ เป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่ส่วนหนึ่ง เป็นพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศมาเลเซีย โดยเป็นแหลมขนาดใหญ่ที่ยื่นไปในทะเล เรียกว่า แหลมมลายู (The Malay Peninsula) มีเขตแดนทางบกยาวกว่าสี่ร้อยกิโลเมตร จากสภาพ ภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นดินผืนเดียวกันนี้เองจึงทำให้มีสภาพทางกายภาพที่ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก
2. ลักษณะพิเศษทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ ภูมิภาคนี้มีสภาพสังคมที่ประกอบด้วยประชากรที่มีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอยู่ร่วมกัน โดยมีประชากรที่นับถือ คำสอนอิสลามเป็นชนกลุ่มใหญ่ในสังคมเหมือนกับประเทศลัทธิรัฐมาเลเซีย

จากลักษณะเด่น 2 ประการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ภูมิภาคนี้มีปัญหาเฉพาะที่แตกต่างไป จากภูมิภาคอื่นของประเทศ อาทิเช่น ปัญหาทางด้านสังคมจิตวิทยาระหว่างประเทศปัญหาเกี่ยวกับการเมือง ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาการแข่งขันเชิงพื้นที่กับประเทศลัทธิรัฐ มาเลเซีย เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้นับเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยตรง ดังนั้น เพื่อให้การวางแผนพัฒนาภูมิภาคนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจำเป็นต้องคำนึง ถึงลักษณะพิเศษของพื้นที่นี้ตั้งได้กล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นบริเวณชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเทศบาล ตำบลลูโหวงโก-ลก ซึ่งเป็นชุมชนชายแดนที่ตั้งอยู่ตรงที่เป็นเขตแดนพหุติ จึงมีความผูกพันกับพื้นที่ ทั้งบริเวณชายแดนไทยและชายแดนมาเลเซียอย่างใกล้ชิด ฉะนั้น การศึกษาเฉพาะภูมิภาคชายแดน ไทยเพียงฝ่ายเดียวนั้นย่อมจะเกิดความสมบูรณ์ได้ยาก จึงยังต้องทำการศึกษามูลบางเรื่องให้ ครอบคลุมถึงภูมิภาคชายแดนมาเลเซียด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงภูมิภาคชายแดนมาเลเซีย โดยเน้นหนักทางด้านกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และการเปรียบเทียบสภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจของทั้งสองบริเวณนี้ด้วยในตอนท้ายของบทนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจสภาพของภูมิภาคนี้ได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดชายแดนไทย-มาเลเซีย

ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่นี้จะศึกษาคลุ่มพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนของไทย (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา) ส่วนพื้นที่ทางด้านประเทศมาเลเซียนั้น ประกอบด้วยพื้นที่ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) สาเหตุที่ต้องทำการศึกษาคาบเกี่ยวกับถึง 2 พื้นที่ดังกล่าวก็เพราะพื้นที่ 2 บริเวณนี้มีสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกือบไม่แตกต่างกันเลยทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นผืนแผ่นดินต่อเนื่องกัน เพียงแต่มีทิวเขาสันกาลาคีรีและแม่น้ำโก-ลก เป็นแนวกันพรมแดนเท่านั้น สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นที่มีอากาศอยู่ในเขตที่เรียกว่า ป่าชื้นเขตร้อน (Tropical Rain Climate) มีที่ราบลุ่มสำหรับเพาะปลูกและการตั้งถิ่นฐานที่จำกัดเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเล 2 ด้าน เป็นพื้นที่ที่ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งมีฝนตกชุกตลอดปี ความชื้นสัมพัทธ์มีค่าสูง มีเพียง 2 ฤดูกาล เท่านั้น คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน

ไม่เฉพาะแต่ลักษณะทางด้านกายภาพเท่านั้นที่เหมือนกัน ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน คือ ภูมิภาคนี้ที่อยู่อาศัยของชนชาติที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นกลุ่มใหญ่ มีฐานทางเศรษฐกิจจากการเกษตร เหมือนแร่ และการประมง เป็นหลัก ส่วนทางด้าน การตั้งถิ่นฐานก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือ มีการกระจุกตัวอยู่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้าน ส่วนตอนกลางของพื้นที่นั้นยังคงเป็นป่าเขาและที่สูง ซึ่งไม่ปรากฏว่ามี การตั้งถิ่นฐานมากนักทั้งทางฝั่งไทยและมาเลเซีย ทั้งนี้เพื่อสภาพทางภูมิประเทศของพื้นที่เป็นตัวบังคับนั่นเอง (ดูแผนที่ 13)

ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาพื้นที่ที่เป็นชายแดน ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ และในที่สุดก็ได้ทำการเปรียบเทียบโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ของสองพื้นที่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อได้เปรียบ และเสียเปรียบของพื้นที่ทั้งสอง

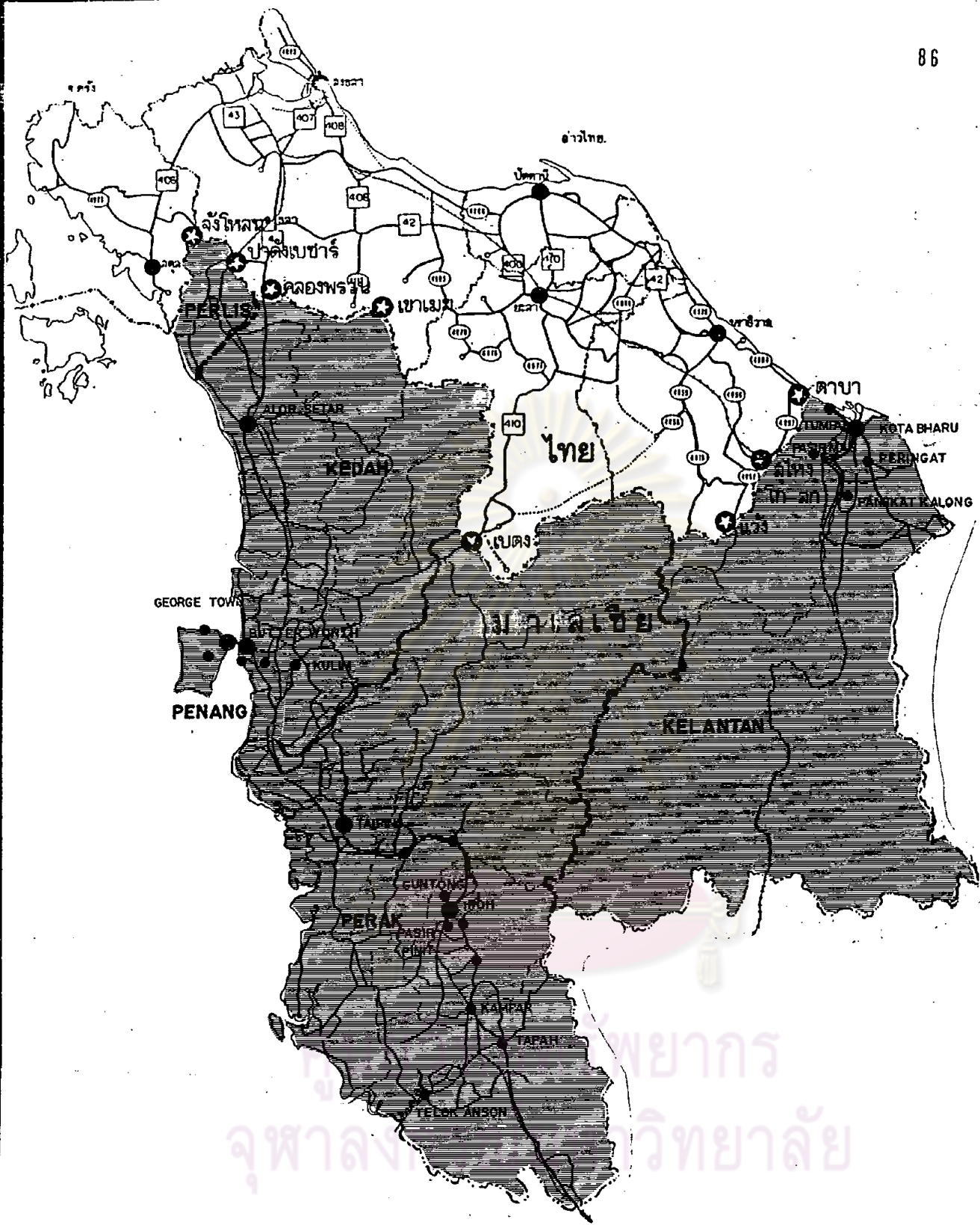
สภาพการเดินทางติดต่อผ่านแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย

เนื่องจากพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศมีลักษณะเหมือนกันทั้งทางด้านกลุ่มชาติสัมพันธ์ วัฒนธรรมนิยมประเพณี ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อซึ่งกันและกัน จึงทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความผูกพันกันมานานตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ จนดูเหมือนว่าเขตแดนทางการเมืองการปกครองไม่ใช่ตัวปัญหาที่จะกีดกันไม่ให้เกิดการเดินทางติดต่อกันต่อไปแล้ว จึงทำให้เกิดจุดผ่านแดนอยู่หลายจุดในบริเวณนี้ทุกจังหวัด นับตั้งแต่จังหวัดสตูลจนถึงจังหวัดนราธิวาส ปรากฏขึ้นดังต่อไปนี้

1. ด้านสงขลา เป็นด้านติดต่อจังหวัดสตูลกับรัฐเปอรลิส
2. ด้านปาดังเบซาร์ เป็นด้านติดต่อระหว่างจังหวัดสงขลากับรัฐเคดาห์ โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4048 ของไทย
3. ด้านคลองพรวน เป็นทางผ่านทางหลวงหมายเลข 4 ของไทยกับทางหลวงของรัฐเคดาห์ของมาเลเซีย
4. ด้านเขาเมฆ เป็นทางเดินจากรัฐเคดาห์ผ่านเข้ามาทางเขาแดงของไทย (กรมทางหลวงมีนโยบายสร้างทางเข้ามายังอำเภอสะบ้าย้อย จ.สงขลา)
5. ด้านเบตง เป็นเส้นทางติดต่อทางหลวงหมายเลข 410 ของไทยกับทางหลวงของรัฐเปรักของมาเลเซีย
6. ช่องผ่านแดนอำเภอแว้ง เป็นทางผ่านทางหลวงหมายเลข 4047 ของไทยกับทางลำลองของรับกสันตัน มาเลเซีย
7. ด้านสุโขทัย-ลก เป็นทางผ่านแดนเข้าทางทางหลวงหมายเลข 4058 (สายเอเชีย) และทางรถไฟสายใต้ของไทยกับรัฐกลันตัน มาเลเซีย
8. ด้านตาบา (อำเภอตากใบ) เป็นทางผ่านแดนโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 40 ของไทย กับรัฐกลันตันของมาเลเซีย

จุดผ่านแดนดังกล่าวส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทางด้านทิศตะวันตกกับทิศตะวันออก อันเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ส่วนทางตอนกลางของพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่ไม่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานจึงไม่ปรากฏจุดผ่านแดนมากนัก เนื่องจากเป็นพื้นที่สูง และขาดโครงข่ายถนนที่ดีพอ (ดูแผนที่ 13)

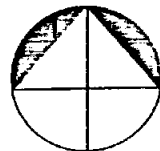

แผนที่แสดง พื้นที่ชายแดนและจุดผ่านแดนระหว่างไทย - มาเลเซีย

- ทางหลวง
- ทางรถไฟ
- ที่ตั้งของเมือง
- จุดผ่านแดน
- รัฐชายแดนมาเลเซีย
- จังหวัดชายแดนภาคใต้

0 10 20 30 50 กม.

แผนที่ 113

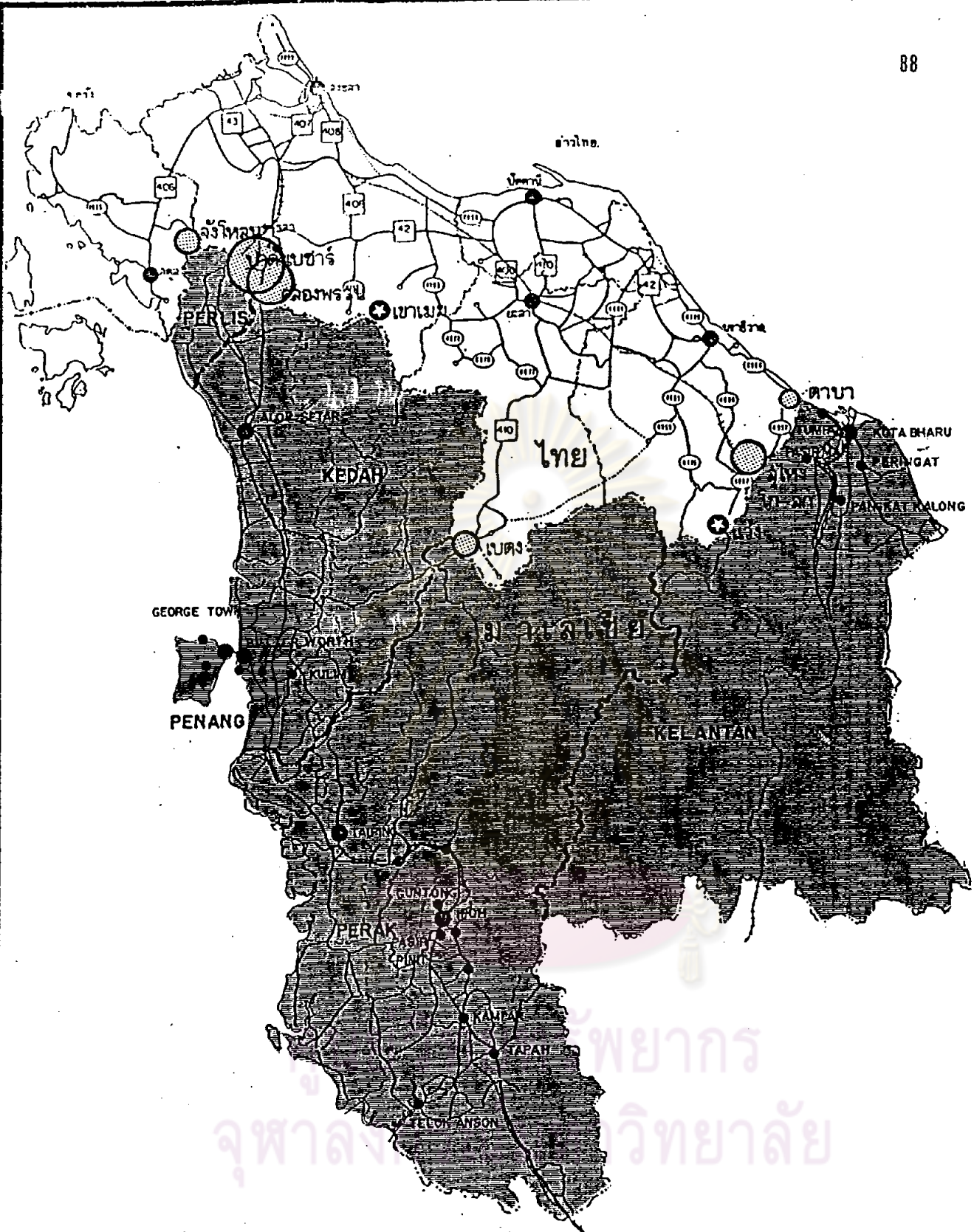

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนคนเดินทางผ่านเข้า-ออก ทางด่านตรวจคนเข้าเมืองในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ปี พ.ศ. 2524

ด่านตรวจคนเข้าเมือง	จำนวนผู้ที่เดินทาง			
	เข้า	ออก	รวม	%
ต.ม.สตูล (จังหวัดสตูล)	81,528	31,476	63,004	6.1
ต.ม.สงขลา (ปางงเบซาร์)	211,627	218,136	429,763	41.6
ต.ม.สงขลา (สะเตา)	64,332	67,288	313,620	30.4
ต.ม.ยะลา (เบตง)	36,714	35,059	71,773	6.9
ต.ม.นราธิวาส (สุโหงโกลก)	67,865	65,109	132,914	12.9
ต.ม.นราธิวาส (ตาบา)	11,141	10,859	22,000	2.1
รวม	423,207	427,927	1,033,134	100.0

ที่มา : กองกำกับการ 5 ตรวจคนเข้าเมือง × 100.0

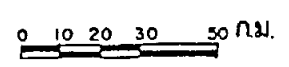
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

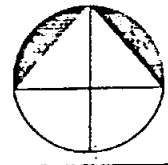
แผนที่แสดง จำนวนคนเดินทางผ่านแดนไทย-มาเลเซีย

- ทางหลวง
- - - - - ทางรถไฟ
- ● ● ที่ตั้งของเมือง
- ⊕ จุดผ่านแดนที่ไม่มีข้อมูล
- ▭ รัฐชายแดนมาเลเซีย
- ▭ จังหวัดชายแดนภาคใต้

- จำนวนผู้คนเดินทางเข้า-ออก
- (smallest) ต่ำกว่า 50,000 คน
  - (small) 50,000 - 100,000
  - (medium) 100,000 - 200,000
  - (large) 200,000 - 400,000
  - (largest) มากกว่า 400,000

แผนที่ 14

จุดผ่านแดนทั้งหมดนี้หากพิจารณาจากจำนวนคนเดินทางผ่านเข้าออกก็จะพบว่ามีความสำคัญลดหลั่นกันไป โดยในปี พ.ศ. 2524 นั้น มีจำนวนผู้เดินทางเข้า-ออก ผ่านพรมแดนทั้งสิ้น 1,033,134 คน แยกเป็นผู้เดินทางเข้าไทย 423,207 คน เดินทางออกไปยังประเทศมาเลเซีย 427,927 คน จำนวนผู้เดินทางเข้า-ออก เหล่านี้มีทั้งนักท่องเที่ยว นักธุรกิจ การค้า และผู้ขายแรงงาน เป็นต้น ในจำนวนผู้เดินทางเหล่านี้ปรากฏว่ามีผู้เดินทางเข้า-ออก ทางด่านจังหวัดต่าง ๆ ทั้ง 5 จังหวัด แยกเป็นอัตราส่วนร้อยละ ดังนี้คือ จังหวัดสงขลา 72% จังหวัดนราธิวาส 15% จังหวัดยะลา 6.9% และจังหวัดสตูล 6.1% แต่ถ้าหากพิจารณาถึงจุดผ่านแดนแต่ละจุดแล้วจะพบว่า จุดผ่านแดนที่มีผู้เดินทางเข้าออกมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด่านปาดังเบซาร์ (429,763 คน หรือ 41.6%) ด่านสะเตา (313,620 คน หรือ 30.4%) และด่านลูโหวงโก-ลก (132,974 คน หรือ 12.9%) (ดูรายละเอียดในตารางที่ 14)

จุดผ่านแดน 2 จุดแรกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับมาเลเซียได้สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมต่อกับชุมชนเมืองใหญ่ อาทิเช่น หาดใหญ่ สงขลา ของไทย และเมืองชายฝั่งตะวันตกของมาเลเซีย นับตั้งแต่ Alor Setar ตลอดจนถึง Butterworth และ Goerge Town ซึ่งล้วนเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นทั้งสิ้น ส่วนลูโหวงโก-ลกนั้น ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออก ก็มีสภาพที่ตนเองเดียวกันกับสองด่านแรกเช่นกัน คือ มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่น จึงทำให้ด่านทั้งสามแห่งนี้เป็นประตูเปิดรับนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเข้ามาในประเทศไทยและเปิดให้ชาวไทยเข้าสู่ประเทศมาเลเซีย สำหรับเบตงนั้น แม้จะตั้งอยู่ตอนกลางของพื้นที่อันเป็นเขตภูเขาและป่า แต่เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกจึงทำให้มีผู้คนเดินทางเข้าออกเป็นจำนวนมากเป็นลำดับที่สี่ ส่วนที่สตูลและตาบานันเป็นด่านที่เปิดค่อนข้างใหม่ จึงมีจำนวนผู้เดินทางเข้าออกน้อยไปด้วย ในอนาคตนั้นเป็นที่คาดหมายกันว่า ตาบาจะทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะมีการพัฒนาแพขนานยนต์ และมีการวางผังเมืองใหม่ ที่ซึ่งจะเป็นผลทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

เป็นที่น่าสังเกตอยู่ประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ จำนวนคนเดินทางเข้าและออกผ่านด่านต่าง ๆ นั้น จะมีสัดส่วนที่เกือบจะเท่ากัน นั่นคือ จำนวนคนเดินทางเข้ากับจำนวนคนเดินทางออกเกือบจะมีจำนวนเท่ากัน ซึ่งสิ่งให้เห็นความสมดุลย์ในการเคลื่อนย้ายประชากรในบริเวณชายแดนแถบนี้

ระบบชุมชนเมืองบริเวณชายแดนไทยและมาเลเซีย

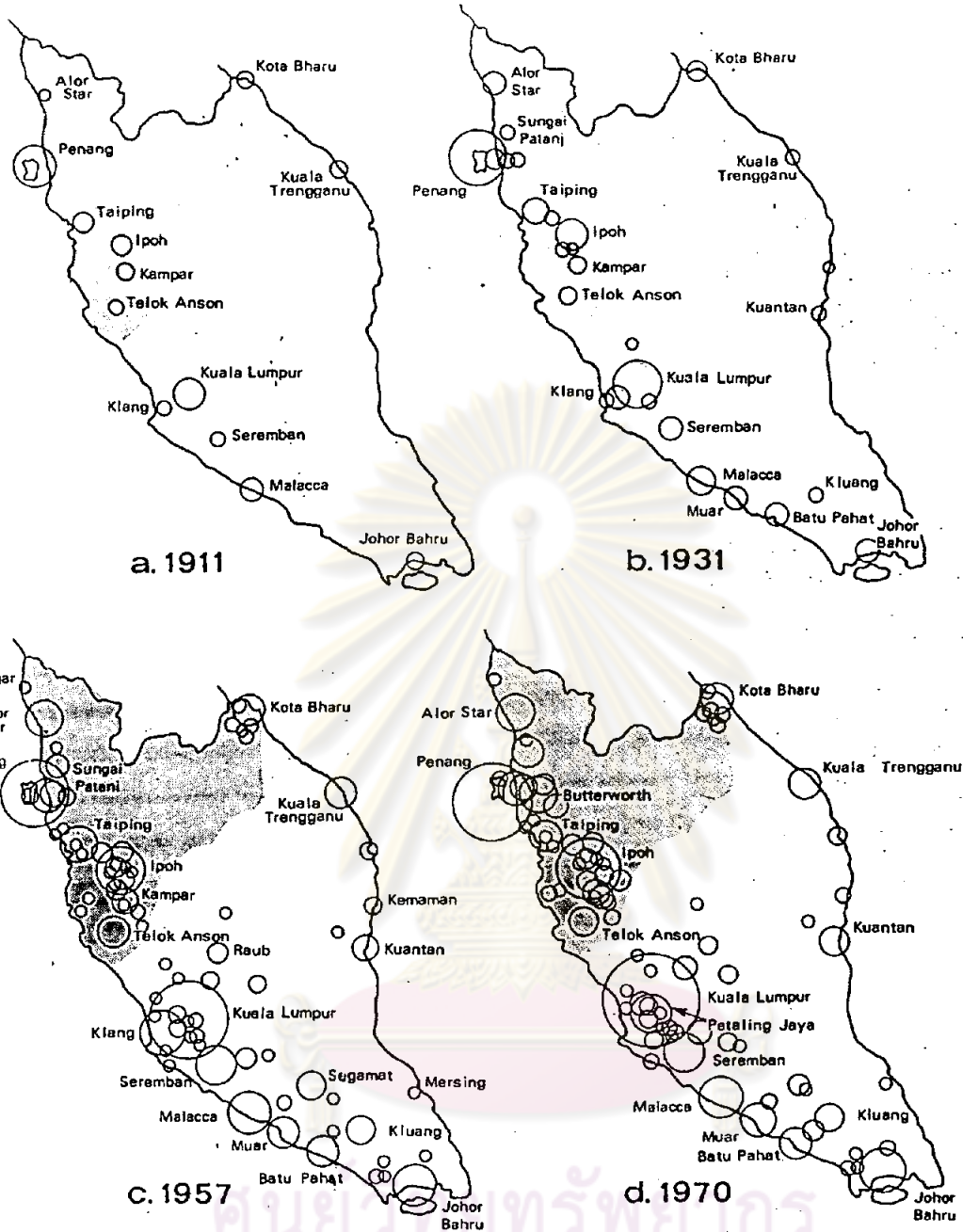
ตอนต้นของบทนี้นั้นได้กล่าวถึงรายละเอียดด้านต่าง ๆ ของพื้นที่บริเวณชายแดนไทยพอสมควรที่จะทำให้เห็นภาพของพื้นที่บริเวณนี้แล้ว ฉะนั้น การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเมืองภายใต้หัวข้อนี้จึงเน้นชุมชนเมืองชายแดนมาเลเซียเป็นสำคัญ

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของประเทศมาเลเซีย

ประวัติการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมืองของมาเลเซียที่เป็นพื้นดิน (peninsular) นั้น กล่าวกันว่าชุมชนเมืองยุคแรกของมาเลเซียนั้นพัฒนาขึ้นจากเมืองท่าพาณิชย์โดยเป็นศูนย์กลางสำหรับการรวบรวมสินค้าของกลุ่มพ่อค้าอินเดีย โดยเมืองเหล่านั้นมักจะเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างช่องแคบมะละกากับคอคอตตระ ทะเลจีนใต้และอ่าวเบงกอล ต่อมาก็เป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ (spice trade) ระหว่างหมู่เกาะ Muluccas กับเมือง Venice และยังเป็นศูนย์กลางเสื่อผ้าอินเดียและเครื่องถ้วยชามจากประเทศจีน ฯลฯ โดยมีเมืองมะละกาเป็นศูนย์กลางสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งในตอนนั้นราว ค.ศ. 1511 มะละกามีประชากรประมาณ 70,000 คน ครั้นต่อมาชาวยุโรปก็เข้ามายึดครอง การค้าขายก็เสื่อมลง โปรตุเกสจึงสร้างเมืองมะละกาให้เป็นเมืองหน้าด่านที่คอยเก็บค่าผ่านเส้นทางระหว่างเกาะกัวกับมาเก๊าเท่านั้นเอง

เมืองยุคใหม่ของมาเลเซียเจริญขึ้นมาหลังจากที่อังกฤษเข้าไปยึดครอบพื้นที่นี้แล้ว โดยอังกฤษใช้ยุทธวิธีสร้างเป็นเมืองท่าปลอดภาษี การตั้งถิ่นฐานตามชายฝั่งจึงเกิดปรากฏขึ้น เช่น ปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ นับเป็นเมืองท่าที่สำคัญขึ้นมา หลังจากนั้นมีการสำรวจและบุกเบิกพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แล้วก็มีการค้นพบแหล่งแร่ที่มีค่า โดยเฉพาะแหล่งที่ Larut Valley (รัฐลันงง) และ Sungei Ujong ศูนย์กลางใหม่บริเวณตอนในจึงปรากฏขึ้นมาอีก ยุคนี้มีการพัฒนาโครงสร้างของศูนย์กลางการปกครอง อุตสาหกรรมแร่ และการคมนาคมด้วย เกิดมีการพัฒนาเมืองท่าเล็ก ๆ บริเวณชายฝั่งเพิ่มขึ้นอีกหลายเมืองประกอบกับการพัฒนาระบบการคมนาคมบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาอุตสาหกรรมไปด้วย

ครั้นเวลาล่วงเลยถึงหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็เป็นยุคการเริ่มของการทำสวนยาง (Rubber Plantation) ซึ่งมีการเพาะปลูกยางพาราในบริเวณที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมตามแนวชายฝั่งด้านทิศตะวันตก ถึงปี ค.ศ. 1891 ปีนัง ไทป์ง กัวลาสัมเปอรและมะละกา จึงกลายเป็นศูนย์กลางสำคัญระดับภูมิภาคขึ้นมา ปีนังนั้นเป็นแหล่งรับซื้อแร่ดีบุก จากรัฐเปรัก

a. 1911

b. 1931

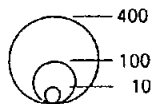
c. 1957

d. 1970

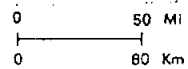
แผนที่แสดง การขยายตัวของชุมชนเมืองของมาเลเซียปี ค.ศ. 1911 - 1970

พื้นที่รัฐชายแดน

ขนาดชุมชนเมือง (000)

ที่มา : DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT IN PENINSULAR MALAYSIA

แผนที่ที่ 15

ยางพาราจากรัฐเคดาห์และมณฑลเวลล์เลย์ จึงนับเป็นศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดในแหลมมาลายู

ต่อมาศูนย์กลางเติบโต (Growth Pole) ใหม่ ๆ ก็เกิดขึ้นมาอีก เช่น Alor Setar (รัฐเคดาห์) Kota Bahru (รัฐกลันตัน) Kuala Trengganu (รัฐตรังกานู) และ อีโปห์ ก็พัฒนาตัวเองจนกลายเป็นศูนย์กลางการผลิตแร่ดีบุกจากแหล่ง Kinta Valley จึงทำให้อีโปห์ มีประชากรเหนือเมืองไทป์ง เนื่องจากฐานทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ขณะเดียว Telok Anson และ Port Suettenham Klang และ Johor Bahru ก็เติบโตขึ้นมาในช่วงนี้เช่นกัน

๑ ปี ค.ศ. 1931 ปีนี้ กัวลาลัมเปอร์ และอีโปห์ กลายเป็นศูนย์กลางหลักที่ใหญ่ที่สุด ส่วน Butterworth ก็เกิดเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้า ติดตามด้วย Muar และ Batu Pahat (รัฐยะโฮร์) ก็เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการค้าและบริเวณเข้ กัน ด้วยเหตุผลของการขยายตัวทางด้านการทำงานบางส่วนจึงทำให้ Sungei Patani Klang และ Bukit Mertajam ก็ทวีความสำคัญขึ้นมา จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นเข้ายึดแหลมมาลายู ทุกอย่างถูกทำลายเกือบหมดสิ้น แต่หลังจากนั้นไม่นานนัก แร่ดีบุกและลวณยางมีการฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากอังกฤษเข้ายึดครอง (ค.ศ. 1948) มีการอพยพประชากรภายในประเทศจาก เมืองเล็กไปเมืองใหญ่ จากชนบทเข้าสู่ชุมชนเมืองเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดลำดับชั้นความ สำคัญของเมือง (Urban Hierarchy) ขึ้นมาในแหลมมาลายูดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

การขยายตัวของชุมชนเมืองในประเทศมาเลเซียช่วงปี ค.ศ. 1957-1970

ในปี ค.ศ. 1911 มาเลเซียมีชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากร 10,000 คนขึ้นไปมีเพียง 8 ชุมชนเท่านั้น จนถึงปี ค.ศ. 1970 ก็เพิ่มขึ้นเป็น 49 ชุมชน เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่ง ทะเลด้านตะวันตกถึง 34 ชุมชน อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ค.ศ. 1949-1970 นั้น ปรากฏว่า เมืองแถบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น ปี ค.ศ. 1970 เมือง Johor Bahru ขยายตัวเหนือเมือง Klang มาเป็นหนึ่งในจำนวน 4 เมืองที่ใหญ่ที่สุดของแหลม มาลายู Kuantan และ Kuala Trengganu ก็ขยายตัวอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเช่นเดียวกัน แต่เมือง Alor Setar Malaka และเมือง George Town ในช่วงนี้การขยายตัวกลับ ช้าลง (ดูตาราง 15 ประกอบ)

ตาราง 15 การขยายตัวของช่างชุมชนในประเทศมาเลเซีย ปี ค.ศ. 1957-1970

ชื่อชุมชน	ขนาดประชากร (000)		อัตราการขยายตัว ต่อปี (ค.ศ.1957-1970)
	1957	1970	
Kuala Lumpur	316	452	2.74
George Town	235	269	1.05
Ipoh	181	248	2.41
Johor Bahru	75	136	4.60
Klang	76	114	3.13
Petaling Jaya	17	93	13.30
Malacca	70	87	1.70
Kota Bahru	38	55	2.84
Taiping	48	55	0.96
Kuala Trengganu	29	53	4.57
Telok Anson	37	45	1.42
Kuantan	23	43	4.87
Bukit Mertajam	25	27	0.59
Bukit Bahru	5	14	7.54
Kuala Pilah	12	12	0.34
Pasir Mas	8	11	2.75
Pory Dickson	7	10	3.68

ที่มา : Development and Environment in Peninsular Malaysia p.207.

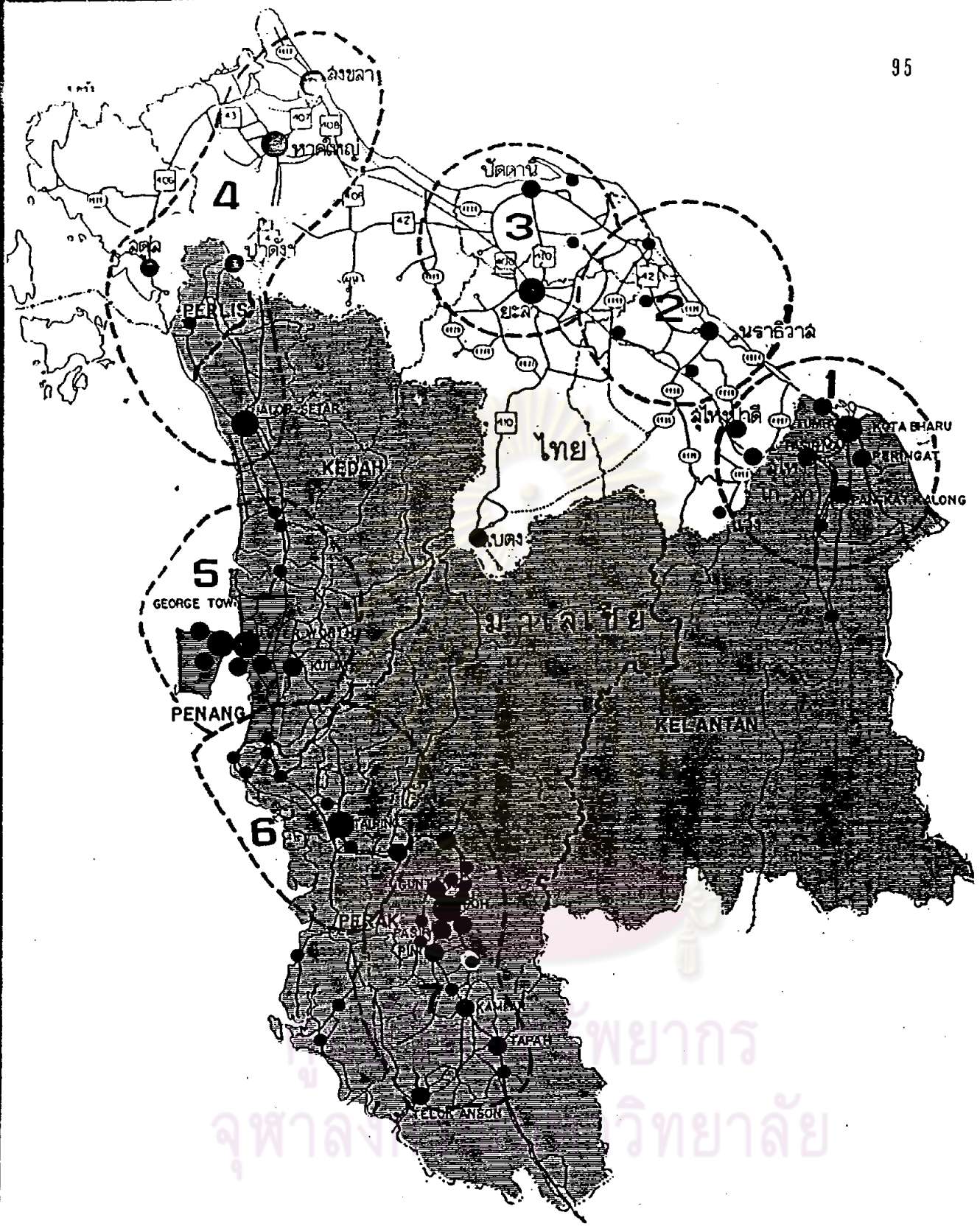

การกระจายตัวของชุมชนเมืองบริเวณชายแดนของไทยและมาเลเซีย

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณชายแดนไทยและมาเลเซีย มีลักษณะและรูปแบบเหมือนกันอย่างหนึ่งคือ การยึดเอาพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลเป็นที่ตั้งถิ่นฐานก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายพื้นที่เข้าไปใจกลางของพื้นที่อันเป็นที่สูงและป่าเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก หรือไม้ก็เป็นแหล่งแร่ เป็นต้น ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า พื้นที่ชายฝั่งได้รับการพัฒนา ก่อนจึงกลายมาเป็นชุมชนเก่าและมีความสำคัญตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นเมืองท่า ฉะนั้น บริเวณชายฝั่งจึงมีการกระจุกตัวของชุมชนสูง จนกลายเป็น Urban Zone ที่มีเมืองหลัก (เมืองใหญ่) เป็นศูนย์กลางที่ล้อมรอบด้วยชุมชนเล็กรองลงไป ปรากฏการณ์เช่นนี้เห็นได้ทั่วไปทั้งบริเวณชายแดนไทยและมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านชายฝั่งตะวันตกของมาเลเซียจะมีกลุ่มของชุมชนเมืองอยู่เป็นกลุ่ม ๆ อย่างเห็นได้ชัด

ส่วนทางตอนในของคาบสมุทรนั้น แม้จะมีศูนย์กลางบ้างแต่ก็เป็นลักษณะเป็นเมืองเดี่ยว เช่น ยะลา และเบตง ของไทย ส่วนทางด้านมาเลเซียนั้นก็ยังคงเป็นกระจุกอยู่ดี เช่น กลุ่มที่มีเมืองไทปิง หรือ กลุ่มอีโปห์ เป็นต้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการกระจายตัวของชุมชนเมืองชายแดนของไทยและมาเลเซียนั้นอยู่เป็นกระจุก (cluster) ซึ่งประกอบด้วย 7 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. กลุ่มชุมชนที่เมืองโกตาบารูเป็นศูนย์กลาง กลุ่มนี้ประกอบด้วยชุมชนทั้งหมด 9 ชุมชนด้วยกัน ชุมชนเทศบาล ตำบลลูโหวงโก-ลก และลูฆาภิบาลปะลฐู (อ.ลูโหวงปาด) รวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ชุมชนส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ตั้งอยู่ในรัฐกลันตันของมาเลเซีย (ดูแผนที่ 16)
2. กลุ่มชุมชนที่มีเทศบาลเมืองนราธิวาส เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ กลุ่มชุมชนระดับลูฆาภิบาลขนาดใหญ่ของจังหวัดนราธิวาส เช่น ลูฆาภิบาลตันหยงมัส (อ.ระแงะ) ลูฆาภิบาลรีอเลาะ และเทศบาลตำบลตะลุบัน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ด้วย
3. กลุ่มชุมชนที่มีเทศบาลเมืองยะลาเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วยเทศบาลเมืองปัตตานี ลูฆาภิบาลต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดยะลา และปัตตานี
4. กลุ่มชุมชนหาดใหญ่-สงขลา ประกอบด้วยชุมชนขนาดใหญ่ 3 เมือง เช่น หาดใหญ่ สงขลา เทศบาลเมืองสตูล (ประเทศไทย) และ Alor Setar (รัฐเคดาห์)
5. กลุ่มป็นัง เป็นกลุ่มชุมชนขนาดใหญ่ประกอบด้วยชุมชนใกล้เคียง เรียงรอบมากมาย เช่น Butterworth Kulim ฯลฯ โดยมีเมือง George Town เป็นศูนย์กลางหลัก นับเป็นกลุ่มชุมชนเก่าแก่ที่มีความสำคัญของประเทศมาเลเซียทีเดียว

แผนที่แสดง การกระจายตัวของเมืองตามขนาดของประชากร

	ทางหลวง		ขนาดประชากรเมือง
	ทางรถไฟ		● 5,000 - 10,000
	ที่ตั้งของเมือง		● 10,000 - 50,000
	รัฐชายแดนมาเลเซีย		● 50,000 ขึ้นไป
	จังหวัดชายแดนภาคใต้		

0 10 20 30 50 กม.

แผนที่ 16

6. กลุ่มไทปิง เป็นกลุ่มชุมชนที่ตั้งอยู่ในรัฐเปอร์คัททั้งหมด มีเมืองไทปิงเป็นศูนย์กลางหลัก

7. กลุ่มฮิวโปห์ มีเมืองฮิวโปห์เป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วยเมืองบริวารขนาดต่าง ๆ มากมายของรัฐเปอร์คัท กลุ่มนี้นับเป็นกลุ่มเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ที่มีฐานทางเศรษฐกิจมาจากเหมืองแร่ ดีบุก เป็นหลัก

จากแผนที่ 16 จะเห็นว่าการกระจายตัวของชุมชนในบริเวณชายแดนของไทยและมาเลเซียจะมีลักษณะเป็นกระจุกความเจริญ บริเวณชายแดนมาเลเซียนั้นจะมีศูนย์กลางความเจริญอยู่ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก เป็นส่วนใหญ่ ทางด้านชายฝั่งตะวันออกก็ปรากฏมีศูนย์กลางความเจริญอยู่บ้างในรัฐกลันตัน ส่วนบริเวณชายแดนประเทศไทยนั้นศูนย์กลางความเจริญมักตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งตะวันออกเป็นแนวยาวตามชายฝั่ง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า กระจุกความเจริญทั้ง 7 กลุ่มนี้สามารถจะอยู่ด้วยกันได้โดยไม่มีการแข่งขันกันมากนักเพราะ ลักษณะของกิจกรรมบางประเภทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนเมืองของมาเลเซียจะเติบโตภายใต้กรอบของคำสนาอิสลาม ซึ่งเป็นที่มีของกฎหมายและขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมนั้นสถานบันเชิง ธุรกรรมบ้าง ประเภทเป็นสิ่งต้องห้าม (ผิดกฎหมาย) ชุมชนฝั่งมาเลเซียซึ่งขาดบริการด้านนี้ เมื่อบริการด้านนี้ขาดไป ในชุมชนมาเลเซีย ชุมชนชายแดนภาคใต้ของไทยจึงตอบสนองความต้องการด้านนี้ มีการลงทุนทางด้านธุรกิจการบันเทิง ธุรกรรมจึงกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ให้บริการแก่ลูกค้าชาวมาเลเซียไป กระจุกของชุมชนเหล่านี้จึงอยู่ด้วยกันได้โดยมีการเกื้อกูลเกื้อหนุนอาศัยกัน ดังที่ได้มาแล้วนั่นเอง

เปรียบเทียบชายแดนไทย-มาเลเซีย

การศึกษาเปรียบเทียบสภาพทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในบริเวณชายแดนไทยและมาเลเซียนี้มีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาสาขาต่าง ๆ ของบริเวณนี้ ซึ่งมักจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อฮิวิตความเป็นอยู่ของประชากร อาทิเช่น สภาพทางเศรษฐกิจ และการบริการขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

เปรียบเทียบด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรรม แม้ว่าพื้นที่ชายแดนไทยและมาเลเซียจะยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักก็ตาม แต่รายได้ต่อหัวประชากร (per capita income) ของไทยยังน้อยกว่ามาก กล่าวคือ

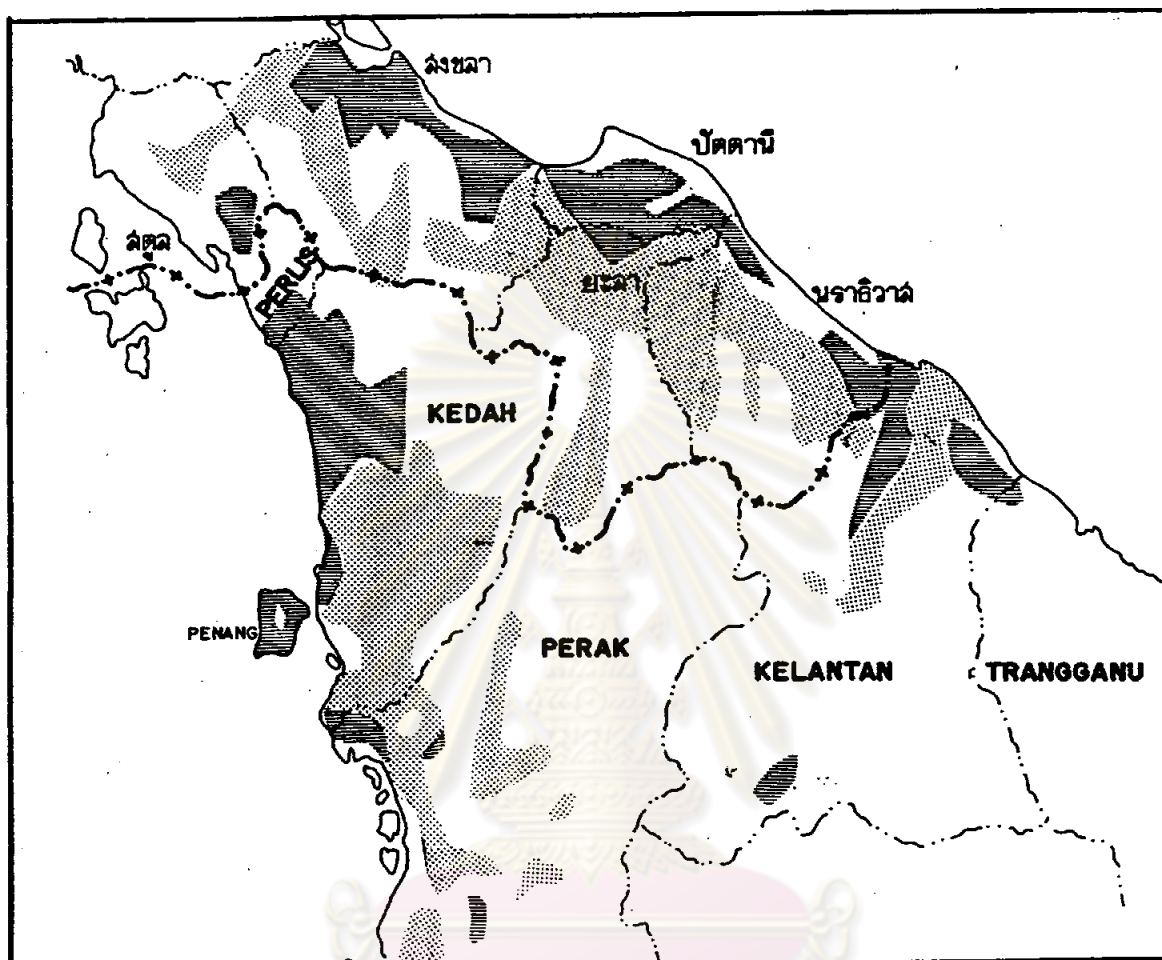
ชายแดนไทยมีรายได้ต่อหัว 5,593 บาทต่อปี (2519) ในขณะที่ชายแดนมาเลเซียมีรายได้ต่อหัว 10,700 บาทต่อปี (2518) มีค่าสูงกว่าไทยถึงประมาณ 2 เท่าตัว ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเกษตรในพื้นที่ชายแดนมาเลเซียมีผลผลิตภาพ (productivity) ที่สูงกว่า จะเห็นได้จากปริมาณพื้นที่ที่เพาะปลูกเศรษฐกิจหลัก เช่น ยางพารา เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่า มีพื้นที่ใกล้เคียงกันมาก แต่มีผลผลิตที่แตกต่างกันมาก (ตาราง 16 - แผนที่ 17) และมูลค่าการผลิตก็จะแตกต่างกันไปด้วย

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักระหว่างพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย ปี พ.ศ. 2519

พืชที่ปลูก	จังหวัดชายแดนภาคใต้		รัฐชายแดนมาเลเซีย	
	พื้นที่ปลูก : ไร่	ปริมาณ : ตัน	พื้นที่ปลูก : ไร่	ปริมาณ : ตัน
ยางพารา	3,264,142	81,603.5	3,298,030	456,613.7
กัญชา	1,400,000	-	1,650,000	-
ปาล์มน้ำมัน	20,000	-	414,415	-
มะพร้าว	204,913	-	467,165	-

ที่มา : พ.ท.ประสงค์ ชิงชัย สภาทางเศรษฐกิจของบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย

อนึ่ง การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของไทยนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็นส่วนขนาดย่อม (small holder) ในขณะที่มาเลเซียจะเป็นส่วนขนาดใหญ่ (plantation) ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนามากกว่า นอกจากนั้นประเทศมาเลเซียมักจะแสวงหาพืชเศรษฐกิจใหม่เข้ามาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้นแทนที่จะเป็นเพียงยางพาราอย่างเดียว อาทิเช่น ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศมาเลเซียประสบความสำเร็จรวดเร็วทันใจไปแล้ว ขณะที่บริเวณชายแดนไทยนั้นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น การทำเหมืองแร่ก็เช่นเดียวกัน มาเลเซียทำเป็นอุตสาหกรรมเป็นลำเป็นสันมีเหมืองแร่ถึง 910 เหมือง (2518) ในขณะที่ชายแดนไทยมีเพียง 47 เหมือง เท่านั้น

แผนที่แสดง พื้นที่ปลูกยางและข้าวบริเวณชายแดน ฯ

- พื้นที่ปลูกยางพารา
- พื้นที่ปลูกข้าว
- พื้นที่อื่น ๆ

0 10 20 40 ก.ม.

แผนที่ 17

ด้านอุตสาหกรรมและการค้า การประกอบอุตสาหกรรมและการค้าของบริษัท เวชชาโยแดนไทยและมาเลเซียเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่า ฝ่ายไทยจะมีลักษณะเป็นโรงงานหรือธุรกิจขนาดย่อมประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ ยางพารา น้ำมันพืช ผ้าบาติก อัญมณี เมาปลาป่น ต่อเรือ และโรงสีข้าว เป็นต้น ส่วนทางด้านชายแดนมาเลเซียนั้นส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดใหญ่ มีการลงทุนมาก อาทิเช่น อุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ ผลิตภัณฑ์ ไม้ กระดาษ ยางพารา ปูนซีเมนต์ และน้ำมัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมบางประเภทที่รัฐบาลมาเลเซียสนับสนุนให้จัดตั้งบริเวณชายแดนได้แก่ อุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ทอผ้า ผลิตภัณฑ์ยาง น้ำตาล ปุ๋ยเคมี และ Polyvinyl ฯลฯ

โดยสรุปแล้ว สภาพเศรษฐกิจของบริษัท เวชชาโยแดนไทยจะดีกว่าบริษัท เวชชาโยแดนมาเลเซียอยู่มากทีเดียว ดังจะเห็นได้จากตารางที่แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งของบริษัท เวชชาโยแดนไทยและรัฐชายแดนมาเลเซีย (ตารางที่ 54 และ 55 ในภาคผนวก) สำหรับพื้นที่ชายแดนไทยนั้น เมื่อรวมมูลค่าผลิตภัณฑ์ของสงขลาแล้ว ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2519 มีจำนวน 8,998.4 ล้านบาท ยิ่งถ้ารวมมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉพาะของสี่จังหวัดชายแดน (หักสงขลาออก) แล้วจะมีมูลค่าเพียง 3,031.6 ล้านบาทเท่านั้น ก็ดูจะมีจำนวนกว่าถึง 3 เท่าตัว หรือมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่ามวลรวมของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ถึง 10 เท่า จึงกล่าวได้ว่าชายแดนมาเลเซียมีเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่า จึงส่งผลให้รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนของชายแดนมาเลเซียสูงกว่าของไทยตลอดมา

เปรียบเทียบด้านการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม ในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย มีความสะดวกพอสมควรทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางอากาศ ส่วนทางด้านนี้จะไม่เป็นที่นิยม เพราะเป็นแม่น้ำสายสั้นและมีน้ำไหลเชี่ยว ส่วนค่ากว่าที่ว่า ถนนทางฝ่ายมาเลเซียอยู่ในสภาพที่ต่ำกว่ามากนั้นเป็นความเข้าใจผิด เพราะในบัจจุบันประเทศไทยจะเป็นรองเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนบริการทางรถไฟนั้น ปรากฏว่า พื้นที่ชายแดนไทยมีสภาพที่ได้เปรียบกว่า ทั้งตรงต่อเวลา และในบริเวณชายแดนมาเลเซียเองก็ไม่มีรถเร็วบริการเหมือนของไทย บริการไม่ตรงเวลา แม้ว่าจะมีรถไฟบริการมากกว่าก็ตาม (ดูตาราง 56, 57 ภาคผนวก)

บริการการคมนาคมทางอากาศนั้น สามารถติดต่อได้สะดวกมาก คือ ชายแดนไทยมีสนามบิน 3 แห่ง คือ หาดใหญ่ (สงขลา) บ่อทอง (ปัตตานี) และบ้านทอน (นราธิวาส) ส่วนบริเวณชายแดนมาเลเซียมีด้วยกัน 4 แห่ง คือ ปีนัง โกตาบารู ฮีโพลี และ ออลสตาร์

นอกจากนั้น ยังมีสายการบินมาเลเซีย (mas) บินมาลงที่หาดใหญ่ และมีสายการบินไทย บินไป บินนั่งทุกวันด้วย

ทางด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์นั้น เป็นที่ยอมรับแล้วประเทศมาเลเซียมีการ โทรทัศน์และการไปรษณีย์โทรเลขที่ทันสมัยที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใ้ใช้อย่างทั่วถึงแม้ ในชุมชนชนบทก็ตาม โดยในปี พ.ศ. 2519 เฉลี่ยแล้วทุก ๆ 50 คน จะมีโทรทัศน์ใช้ 1 เครื่อง ขณะที่ชายแดนไทยเฉลี่ย 250 คน ต่อโทรทัศน์ 1 เครื่อง บริการไปรษณีย์โทรเลขก็ทำนอง เดียวกัน มาเลเซียมีความก้าวหน้ามากกว่าไทย แม้แต่ชุมชนที่มีประชากรเพียง 1,000 คน ก็ จะมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเปิดบริการแล้ว ผิดกับประเทศไทยที่มีเฉพาะในชุมชนที่เป็นสุขาภิบาล และเทศบาลเท่านั้น ส่วนวิทยุโทรทัศน์และสื่อมวลชนอย่างอื่นนั้น ปรากฏว่า พื้นที่ชายแดนไทยมี สถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งระบบ FM และ AM ถึง 14 สถานี มากกว่าชายแดนมาเลเซียมีแต่ ระบบ AM เท่านั้น แต่โทรทัศน์ในบริเวณชายแดนไทยมีปัญหาการแพร่ภาพซึ่งไม่ค่อยชัดในบางพื้นที่ ประกอบกับโทรทัศน์ของมาเลเซียแพร่ภาพโดยใช้ภาษาอารี ซึ่งเป็นภาษาเดียวกันกับที่ชาวไทยมุสลิม ในบริเวณชายแดนไทยใช้พูดกัน จึงทำให้ชาวไทยมุสลิมนิยมเปิดรับภาพจากโทรทัศน์ของมาเลเซีย เป็นส่วนใหญ่ สื่อมวลชนประเภทอื่นนั้น เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นต้น บริเวณชายแดนมาเลเซีย มี การจำหน่ายหนังสือพิมพ์หลายภาษาทั้งภาษาอารี ภาษามาเลเซีย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน รวมทั้ง ภาษาทมิฬด้วย ส่วนชายแดนไทยนั้นมีแต่หนังสือพิมพ์ภาษาไทยอย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้นจึงกล่าว ได้ว่า ชายแดนไทยอยู่ภาวะที่ด้อยกว่าในแง่ของการสื่อสารมวลชน ดังที่กล่าวมาแล้ว

การไฟฟ้าและประภา การบริการไฟฟ้าในบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย นั้น ถ้าเปรียบ เทียบกันแล้ว ชายแดนมาเลเซียให้บริการทั่วถึงและดีกว่าชายแดนไทย เพราะชายแดนไทยจะมี บริการไฟฟ้าเฉพาะในชุมชนที่เป็นเทศบาลและสุขาภิบาลเป็นหลัก ส่วนชนบทห่างไกลแล้วการบริการ ยังไม่ทั่วถึง แต่ในบริเวณชายแดนมาเลเซีย นั้น รัฐบาลท้องถิ่นได้ร่วมมือกับรัฐบาลกลางเป็นอย่างดี ในการพัฒนาไฟฟ้า จะเห็นได้จากแผนพัฒนามาเลเซีย ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2519-2523) ที่มีแผน จะกระจายแพร่ไฟฟ้าทุกหมู่บ้าน ทำให้ชายแดนมาเลเซียมีสภาพที่ทั่วถึงและดีกว่า แม้แต่ในชุมชนชนบท ห่างไกล

กล่าวได้ว่า พื้นที่บริเวณชายแดนไทยและมาเลเซีย นั้น ประชากรมีความผูกพันกันมานาน แล้วในประวัติศาสตร์ มีการเดินทางติดต่อมาหาสู่กันตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันสำคัญทาง อิสลาม เช่น วันตรุษก็จะมีการเยี่ยมเยียนกันมากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจำนวนคนเดิน

ทางผ่านเข้า-ออก ทางด้านตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในพื้นที่นี้เป็นอย่างดี

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในที่นี่ก็คือ การที่ลักษณะทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ชายแดนทั้งสองฝั่งนี้จะเหมือนกันโดยสิ้นเชิง แต่โดยภาพรวมแล้วพื้นที่ชายแดนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่า มีรายได้ดีกว่า ได้รับการบริการทางด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชีวิตและบริการอื่น ๆ ที่ดีกว่าเกือบทุกด้านด้วย ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ประชากรบริเวณชายแดนไทยเกิดความรู้สึกว่าชนกลุ่มตนไม่ได้รับการดูแลจากรัฐบาลไทยเท่าที่ควร ประกอบกับการได้รับการยุยงจากผู้ประสงค์ร้ายด้วยแล้ว การต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนเป็นอิสระหรือเพื่อรวมชาติกับมาเลเซียจึงอุบัติขึ้น ซึ่งนับเป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้นับวันจะลึกลับซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อฐานะอันทุเรศของชาติ รัฐจึงต้องมีมาตรการที่แน่นอน รัดกุมในการใช้เครื่องมือเพื่อเข้าไปคลี่คลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และในการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเมืองชายแดนภาคใต้ครั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นลักษณะเฉพาะของเมืองชายแดนไทย-มาเลเซีย อันจะเป็นพื้นฐานในการวางนโยบายในการพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย